

52273

ZADRUŽNI KOLEDAR

NABAVLJALNA
ZADRUGA
USLUŽBENCEV
DRŽAVNIH
ŽELEZNIC
LJUBLJANA

1937

**pristna
terpentinska
krema za čevlje**

daje obutvi lep in odličen lesk, jo konservira in ščiti usnje pred prezgodnjim razpadanjem. Odtod izvira tudi njen svetovni sloves.

**Za sport in štramac:
Schmoll-gumitran
mast za usnje**

**Ali Vas nadlegujejo
podgane?**

Raxon

usmrti vse podgane!

V steklenicah s škropilko

Din 15.—

Odobr. minist. za nar. zdr. št. 10231

VRVARSKÉ LASTNE IZDELKE

kupite najcenejše in najboljše samo v novi in povečani trgovini

PRVE KRANJSKE VRVARNE IN TRGOVINE S KONOPNINO

IVAN N. ADAMIČ

LJUBLJANA, SV. PETRA CESTA 31

Telefon šte. 24-41

MARIBOR, Vetrinjska ulica 20

Telefon šte. 24-54

šima	CELJE, Kralja Petra cesta 33	afrik
metvoz		volna
platno, gradl	✻	bičevniki, biči
juta (Hessian)		predprašniki
nepremečljive komske plahte		konopnene in gumijaste cevi
ribje in gugalne mreže vseh vrst itd. — Vse na drobno in debelo!		

Idaj, ti bom pa še nekaj pokazala —

vendar moraš pri tem zapreti oči.“

„Saj vendar ne morem gledati z ušesi ali pa z nosom! Sicer pa počakaj malo, ta vonj poznam, spominja me na poletje, na mlad smrekov gozd — zares čudovito. Pa menda ni...“

„Vidiš, celo z zaprtimi očmi si uganila — to je moje perilo, na katero sem tako ponosna. Prijeten vonj ima od Schichtovega terpentinovega mila. Odkar perem s tem milom, je perilo vedno prekrasno in lepo dišeče.“

SCHICHT^{ovo}

TERPENTINOVNO MILO

... in za namakanje ^vŽenska hvala

Isključivo domaća preduzeća

Tekstilne Fabrika vunenih tkanina
industrije a. d. **VUNA d. d.**

KARLOVAC

proizvode:

svakovrsnu vunenu, svilenu i pamučnu trikotažu, te Perl rublje u priznatim kvalitetama. Kupaći kostimi marke »Korana« te sport trenerke i ski kostime.

svakovrsne vunene i poluvunene štofove, te sukna (čoja) za vojničke, željezničarske, finansijske i žandarmerijske uniforme, kao i za manastire. — Saja u svim kvalitetama. Čebad i marame takodjer u svima vrstama.

Tvornice pripadaju
Koncernu Koste Ilića sinova
Beograd

Prodaonice „SOKO“ odela u svima većim
mestima Kraljevine

KOLENDAR

Nabavljalne zadruge uslužbencev
državnih železnic Ljubljana

za navadno leto

1937

LETNIK XI.

Samozaložba NZUDŽ Ljubljana

Uredil in odgovoren za vsebino: Dr. Benko Leopold,
železniški uradnik, Ljubljana, Kolodvorska ulica 39.

Natisnila tiskarna Makso Hrovatin, Ljubljana.

52273

**Vesele praznike in srečno
novo leto**

**članstou, vsem železničarjem in
njihovim rodbinam!**

Nabavljalna zadruga

12. 6. 44.
(Dobr. Yelovatin).

Koledar za navadno leto 1937

ima 365 dni, se začne s petkom in konča s petkom

Astronomični letni časi.

Pomlad se začne 21. marca ob 1. uri 45 minut.

Poletje se začne 21. junija ob 21. uri 12 minut.

Jesen se začne 23. septembra ob 12. uri 13 minut.

Zima se začne 22. decembra ob 7. uri 22 minut.

Mrki sonca in lune.

1. Popoln sončni mrk dne 8. junija; začetek ob 19. uri 4 minute; konec 17 minut po polnoči; pri nas neviden.
2. Delni lunin mrk dne 18. novembra; začetek ob 8. uri 37 minut, konec ob 10. uri 1 minuto; pri nas neviden.
3. Obročast sončni mrk bo dne 2. na 3. decembra; začetek ob 21. uri 5 minut, višek ob 22. uri 18 minut, konec ob treh zjutraj in 5 minut; pri nas neviden.

Uremenski ključ zvezdoslovca J. W. Herschla

Ako se spremeni luna, pomeni		
ob uri	poleti	pozimi
24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
4. do 6.	dež	sneg in vihar
6. do 10.	spremenljivo	dež ob severozapadniku, sneg ob vzhodniku
10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
12. do 14.	veliko dežja	sneg in dež
14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
16. do 18.	lepo	lepo
18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu ali jugozapadniku	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
22. do 24.	lepo	lepo

Cerkveni prazniki.

Novo leto, Sv. Trije kralji, Sv. Jožef, Velikonoč, poned., Vnebohod, Sv. Rešnje Telo, Sv. Peter in Pavel, Sv. Ciril in Metod, Vel. Šmaren, Vsi sveti, Brezmadežno spočetje D. M., Božič.

Državni prazniki.

Rojstni dan Nj. Vel. kralja (6. sept.). Dan Ujedinjenja (1. dec.).

JANUAR

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 P Novo leto 2 S Makarij	19 Bonifacije 20 Danilo, ap.	
3 N Genovefa 4 P Ime Jezus. ☉ 5 T Telesfor 6 S Sv. Trije kralji 7 Č Valentin 8 P Severin 9 S R. kr. Marije	21 Juliana 22 Anastasija 23 Tucin dan 24 Badnji dan 25 Rodž. Hristovo 26 S. pr. Bogorod. 27 Stefan p. m.	
10 N Pavel pušč. 11 P Higin škof 12 T Ernest opat ☽ 13 S Bogomir opat 14 Č Feliks 15 P Mavricij 16 S Marcel opat	28 20.000 muč. 29 14.000 dece 30 Anisije 31 Melanija 1 Nova godina 2 Silvestar 3 Malahije	
17 N Anton pušč. 18 P Priska dev. 19 T Kanut muč. ☾ 20 S Fab. i Seb. 21 Č Neža 22 P Vincenc 23 S Zar. bl. D. M.	4 Evstatije 5 Teona 6 Bogoavljenje 7 Sab. Jov. Krst. 8 Georgije 9 Polijevtko 10 Grigorije	
24 N Timotej 25 P Spr. sv. Pavla 26 T Polikarp ☽ 27 S Janez Zlatoust 28 Č Ildefons 29 P Frančišek Sal. 30 S Martina dev.	11 Teodosije 12 Tatjana 13 Jermil i St. 14 Sv. Šava, apostol 15 Pavao Tivejski 16 Č. ver. ap. P. 17 Antonije B.	
31 N Peter Nol.	18 Maksim, arh.	
<p>Zadnji krajec dne 4. ob 15:22; lepo, mrzlo. — Mlaj dne 12. ob 17:47; lepo. Prvi krajec dne 19. ob 21:02; sneg ali dež. — Ščip dne 26. ob 18:15; spre- menljivo. — Dan je dolg od 8 ur 26 minut do 9 ur 27 minut. — Dan zraste za 1 uro in 1 minuto.</p>		

FEBRUAR

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
<p>1 P Ignacij 2 T Svečnica 3 S Blaž, škof ☉ 4 Č Andrej 5 P Agata, dev. 6 S Tit, škof</p>	<p>19 Makarije P. 20 Jeftimij P. 21 Maksim P. 22 Timotej, ap. 23 Kliment 24 Ksenija Pr.</p>	
<p>7 N Romuald, opat 8 P Janez Mat. 9 T Ciril A., škof 10 S Pepelnica 11 Č Prikaz. G. L. ☉ 12 P Evallija 13 S Štefan, opat</p>	<p>25 Grigorije 26 Ksenofont 27 P. i sv. Jov. 28 Jefrem s. P. 29 Ignatije Pr. M. 30 Vel. Tri Jerarha 31 Kir. i Jovan</p>	
<p>14 N Valentin, muč. 15 P Favst. in J. 16 T Julijan 17 S Donat, muč. 18 Č Simeon ☉ 19 P Konrad 20 S Rajmund</p>	<p>1 Trivun 2 Sretenije G. 3 Simeon Bog. 4 Isidor Prp. 5 Agačija, muč. 6 Vukol prp. 7 Partenije P.</p>	
<p>21 N Eleonora, dev. 22 P Stol Sv. Petra 23 T Peter Dam. 24 S Matija, ap. 25 Č Viktor ☉ 26 P Aleks., škof 27 S Leander, škof</p>	<p>8 M. T. Strat 9 Ničifor 10 Haralampije 11 Č. Kratovac 12 Meletija 13 Simeon 14 Avksentije</p>	
<p>28 N Teofil, muč.</p>	<p>15 Anisim, ap.</p>	
<p>Zadnji krajec dne 3. ob 13 04; sneg in dež. — Mlaj dne 11. ob 8 34; dež ali sneg. — Prvi krajec dne 18. ob 4 50; sneg, veter. — Ščip dne 25. ob 8 43; dež ali sneg. — Dan je dolg od 9 ur 30 minut do 10 ur 58 minut. — Dan zraste za 1 uro in 28 minut.</p>		

Obračun za mesec februar

Prejemki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Mesečni prejemki:		
Izdatki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Stanovanje		
Luč in kurjava		
Živila		
Obleka in čevlji		
Posli		
Perilo		
Šola		
Naročnina na liste in revije		
Članarina		
Na dolg		
Pogrebna in podporna društva		

MAREC

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 P Albin, škof	16 M. Pamfila	
2 T Simplicij, p.	17 Teodor Tir.	
3 S Kunigunda	18 Lav, papa	
4 Č Kazimir, sp.	19 Arhip	
5 P Evzebij Mar. ☉	20 Lav, ep. k.	
6 S Miroslav	21 Timotej	
7 N Tomaž Akv.	22 Evgenije	
8 P Janez od B.	23 Polikarp S.	
9 T Frančiška	24 Obret. gl. Pret.	
10 S 40 mučenikov	25 Tarasi	
11 Č Heraklij	26 Porfirije	
12 P Gregor Vel. ☼	27 Prokopije	
13 S Nikefor, šk.	28 Vasilije	
14 N Matilda, vd.	1 Evdokija	
15 P Longin, muč.	2 Teodor	
16 T Cirijak, muč.	3 M. Evtropije	
17 S Jedert	4 Gerasim	
18 Č Ciril Jer., šk.	5 Konon	
19 P Sv. Jožef ☽	6 42 muč. u A.	
20 S Niketas, šk.	7 Vasilije	
21 N Cvetna nedelja	8 Teofilakt	
22 P Katarina	9 40 muč. sev.	
23 T Oton, škof	10 Kodrat	
24 S Gabrijel, arh.	11 Sofronije	
25 Č Marijino oznan.	12 Teofan	
26 P Vel. petek	13 Nikifor	
27 S Vel. sobota ☺	14 Benedikt	
28 N Velika noč	15 Agapija	
29 P Vel. ponedeljek	16 Savin	
30 T Viktor, muč.	17 Aleksije	
31 S Amos, pr.	18 Kirilo p. j.	
<p>Zadnji krajeec dne 5. ob 10:17; mrzlo, veter. — Mlaj dne 12. ob 20:32; dež in sneg. — Prvi krajeec dne 19. ob 12:46; sneg ali dež. — Ščip dne 27. ob 0:12; lepo. — Dan je dolg 11 ur 2 minuti do 12 ur 47 minut. — Dan zraste za 1 uro in 45 minut. — Začetek pomladi.</p>		

APRIL

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 Č Hugo, škof 2 P Frančišek P. 3 S Rihard	19 Hrisant 20 Jovan i S. 21 Pr. Jakov	
4 N Iziđor ☾ 5 P Vinko 6 T Celestin 7 S Herman 8 Č Dionizij 9 P Marija K. 10 S Ezekij	22 S. M. Val. A. 23 Pr. Nikon 24 Zaharija 25 Blagovesti 26 Gavriilo S. 27 Matrona 28 Pr. Ilarion	
11 N Leon I. ☉ 12 P Julij, p. 13 T Hermina 14 S Justin muč. 15 Č Helena 16 P Benedikt 17 S Rudolf ☾	29 Marko i Ćir. 30 Jovan L. 31 Imatije 1 Pr. Marija 2 Tito 3 Nikita 4 Josif pesm.	
18 N Apolonij 19 P Ema 20 T Agneta 21 S Anzelm 22 Č Soter in K. 23 P Vojteh 24 S Jurij, muč.	5 Teodul 6 Sv. Jeftihije 7 Georgije 8 Pr. Iridij 9 Jevpsihije 10 Terentije 11 Antina	
25 N Marko, ev. ☽ 26 P Klet in Marc. 27 T Cita 28 S Pavel 29 Č Peter, muč. 30 P Katarina S.	12 Cveti 13 Artemonije 14 Martin 15 Ap. Arist 16 Vel. četvrtak 17 Vel. petak	
<p>Zadnji krajec dne 4. ob 4:53; sneg, vetrovno. — Mlaj dne 11. ob 6:10; sneg all dež. — Prvi krajec dne 19. ob 21:34; spremenljivo. — Ščip dne 25. ob 16:24; lepo. — Dan je dolg od 12 ur 50 minut do 14 ur 29 minut. — Dan zraste za 1 uro in 39 minut.</p>		

MAJ

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 S Filip in Jakob	18 Vel. subota	
2 N Atanazij	19 Uskrs	
3 P Najd. Sv. Kr. ☉	20 Uskrsni poned.	
4 T Florijan, muč.	21 Uskrsni utorak	
5 S Pij V., papež	22 Teodor	
6 Č Vnebohod	23 Džurdžev dan	
7 P Stanislav, škof	24 Sava St.	
8 S Prik. Mihaela	25 Marko A.	
9 N Gregor	26 Vasilije	
10 P Antonin ☉	27 Simon	
11 T Frančišek	28 Jason ap.	
12 S Pankracij	29 Vasilije S.	
13 Č Servacij	30 Jakob, ap.	
14 P Bonifacij	1 Jeremija P.	
15 S Zofija	2 Atanasije	
16 N Binkošti	3 Timotej	
17 P Bink. poned. ☉	4 Pelagija	
18 T Feliks	5 Irina	
19 S Celestin, papež	6 Jov. Pravedni	
20 Č Bernardin	7 Akakije M.	
21 P Feliks, muč.	8 Jovan	
22 S Julijana, dev.	9 Pr. m. sv. N.	
23 N Dezider	10 Simon Z.	
24 P Janez Pr.	11 Ćiril i Metod	
25 T Gregor VII. ☉	12 Epifanije	
26 S Filip	13 Glikerija	
27 Č Sv. Reš. Telo	14 Isidor	
28 P Avgust	15 Pahomije	
29 S Marija, muč.	16 Teodor O.	
30 N Ferdinand	17 Andronik	
31 P Angela, dev.	18 Teodor	

Zadnji krajec dne 3. ob 19:37; lepo. — Mlaj dne 10. ob 14:18; spremenljivo. Prvi krajec dne 17. ob 7:49; spremenljivo. — Ščip dne 25. ob 8:38; spremenljivo. — Dan je dolg od 14 ur 32 minut do 15 ur 47 minut. — Dan zraste za 1 uro in 15 minut.

Obračun za mesec maj

Prejemki:	Din	p
Mesečni prejemki:		
Izdatki:	Din	p
Stanovanje		
Luč in kurjava		
Živila		
Obleka in čevlji		
Posli		
Perilo		
Šola		
Naročnina na liste in revije		
Članarina		
Na dolg		
Pogrebna in podporna društva		

JUNIJ

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 T Pamfil 2 S Marcel ☾ 3 Č Klotilda 4 P Kvirin, škof 5 S Bonifacij	19 S. m. Patrik 20 M. Talalej 21 Car Konstantin 22 Sv. Vladimir 23 Mihajlo	
6 N Norbert, škof 7 P Lukrecija 8 T Medard ☼ 9 S Prim. in Fel. 10 Č Margareta 11 P Barnaba 12 S Janez Fak.	24 Simeon St. 25 Š. n. Gl. J. K. 26 Karpo 27 Teratont 28 Spasov dan 29 Teodosije 30 Isakije	
13 N Anton Pad. 14 P Vasilij 15 T Vid, muč. ☽ 16 S Beno, škof 17 Č Adolf, škof 18 P Efrem 19 S Julijana	31 Jeremije 1 Justin 2 Ničifor 3 Lukilijan 4 Mitrofan 5 Dorotej 6 Visarion	
20 N Silverij 21 P Alojzij 22 T Ahacij 23 S Sidonija 24 Č Janez Krst. ☽ 25 P Prosper, škof 26 S Vigilij	7 Duhovi 8 Duh. ponedeljak 9 Duh. utorak 10 Timotije 11 Vartolomej 12 Onufrije 13 Akilina	
27 N Ladislav 28 P Vidov dan 29 T Peter in Pavel 30 S Sp. sv. P.	14 Pr. Jelisej 15 Vidov dan 16 Tihon 17 Manojlo	
<p>Zadnji krajec dne 2. ob 6:24; spremenljivo. — Mlaj dne 8. ob 21:43; spremenljivo. — Prvi krajec dne 15. ob 20:03; lepo. — Ščip dne 23. ob 23:59; lepo. Dan je dolg od 15 ur 46 minut do 16 ur 2 minutl. — Dan zraste do 20. za 16 minut in se skrči do 30. za 4 minute. — Začetek poletja.</p>		

Obračun za mesec junij

Prejemki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Mesečni prejemki:		
Izdatki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Stanovanje		
Luč in kurjava		
Živila		
Obleka in čevlji		
Posli		
Perilo		
Šola		
Naročnina na liste in revije		
Članarina		
Na dolg		
Pogrebna in podporna društva		

JULIJ

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 Č Pr. kri Jez. ☉	18 Leontije	
2 P Obisk. M. D.	19 Ap. Juda	
3 S Heliodor, škof	20 Metodije	
4 N Udalrik	21 Julijan	
5 P Ciril in Metod	21 Ap. S. Jevsemije	
6 T Izaija, prerok	23 Agripina	
7 S Vilibald, škof	24 Rodj. Jov. Krst.	
8 Č Elizabeta ☉	25 Fevronije	
9 P Nikolaj in T.	26 David	
10 S Amalija, dev.	27 Samson	
11 N Pij I., papež	28 M. K. i Jov.	
12 P Janej G.	29 Petrov dan	
13 T Margareta	30 Sabor apostola	
14 S Bonaventura	1 Kuz. i Damjan	
15 Č Vladimir ☉	2 Polag. h. B.	
16 P Mar. dev. K.	3 Jakint	
17 S Aleš	4 Andrija K.	
18 N Miroslav	5 Atanasije	
19 P Vincenc	6 Sisoje	
20 T Elija	7 Toma i Akak.	
21 S Danijel	8 Prokopije	
22 Č Mar. Magdalena	9 Pankratije	
23 P Apolinar ☉	10 45 m. u Nik.	
24 S Kristina, dev.	11 Eufimija	
25 N Jakob, apostol	12 Proklo i Ilar.	
26 P Ana m. B.	13 Sv. arh. Gavrila	
27 T Panteleon	14 Akila	
28 S Viktor I., p.	15 Muč. Kir. i Jul.	
29 Č Marta, devica	16 Antinoget	
30 P Abd. in Sen. ☉	17 Vm. Marina	
31 S Ignacij L.	18 Jakint	
<p>Zadnji krajeec dne 1. ob 14⁰³; spremenljivo. — Mlaj dne 8. ob 5¹²; dež. Prvi krajeec 15. ob 10³⁶; veliko dežja. — Ščip dne 23. ob 13⁴⁵; veliko dežja. Zadnji krajeec dne 30. ob 19⁴⁷; spremenljivo. — Dan je dolg od 16 ur 2 mi- nuti do 15 ur 6 minut. — Dan se skrči za 56 minut. — Pasji dnevi.</p>		

Obračun za mesec julij

Prejemki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Mesečni prejemki:		
Izdatki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Stanovanje		
Luč in kurjava		
Živila		
Obleka in čevlji		
Posli		
Perilo		
Šola		
Naročnina na liste in revije		
Članarina		
Na dolg		
Pogrebna in podporna društva		

AVGUST

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
<p>1 N Peter v okovih 2 P Alfonz 3 T Avgust 4 S Dominik 5 Č Marija Snež. 6 P Sprem. Krist ☉ 7 S Kajetan</p>	<p>19 Makrena 20 Ilija 21 Simeon 22 Bl. Marija 23 Trofil 24 Hristina 25 Smrt p. Ane</p>	
<p>8 N Cirijak in T. 9 P Roman, muč. 10 T Lovrenc 11 S Suzana, dev. 12 Č Klara, devica 13 P Hipol. in Kas. 14 S Euzebij ☽</p>	<p>26 Paraskeva 27 Pantelej 28 Prohor 29 Kalinik 30 Ap. Sila M. A. 31 Jevdokim 1 Nal. Kr. G.</p>	
<p>15 N Vel. šmaren 16 P Joakim 17 T Hijacint 18 S Jelka, Helena 19 Č Ludvik, škof 20 P Štefan, kralj 21 S Ivana Franč.</p>	<p>2 Pr. i A. St. 3 Isaktije 4 7 dece u Ef. 5 Evsignije 6 Preobraž. Gosp. 7 Dometije 8 Emilijan</p>	
<p>22 N Timotej ☽ 23 P Filip Ben. 24 T Bartol, sp. 25 S Ludvik, kralj 26 Č Ceferin, p. 27 P Jožef Kal., sp. 28 S Avguštin, škof</p>	<p>9 Matija 10 Lavrentije 11 Evplo 12 Fotije 13 Maksim 14 Mihej 15 V. Gospojina</p>	
<p>29 N Obgl. J. Krst. ☾ 30 P Roza Limb. 31 T Rajmund</p>	<p>16 P. Ubrusa G. 17 Miron 18 Flor. i Lav.</p>	
<p>Mlaj dne 6. ob 13:37; veliko dežja. — Prvi krajee dne 14. ob 3:28; mrzlo, dež. — Sčip dne 22. ob 1:47; lepo. — Zadnji krajee dne 29. ob 0:54; lepo. Dan je dolg od 15 ur 3 minute do 13 ur 30 minut. — Dan se skrči za 1 uro in 33 minut.</p>		

Obračun za mesec avgust

Prejemki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Mesečni prejemki:		
Izdatki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Stanovanje		
Luč in kurjava		
Živila		
Obleka in čevlji		
Posli		
Perilo		
Šola		
Naročnina na liste in revije		
Članarina		
Na dolg		
Pogrebna in podporna društva		

SEPTEMBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 S Egidij	19 Andrej S.	
2 Č Zenon	20 Samuilo	
3 P Serafina	21 Tadej	
4 S Rozalija ☉	22 Agatonik	
5 N Lovrenc	23 M č. Lup.	
6 P R. kr. Petra II.	24 R. d. Kr. Petra II.	
7 T Marko Križ.	25 Vartol. i Tit.	
8 S Mali šmaren	26 Andrijan	
9 Č Peter Klar.	27 Timen Vel.	
10 P Nikolaj Tol.	28 Mojsije	
11 S Prot. in Hij.	29 U. gl. Jov. Krst.	
12 N Ime Marijino ☽	30 S. S. p. i us.	
13 P Amat, škof	31 Pal. p. P. S.	
14 T Pov. Sv. križa	1 Simeon S.	
15 S Marija 7 žal.	2 Momant	
16 Č Ljudmila	3 Joanikije	
17 P Rane sv. Franč.	4 Vavila i M.	
18 S Jožef Kub.	5 Zaharija	
19 N Januarj, škof	6 Jevdokije	
20 P Evstahij ☽	7 Sozont	
21 T Matija, ap.	8 Mala Gospojina	
22 S Mauricij, muč.	9 Joakim i A.	
23 Č Tekla, devica	10 M. Minodora	
24 P Rupert	11 Teodora	
25 S Kleofa	12 Avtonom.	
26 N Ciprijan	13 Kornil	
27 P Kuz. i. Dam. ☽	14 Krstov dan	
28 T Venceslav	15 Nikita	
29 S Mihael, arh.	16 Ěufimije	
30 Č Jeronim	17 Sofija	
<p>Mlaj dne 4. ob 23:53; lepo. — Prvi krajec dne 12. ob 21:57; spremenljivo. Ščip dne 20. ob 12:32; veliko dežja. — Zadnji krajec dne 27. ob 6:43; spre- menljivo. — Dan je dolg od 13 ur 26 minut do 11 ur 46 minut. — Dan se skrči za 1 uro in 40 minut. — Začetek jeseni.</p>		

Obračun za mesec september

Prejemki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Mesečni prejemki:		
Izdatki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Stanovanje		
Luč in kurjava		
Živila		
Obleka in čevlji		
Posli		
Perilo		
Šola		
Naročnina na liste in revije		
Članarina		
Na dolg		
Pogrebna in podporna društva		

OKTOBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 P Remigij, škof 2 S Angeli varuhi	18 Evmenije 19 Trofim	
3 N Terezija, muč. 4 P Frančišek ☉ 5 T Placid, muč. 6 S Bruno, sp. 7 Č Justina 8 P Brigita, vdova 9 S Dionizij, škof	20 Jevstatije 21 Kodrat 22 Foka 23 Z. Jov. Krst. 24 Simeon 25 Eufrosin 26 Smrt Jov. ev.	
10 N Frančišek B. 11 P Nikazij 12 T Maksimilijan ☾ 13 S Edvard 14 Č Kalist, papež 15 P Terezija, dev. 16 S Hedvika, kr.	27 Kalistrat 28 Hariton 29 Miholj dan 30 Grigorije 1 Pokr. Bogor. 2 Kimprijan i Just. 3 Dionisije	
17 N Margareta 18 P Luka, evang. 19 T Peter Alk. ☽ 20 S Janez K. 21 Č Uršula 22 P Kordula, dev. 23 S Janez Kap.	4 Stevan Štil. 5 Haritina 6 Toma 7 Sergije 8 Pelagija 9 Stevan 10 Evlampije	
24 N Rafael, arh. 25 P Krizant in D. 26 T Demetrij ☾ 27 S Sabina, muč. 28 Č Simon in Juda 29 P Narcis, škof 30 S Marcel, muč.	11 Filip 12 Prov. i Tarah 13 Karlo i Šar. 14 Pr. i Paras. 15 Jevt. i Lukijan 16 Longin 17 Osija	
31 N Volbenk, škof	18 Luka, P. Cet.	
<p>Mlaj dne 4. ob 12:58; veliko dežja. — Prvi krajec dne 12. ob 16:47; lepo. Ščip dne 19. ob 22:47; lepo. — Zadnji krajec dne 26. ob 14:26; lepo. — Dan je dolg od 11 ur 43 minut do 10 ur 9 minut. — Dan se skrči za 1 uro in 43 minut.</p>		

Obračun za mesec oktober

Prejemki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Mesečni prejemki:		
Izdatki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Stanovanje		
Luč in kurjava		
Živila		
Obleka in čevlji		
Posli		
Perilo		
Šola		
Naročnina na liste in revije		
Članarina		
Na dolg		
Pogrebna in podporna društva		

NOVEMBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 P Vsi sveti	19 Prohor	
2 T Verne duše	20 Artemije	
3 S Hubert, škof ☉	21 Ilarion	
4 Č Drago	22 Averkije	
5 P Emerik	23 Jakob	
6 S Leonard	24 Areta	
7 N Engelbert	25 Makrijan	
8 P Bogdan, škof	26 Mitrov dan	
9 T Teodor, muč.	27 Nestor	
10 S Andrej	28 Arsenije	
11 Č Martin ☾	29 Anastasije i Av.	
12 P Martin, papež	30 Milutin kr. s.	
13 S Stanislav	31 Spahije i Am.	
14 N Jozafat, škof	1 Kuz. i Dam.	
15 P Leopold	2 Akindin	
16 T Janez Trog.	3 Čurčić	
17 S Gregor, čud.	4 Joanikije V.	
18 Č Odon, opat ☽	5 Galaktijon	
19 P Elizabeta	6 Pavle isp.	
20 S Feliks, Val.	7 Lazar	
21 N Dar, D. M.	8 Sab. a. Mih.	
22 P Cecilija, devica	9 Onisifor	
23 T Klement	10 Erast, Olimp.	
24 S Janez od Kr.	11 Stevan D.	
25 Č Katarina ☾	12 Jovan Mil.	
26 P Konrad, škof	13 Jovan Zl.	
27 S Virgil, škof	14 Filip	
28 N Gregor III.	15 Gurije	
29 P Saturnin	16 Matej	
30 T Andrej, apost.	17 Grigorije	
<p>Mlaj dne 3. ob 5:16; sneg in vihar. — Prvi krajec dne 11. ob 10:33; mrzlo, veter. — Sčip dne 18. ob 9:10; spremenljivo. — Zadnji krajec dne 25. ob 1:04; mrzlo. — Dan je dolg od 9 ur 57 minut do 8 ur 41 minut. — Dan se skrči za 1 uro in 16. minut.</p>		

Obračun za mesec november

Prejemki:	Din	p
Mesečni prejemki:		
Izdatki:	Din	p
Stanovanje		
Luč in kurjava		
Živila		
Obleka in čevlji		
Posli		
Perilo		
Šola		
Naročnina na liste in revije		
Članarina		
Na dolg		
Pogrebna in podporna društva		

DECEMBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 S Ujedinjenje 2 Č Bibijana, d. 3 P Frančišek Ks. ☉ 4 S Barbara, dev.	18 Ujedinjenje 19 Avdija i Varl. 20 Grigorije D. 21 Vaved B. u hr.	
5 N Saba, sp. 6 P Miklavž 7 T Ambrozij 8 S Brezm. sp. M. 9 Č Levkadija 10 P Pren. Loret. h. 11 S Damaz, p. ☽	22 Filimon 23 Amfilohija 24 Vm. Katarina 25 Kliment 26 Alimpije St. 27 Jakob Perz. 28 Stevan novi	
12 N Maksencij 13 P Lucija 14 T Dušan 15 S Irenej, muč. 16 Č Adela 17 P Lazar ☽ 18 S Pr. R. B. D. M.	29 Paramon 30 Andrija Prv. 1 Naum 2 Uroš car srpski 3 Sofronije 4 R. † K. Aleks. I. 5 Sava osv.	
19 N Vladimir 20 P Liberat 21 T Tomaž, apostol 22 S Zenon, muč. 23 Č Viktorija 24 P Adam in E. ☾ 25 S Božič, R. Kr.	6 Sveti Nikola 7 Ambroz Eg. 8 Patapije 9 Zač. Bogor. 10 Jovan desp. S. 11 Danilo St. 12 Spiridion	
26 N Štefan 27 P Janez, ap. 28 T Ned. otročiči 29 S Tomaž, škof 30 Č David, kralj 31 P Silvester	13 Jevstatije 14 Tirs i Levkije 15 Elevterije 16 Agej 17 Danijel 18 Sevastijan	
<p>Mlaj dne 3. ob 0-11; lepo. — Prvi krajec dne 11. ob 2-12; sneg in vihar. Ščip dne 17. ob 19-52; sneg in dež. — Zadnji krajec dne 24. ob 15-20; lepo. Dan je dolg od 8 ur 39 minut do 8 ur 24 minut. — Dan se skrči do 22. za 15 minut in zopet zraste do 31. za 4 minute. — Začetek zime.</p>		

Obračun za mesec december

Prejemki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Mesečni prejemki:		
Izdatki:	<i>Din</i>	<i>p</i>
Stanovanje		
Luč in kurjava		
Živila		
Obleka in čevlji		
Posli		
Perilo		
Šola		
Naročnina na liste in revije		
Članarina		
Na dolg		
Pogrebna in podporna društva		

ZADRUGARJI!

Zahtevajte v vseh zadrugah in trgovinah
samo čajne mešanice znamke

„ČAJANKA“

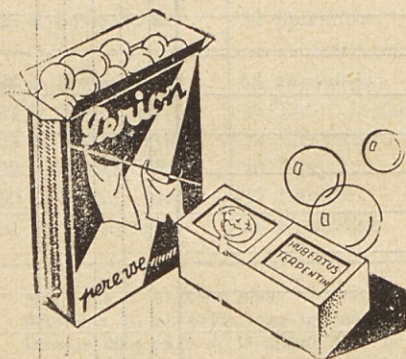
katere so sestavljene iz
najboljših čajnih vrst

Glavna zaloga pri tvrdki

Fran Kovač

LJUBLJANA, Poljanska c. 29
trgovina s čajem in dišavami na veliko

„Hubertus“ milo in „Perion“ pralni prašek

Vas bo zadovoljil

En sam poskus Vas bo
o tem prepričal

Kupujte ju!

Svoji k svojim!

Kupujte domače, boljše,
cenejše izdelke

15005

DNEVNIK

prejemkov in izdatkov

Letni obračun za leto 1937

Mesec	I z d a t k i														Prebitek		Primanj- kljaj	
	Mesečni prejemki		Stanovanje		Hrana		Obleka		Luč Kurjava		Sola		Dolgovi		Din		Din	
	Din	p	Din	p	Din	p	Din	p	Din	p	Din	p	Din	p	Din	p	Din	p
Januar																		
Februar																		
Marec																		
April																		
Maj																		
Junij																		
Julij																		
Av gust																		
September																		
Oktober																		
November																		
December																		
Skupaj																		

Prav oprano - ostane dolgo kakor novo

Rajši kakor da perilo krtačite in
mencate, ga kuhajte 15 minut.
Na milijone kisikovih mehurčkov,
ki se jih razvije v raztopini
Schichtovega Radiona, požene mil-
no peno skozi tkanino, ne da bi
ji kaj škodovalo. Tako operete pe-
rilo hitro, lepo in prizanesljivo,
če redno uporabljate
Schichtov Radion.

PISARNIŠKE, TEHNIČNE IN ŠOLSKE POTREBŠČINE

priporoča po ugodnih cenah
VELETRGOVINA S PAPIRJEM

M. Tičar

Ljubljana

ŠELENBURGOVA ULICA ŠT. 1 /// SV. PETRA CESTA ŠT. 26

Pazite na varstveni znak!

Domač

izdelek

Namizne (parafinske) sveče, voščene in pogrebne sveče, svečice za božično drevo, nagrobne lučke, dušice, voščene zvitke, kadilo, parafin, stearin, čebelni vosek i. t. d. dobite poceni in v dobri kvaliteti pri tvrdki:

SVEČARNA

»PAX«

KOPAČ & STELE
družba z o. z.

Ljubljana, Celovška c. 14

Zadrugetarji!

Zahtevajte pri svojih Nabavljalnih zadrugah vedno le volnene tkanine in ostale proizvode našega domačega podjetja

Vlada Teokarovič in komp., Paračin

ker so iste v kakovostji nenadkriljive, a poleg tega tudi najcenejše Volnene tkanine za obleke, kostime, plašče, uniforme vseh vrst i. t. d.

Volnene odeje vseh velikosti in kakovosti.

Volna za ročno in strojno pletenje.

Beretke, fesiči itd.

Tovarna pletenin

JANKO NOVAK

Radovljica - Telefon int. 8

stalna bogata izbira vseh vrst priznano
finih pletenin za dame in deco.

Kaj rabi posebno železničar?

**dobre čevlje
zmerno ceno
olajšano
plačevanje**

Vse to dobite pri

KARO
MARIBOR

Z nakaznico N. Z. brez do-
plačila in brez naplačila!

**JUGOSLOVANSKE TEKSTILNE
TVORNICE MAUTNER D. D.**

Tkaonica i odio tiskare „Cosmanos“, Sv. Pavel pri Preboldu
Predionica Litija

Skladište:

Z A G R E B

Trg Kralja Petra br. 7

Poštne pristojbine

A. Navadna pisma

1. Tuzemstvo

Teža do g	Krajevni promet navadna	priporoč.	Medkrajevni promet navadna	priporoč.
20	1.—	3.—	1'50	4'50
50	2.—	4.—	2.—	5.—
250	3'50	5'50	3'50	6'50

2. Inozemstvo

Teža do g	I.		II.		III.	
	navadno	priporoč.	navadno	priporoč.	navadno	priporoč.
20	3 —	6 —	3.—	7.—	4.—	8 —
40	4'50	7'50	4'50	8'50	6.—	10.—
60	6.—	9 —	6.—	10.—	8.—	12.—
80	7 50	10 50	7 50	11'50	10.—	14.—
100	9.—	12.—	9.—	13.—	12.—	16.—

I. = Grčija, Rumunija, Turčija.

II. = Češkoslovaška, Italija.

III. = Vse ostale države.

B. Dopisnice

Tuzemstvo Din 0'75; Grčija, Italija, Turčija Din 1'50, ostale države Din 2.—.

C. Paketi

Teža do	do km	do km	nad km
	100	300	300
1 kg	3'50	3'50	3'50
5 „	8'50	8'50	8'50
10 „	10'50	15'50	20'50
15 „	15'50	20'50	30'50
20 „	20'50	30'50	40'50

D. Vzorei brez vrednosti

Teža do	Tuzemstvo	Inozemstvo
100 g	Din 0'50	Din 1.—
za vsakih nad 50 g	„ 0'25	„ 0'50

Največja teža 500 g.

TELEFONSKKE PRISTOJBINE

V krajevnom prometu za vsake 3 minute Din 1.—.

V medkrajevnem prometu za vsake 3 minute:

do 25 km	Din 5.—
„ 50 „	„ 10.—
„ 100 „	„ 15.—
„ 200 „	„ 20.—
„ 400 „	„ 25.—
nad 400 „	„ 30.—

BRZOJAVNE PRISTOJBINE

Vsaka beseda Din 0'70. Najnižja pristojbina Din 7.—. Belica Din 0'50.

Prva mariborska tovarna pletenin d. z o. z.

Maribor, Klavniška ul. 5

Brzojavni naslov: Pletenine

Telefon int. 2703

Izdeluje vsakovrstne modne veste za dame in gospode, puloverje, šale, virkane in tkane robce itd. v ceneni in najfinejši izdelavi

Tvornica čokolade **Adolf Zavrtnik** **LESCE PRI BLEDU**

priporoča vsem cenjenim odjemalcem svoje prvovrstne izdelke

Emajlirano posodo v običajni cenejši kakor tudi v najboljši kakovosti, železne peči in štedilnike v priznано najboljši izpeljavi, jedilno orodje poljubnega izdelka, to je Nikelkrom, posrebreno in običajno alpaka jedilno orodje, kakor tudi v ostali cenejši izpeljavi dobite v največji izbiri in po najnižjih konkurenčnih cenah pri tvrdki:

Schneider & Verovšek

trgovina z železnino in stroji za vsako obrt in kmetijstvo
v Ljubljani, Tyrševa (Dunajska) cesta 16

Največja zaloga: vsakovrstnega železa, okovja za stavbe in pohištvo, strojev in orodja za vsako obrt ter ostalega v železninarsko in stavbno stroko spadajočega blaga na veliko in drobno po najnižjih dnevnih cenah

Cenjene gospodinje, zahtevajte

= K I S =

za vlaganje kumarce in sočivja, najfinejši vinski in naravni kis, katerega izdeluje ter za njegovo jakost in kakovost jamči

Tovarna kisa: BRATA PEČNIK

[d. z o.-z.

JEŽICA PRI LJUBLJANI

TELEFON JEŽICA št. 6

Mariborska mehanična tkalnica in apretura

Doctor in drug, Maribor

Telefon št. 22-71

Vse za Vaše stanovanje

Pohištvo, posteljnina, stolci, tapetniški izdelki, linolej, preproge, perje, puh, zavese, tkanine za pohištva in zavese dobavlja najceneje. Izdelovanje posteljnih odej in pletarna žičnih posteljnih vložkov

FRANJO NOVAK, MARIBOR

Vetrinjska ul. 7

Telefon 2905

Koroška c. 8

Honorarni prometni zdravniki

Ime	ordinira	od — do
v Ljubljani:		
Dr. Avramović Pavel	Masaryk. c.; ambul.	14¼—15¼
Dr. Kačar Ivan	„	16¾—17¾
Dr. Lapajne Živko	„	8 — 9
Dr. Jamšek Miroslav	„	15½—16½
Dr. Jereb Stanko	„	13¼—14¼
Dr. Igličar Vinko	Gor. kolodv., ambul.	9½—10½
Dr. Rupnik Vilko	„	14 —15
v Mariboru:		
Dr. Vrtovec Josip	ambulanta	1 —12½
Dr. Marin Vilko	„	8 — 9½
Dr. Zorjan Ivan	„	7½— 9½
„	Maistrova ulica 5	14 —16
Dr. Korenčan Andrej	ambulanta	8 — 9
Dr. Zakrajšek Josip	„ (substitut)	10 —12
Dr. Stopar Ludovik	„	10½—12
Zobozdravniki:		
v Ljubljani:		
Dr. Pirc Ivan	Pred Škofijo 1	{ 9 —12 14 —16
Dr. Volovšek Vladimir	Sv. Petra cesta 2	9 —18
Dr. Muster Josip	Novi trg 4	{ 8 —14 17 —19
Dr. Logar Anton	Gledališka ulica 16	{ 8 —11 15 —18
Dr. Kallay Juraj	kontrol. zobozdrav.	
v Mariboru:		
Dr. Kac Rudolf	Aleksandrova c. 22	{ 8 —12 15 —18
Dr. Krajnovič Bos.	Glavni trg 23	{ 9 —12 15 —18
Dr. Kristan Boris	Tattenbachova 2	{ 8 —12 15 —18

Specijalisti centr. ambulante v Ljubljani.

Štev. sobe	Oddelek	Specijalisti	Ordinira	
			dne	od do
19	Za notranje bolezni	Dr. I. Tavčar*	ponedeljek torek četrtek sobota	11:30 — 13
19	Za pljučne bolezni	Dr. F. Debevc*	torek četrtek	16:30 — 18
4—5	Za rentgenizacijo	Dr. C. Cirman	ponedeljek sreda petek	16 — 17
8	Za fizikalno zdravljenje	Dr. H. Heferle	ponedeljek sreda sobota	} 11 — 13 16 — 18
23	Za ženske bolezni	Dr. I. Pintar*	sreda petek ponedeljek	16:30 — 18 8 — 9:30 8 — 9:30
23	Za kirurgijo	Dr. R. Blumauer	ponedeljek sreda petek	11 — 12:30
14	Za očesne bolezni	Dr. L. Ješe	torek četrtek petek	} 15 — 16:30 9:30 — 10:30
14	Za ušesne, nosne in vratne bolez.	Dr. D. Švajger	torek sobota četrtek	} 9 — 10 11:30 — 12:30
10—11	Za otroške bolezni	Dr. A. Breclj	torek četrtek	10 — 11:30
Tavčarjeva ul. 2/I.	Za kožne in spolne bolez.	Dr. I. Demšar	vsak delavnik	11:30 — 12 14 — 15

* Ordinira samo za upravičence južno od Celja

Konzulati

(navedeni so samo najvažnejši)

V Ljubljani:

avstrijski, Tyrševa c. 31; češkoslovaški, Erjavčeva c. 21; francoski, Beethovnova ul. 4/III; italijanski, Erjavčeva c. 11.

V Zagrebu:

ameriški, Zrinjski trg 19; angleški, Praška 3; argentinski, Mihanovičeva 22; madjarski, Draškovičeva 15a; nemški, Mihanovičeva 2.

V Beogradu:

braziljski, Terazije 11.

Specijalisti podr. centr. ambulante v Mariboru.

Oddelek	Specijalist	Ordinira	
		dne	od — do
Za fizikalno zdravljenje	Dr. Pavlič Franc Frankopanska 18	vsak dan	16:30 18:30
Za kirurgijo	Dr. Majcen J. Aleksandrova 21	vsak dan	11 — 12 14 — 16
Za otroške bolezni	Dr. Valjavec V. Aleksandrova	ponedeljek sreda petek	8 — 9 14 — 15
Za notranje in pljučne bolezni	Dr. Lutman Stanko	vsak dan	
Za očne bolezni	Dr. Dernovšek J. Aleksandrova c. 40/II	ponedeljek sreda četrtek petek	14 — 16
Za ženske bolezni	Dr. Benčan I. Trg Svobode 6	vsak dan	11 — 12 14 — 15
Za kožne in spolne bolezni	Dr. Krenziger B. Kralja Petra trg. I/3	ponedeljek torek četrtek petek	15 — 16
Za ušesne, nosne in vratne bolezni	Dr. Furlan J. Vrazova 2/II	dnevno: maj — avgust sept. — april	14 — 15 15 — 16

KARL THOMA, mehanična tvornica

svilenih izdelkov, barvarna, apretura in tiskarna

Telefon št. 21-77

MARIBOR - POBREŽJE

Brzjav: Thoma,
Maribor

Izdeluje vse vrste svilenega blaga, in sicer:

Crepe de chine, Crepe satine, Crepe mongol
Crepe marocaine, Crepe Imprime. Modno svilo
v različnih izdelavah. Svilo za podloge za dame
in gospode, svilene brokate, vse vrste jacquard
svile, brokat za odeje, satin za odeje, svile
robce — naglavne, charpes, schwals.

Rodovnik kraljevske hiše

Nj. Vel. kralj Peter II.

rojen dne 6. septembra 1923. v Beogradu. Stopil na prestol
9. oktobra 1934.

Nj. Vel. kraljica-mati Marija

rojena rumunska kraljičina dne 9. januarja 1899. v Goti,
poročena 8. junija 1922.

Nj. kralj. Vis. prestolonaslednik Tomislav

rojen dne 19. januarja 1928. v Beogradu.

Nj. kralj. Vis. Andrej

rojen 28. junija 1929. na Bledu.

Nj. kralj. Vis. Gjorgje

rojen dne 8. septembra 1887. na Cetinju, brat

† Nj. Vel. kralja Aleksandra.

Nj. kralj. Vis. kneginja Jelena

rojena 5. novembra 1884. na Reki, vdova Nj. Vis. kneza Jovana
Konstantinovića, sestra † Nj. Vel. kralja Aleksandra.

Nj. Vis. knez Arzenije Karagjorgjević

rojen dne 16. aprila 1859. v Temišvaru, stric † Nj. Vel. kralja
Aleksandra.

Nj. Vis. knez namestnik Pavle Karagjorgjević

rojen dne 27. aprila 1893. v Petrogradu, sin Nj. Vis. kneza
Arzena, poročen dne 22. septembra 1923. z Nj. kralj. Vis. grško
princeso Olgo, hčerjo Nj. Vis. grškega kneza Nikole, rojeno
v Tatoju dne 29. maja 1903.

Sin Nj. Vis. kneza Pavla,

Nj. Vis. knez Aleksander Karagjorgjević

rojen dne 13. avgusta 1924.

Sin Nj. Vis. kneza Pavla,

Nj. Vis. knez Nikola Karagjorgjević

rojen dne 29. junija 1928.

Namestniško oblast za Nj. Vel. kralja Petra II.
do njegove polnoletnosti vršijo:

1. Nj. Vis. knez Pavle.
2. Dr. Radenko Stanković, bivši prosvetni minister.
3. Dr. Ivo Perović, bivši ban.

Zadružništva

Prof. dr. Milan Ivčić

rektor Ekonomsko-komercialne visoke šole v Zagrebu:

Cilji in pota zadružništva*

Zadugarji! Zelo sem srečen, ko imam čast, govoriti danes pred vami o zadružni ideji, ali ne samo o ideji, nego tudi o njeni življenjski stvarnosti. Srečen sem zlasti, da morem propagirati realizacijo te ideje tudi med številnimi svojimi učenci, ki posečajo ekonomsko-komercialno visoko šolo, čije naloga je, da mladino pripravlja za življenje, s polno zavestjo zadružne ideje. Nikakor nima ta šola namena, da našo mlado gospodarsko inteligenco vzgaja za ljudi, ki bodo hoteli živeti od krvi svojega bližnjega, nego za ljudi, ki bodo kot ideologi umeli biti voditelji zadružništva in medsebojne pomoči, v kateri najde oporo mali človek. Zakaj cilj zadruga je, da malega človeka gospodarsko in socialno ščiti pred težkim kapitalom in pred osamljenostjo.

Dandanes trpi ves svet glede na ekonomsko stran življenja; ne rečem samo ekonomsko, temveč tudi socialno. Na prvi strani trpi mali človek, ki se ni znal, opirajoč se samo na samega sebe, pomagati, na drugi strani pa trpi vse človeštvo, ki v njem ne prevladuje socialna pravica, nego zakon močnejšega: kapitala, organizacije, države; in to ne glede na pravico malega in ekonomsko šibkega človeka.

Zato pa tudi vidimo, da vse mednarodne konference, ki se sestajajo v deželah vseh petero kontinentov, ne morejo človeštvu nuditi nobene rešitve iz ekonomskih in socialnih težav. Te mednarodne konference boleznijo človeštva ne morejo najti leka; zato ne, ker niso osnovane in prežete z duhom zadružne ideje. Samò zadružništvo je, ki spoštuje tudi slabotnega in hoče, da mu močnejši pomagajo; nikoli pa ne zahteva, da bi se sila močnejšega izrabljala za uničevanja slabejšega.

Povsod in tudi pri nas vidimo dandanes bedo malega človeka. Slišimo pa, da se tudi trgovci in industrialci pritožujejo: da imajo polna skladišča robe, ne uspevajo pa, ker ni kupcev. Res je: na prvi strani je mali človek bos; na drugi pa so skladišča polna obutev; človek je nag, tekstilne industrije pa kupičijo blago.

To je problem takozvane navidezne hiperprodukcije. Mali človek spričo današnjega družabnega in gospodarskega reda

* Predavanje na XV. redni skupščini Zveze nab. zadrug drž. uslužbencev v Zagrebu, dne 23. maja 1936.

ne more imeti kupne moči, ker ne prejema adekvatne vrednosti za svoje delo in ne more odkupiti niti tega, kar je s svojim delom ustvaril.

Ta »navidezna hiperprodukcija« ovira gospodarski promet vsega sveta. Dokler se njeno vprašanje ne reši, ne bomo prišli naprej. Prav tu je zadružništvo, naše in vsega sveta, edina pot, po kateri se bodo reševale gospodarske krize. Gospodarska kriza tare dandanes vse stanove: poljedeljskega, obrtniškega in delavskega; prav tako pa tare tudi intelektualce, ki za svoje intelektualno delo ne prejemajo polne protivrednosti.

Prav zadružništvo je, ki ne ustvarja niti »navidezne« niti stvarne hiperprodukcije. Ono hoče producirati samo toliko, kolikor ima konsumentov in kolikor zmorejo njihove kupne moči. Po ideologiji zlasti angleškega konsumnega zadružništva zadružno delo ne sme izhajati s strani proizvajalcev. Proizvajalca večkrat žene, pa tudi če je zadrugar, hote ali nehote neka egoistična misel. Zato se proizvajalno zadružništvo ob svojih najboljših uspehih često pretvarja v kapitalistična podjetja. Proizvajalno zadružništvo rado pozablja, da mora tudi delavec, ki ga je zaposlilo, biti zadrugar in ne navaden najeti delavec. In tako med seboj in tem zaposlenim delavcem ustvarja jez, ki je bil in je še v kapitalističnih podjetjih: jez med kapitalom in delom.

Potrošno zadružništva pa, torej uprav ono zadružništvo, čigar glavno skupščino in jubilej danes praznujemo, to zadružništvo ne pozna najetega delavskega razreda. Ono je najpopolnejše demokratično zadružništvo, ker ne pozna razlike med bogatim in siromašnim zadrugarjem ali človekom vobče. Vsi smo brez razlike stanu potrošači; zato potrošno zadružništvo izvira iz največje in najširše demokratične ideje!

Potrošno zadružništvo pa ima tudi to dobro stran, da samò ono lahko izvede organizacijo proizvodnje robe za potrošnjo; z drugimi besedami, potrošač sam s svojo potrošno zadrugo proizvaja vse, kar potrebuje.

Nočemo se vedno gnati za tem, kar je tujega. Vendar, zakaj naj bi tega, kar je v tujini dobrega in kar lahko oživotvorimo doma, ne vzeli kot dober primer? Angleško zadružništvo je uprav ono, ki bi nam moralo kazati pot v razvoju zdravega potrošnega zadružništva. Ono je združilo celokupno proizvodnjo svoje potrošnje. Vsem nam so poznani ročdelski pionirji, ki so v svojih potrošnih zadrugah pomalem združili mlin, farmo in tvornico tekstilne robe. Vsa ta proizvodnja se je razvijala v okviru potrošnih zadrug, ne na bazi posebnega proizvodjalnega zadružništva, prav gotovo pa ne na bazi kake kapitalistične produkcije. Angleško potrošno zadružništvo je okrog sebe združilo celo vrsto proizvodjalnih podjetij, ki so vsa služila samemu

potrošaču. Vsi ti proizvajalci so bili hkrati člani te ali druge potrošne zadruge.

Je pa še druga misel, ki nas mora voditi in združevati. Danes moramo vsi vedeti, da je jez med proizvodnjo in potrošnjo prav radi tega nastal, ker se potrošači niso zavedali svoje lastne sile. Potrošači so prepustili veliki in kartelirani kapitalistični industriji, da jim producira robo, ne tiste, ki jo kot potrošači potrebujejo, nego, ki kapitalistom donaša največ dobička; da jim producira blago, ne tiste kvalitete, ki jo potrošači zahtevajo, nego takšne, kakršno jim pač nudijo trgovski potniki in zastopniki velikih tvornic.

Potrošači še do danes niso spoznali, da so svetovna sila, ki mora vladati nad celokupno proizvodnjo; da si sami lahko določajo količino in kakovost blaga.

In zato imajo tudi naši kongresi nalogo, da potrošaču vzbude zavest, da so oni, ki naj odločajo o proizvodnji, zavladajo na trgih, da oni lahko izločijo nepotrebne posrednike, ki hočejo samo zaslužiti na račun potrošačev; da so potrošači tisti, ki bodo zagospodovali nad celokupnim gospodarskim in organiziranim življenjem.

Ta velika moč potrošačev je zdaleka bolj humana in bolj ekonoimična kot sile samih proizvajalcev. Proizvajalci so si nujno v medsebojni borbi, medsebojnem uničevanju in konkurenci na domačem tržišču; da ne govorimo o tem, kako so, oboroženi s kapitalom in triki, tudi v intelektualni medsebojni konkurenci.

Zadružna ideja ima sama svoje ideologe; imenovati bi jih mogli maksimaliste in realiste. Med zadružne ideologe pa ne štejemo tistih, ki bi jim rekli defetisti zadružnega pokreta.

So namreč ideologi tega pokreta, ki mislijo in verujejo, da je mogoče ves sedanji, na kapitalizmu sloneč družabni red zrušiti in zamenjati s socializirano zadružno proizvodnjo; z drugimi besedami, da je mogoče realizirati tudi tisti komunistični cilj, ki ga hočejo nekateri oživotvoriti s silo.

Na nasprotni strani teh ideologov maksimalistov stoje baš omenjeni defetisti, ki se takoj vesele, čim slišijo, da kakšna zadruga ni uspela in hité zatrjevati: »Glejte emerikave in življenja nesposobne zadruge, pa naj ustvarjamo še druge!«

Mi ne spadamo niti med maksimaliste niti med defetiste. Mi hodimo ravno pot in pravimo: Malega človeka moramo organizirati, njegove sile, njegov kapital, njegovega podjetniškega duha! A s tem, kar ima mali človek, moramo s pomočjo zadružne ideje polagoma osvojiti vse, kar morda danes še drži močnejši in kar pripada nam! . . .

Priznavamo: struktura raznih poslov zahteva, da morajo biti ti posli kot svojstveno delo poedinega človeka prepuščeni temu poedincu samemu; prav tako smo tudi mišljenja, da so stvari, katere bo uprav kapitalistična proizvodnja laže realizirala. No,

v teh primerih pa mora imeti svoj cilj: mora služiti socialnim interesom, čistega dobička ne sme kupičiti v korist poedinca, nego ga pretvarjati in vračati v cilju znižavanja tržnih cen in zvišavanja delavskega življenjskega standarda.

Vendar, zadružni pokret ostane za nas najidealnejša sinteza vseh materialnih in duhovnih vrednot človečanstva.

Da pa zadružništvo more uspevati, so potrebni neki pogoji.

Prvi pogoj je, da se zadružništvo razvija v polni svobodi. Sile ne trpi niti od zgoraj niti od spodaj. Zadružništvo se mora razvijati po prirodni evolucijski poti.

Svoboda, to je načelo, ki mora prevevati ves naš zadružni pokret!

Druga ideja, ki nas veže in ki nas bistveno razlikuje od ostalih pokretov, je etično-altruistično jedro zadružništva. Le-to nima namena, kogarkoli uničevati, najmanj pa mu jemati človeške in narodne svobode. Vsak človek-individuum daje samega sebe državi, družbi, zadrugi. Zato pa tudi družba, zadruga in država mora svobodo vsakogar in vse moči in sile poedincev čuvati kot največjo svetinjo!

Tretje, glede česar si moramo biti na čistem in kar moramo jasno razumeti, je zadružna tehnika. V tem pogledu smo morda tudi sami že često grešili, bili smo nesigurni in smo tavalji po terenu. To bo tudi vzrok našim poedinim neuspehom. Izbirali smo si razne sisteme in smeri brez določene ideje in ideologije. Zato je potrebno, bratje zadrugarji, da si ustvarimo jasen načrt, da vemo, kaj hočemo in s kakšnimi sredstvi želimo svoj cilj doseči.

Da pa moremo svojemu zadružnemu delu določiti prave smernice, je treba zlasti poudariti, da se vse današnje gospodarsko življenje samo po sebi specializira. Zato vsi zakoni, ki določajo in veljajo za specializacijo dela, veljajo tudi za naš zadružni pokret. Po teh zakonih bo zadruga, potrošna, produktivna ali kreditna, imela samo tedaj uspeh, ako se bo specializirala, t. j. ako se bo bavila samo s svojim poslom.

Specializacija zadružništva je potrebna, da bomo lahko imeli dobre poslovodje. Ne moremo imeti zadružnih poslovodij niti zahtevati od njih, da bi bili vseznalci, večji kreditnih, tehnoloških in trgovskih poslov. Kar pa moremo zahtevati in tudi doseči, je, da tudi v najzadnji vasi lahko vzgojimo človeka, ki bo v eni smeri kot poštenjak tudi brez visokih šol zamogel delati v korist zadružništva.

Vsekakor je bila pogreška in morda je tu glavni vzrok neuspehom poedinih naših zadrug, ker so se, v dobri volji in brez lastne krivde pod okriljem kreditnih zadrug hotele baviti tudi s trgovino in produkcijo, oziroma z vsem, kar jim je prišlo pod roko; z drugimi besedami, ker so mesto specializacije izvedle integracijo in se morale nujno baviti s posli, ki

so presegali njih znanje, pa morda tudi potrebno jamstvo poedine zadruga. Proti taki integraciji na osnovi kreditnih zadrug je šlo potrošno združništvo. Če potrošno združništvo potrebuje svojo kreditno ustanovo, naj jo osnuje kot posebno kreditno zadrugo. Prav tako potrošno združništvo more osnovati posebno proizvodno zadrugo, čeprav angleško združništvo ni hodilo po tej poti in je samo s svojimi lastnimi člani-potrošači organiziralo produkcijo potrebne robe. Kot že omenjeno, lahko pojde po tej poti — polagoma tudi naše potrošno združništvo.

Specializacijo združnega dela smatram s svoje strani kot najvažnejšo nalogo, ki jo mora izvesti naše bodoče združništvo.

Svesti si moramo biti, da je mogoče z eno zadrugo doseči samo en cilj!

Res je, vsaka zadruga ima mimo svojega gospodarskega cilja še drugi veliki vzgojni cilj. Vzgajati mora človeka za človeka. In to je njena poglobljena misija. Tudi specializirana zadruga nima naloge, da človeku samo materielno pomaga, ga socialno združuje, nego da mu tudi dušo vzgaja. Odkrito pred vami izjavljam, da vidim v tem največjo silo združništva in eno najvažnejših moralnih podlag za bodočnost naroda.

Vsaka zadruga mora že v svojem ozkem področju napraviti iz človeka ne samo dobrega poslovodjo, ne samo dobrega svetovalca v združnem svetu, nego tudi poštene ljudi in državljane, ki si bodo hoteli in znali v medsebojnem delu pomagati.

Bratje zadrugarji, nikakor ne smemo zahtevati od svojih zadrug, da nam bodo že danes oživitvorile vse ideale, ki jih imamo pred očmi. Zadruga mora postopoma osvajati svoj teren; in čim mirneje hodi, tem sigurneje bo imela uspeh.

Vobče mora v združnem delu veljati osnovno načelo: Ne zahtevajmo naglih uspehov! Videli smo, kako je povojno združništvo, ki se je začelo naglo razvijati in zbirati velike dobičke, začelo prav tako naglo propadati. Nasprotno pa se je združništvo, ki ni šlo samo za dobičkom, temveč je tudi človeka vzgajalo, vzdržalo vse do danes. Cilj združništva ni, da do svojih članov vrši dela usmiljenja. Za dela medsebojne pomoči iz usmiljenja obstojajo zasebna društva. Zato združništvo, čeprav nima pred očmi materielne dobrobiti zadrugarjev kot prvotnega cilja, ne sme sklepati z izgubami. Tudi zadruge morajo poslovati z dobičkom. Njih čist dobiček se mora vlagati v samo zadrugo za njeno razširjenje in spopolnitev ter pocenitev blaga na trgu; če pa se čisti dobiček razdeli med člane, se mora ta razdelitev izvršiti v razmerju sodelovanja z zadrugo, ne pa po višini vložnega novca. Zadrugar ima pravico samo na čisti dobiček in to v toliko, v kolikor je osebno z njo sodeloval, neodvisno od števila deležev.

Zelo važna stvar, ki jo je treba tudi tukaj omeniti, je: vsaka zadruga naj deluje, živi in se razvija s svo-

jimi lastnimi sredstvi. Njen obstoj ne sme biti odvisen od zahtev in milosti državnih subvencij in pomoči. Bratje, tudi tu smo v preteklosti bili na krivi poti, ker smo mislili, da nam bo država ali kdo drug pomagal. Toda moč zadruga je po svoji osnovni združni ideji odvisna od človekove samopomoči. Zato pa mora vse, kar za svoje združno delo od države zahtevamo izvirati iz dolžnosti same države in ne iz njene milosti. Ne pozablajmo: milosti države niso v korist razvoja združništva, nego v njegovo propast!

Zato vse tiste zadruga, ki žive samo od državnih subvencij in ki se naslanjajo na pomoč drugih, ne morejo napredovati in ne bodo dolgo živele. Zgodovina nam je to najbolj potrdila; in zgodovina je tudi glede združnega dela naša učiteljica.

Spominjamo se mnogoštevilnih zadrug za časa francoske revolucije l. 1848., ko je bilo za osnovanje produktivnih zadrug razdeljenih okoli 3½ milijona frankov. Čim je zmanjkalo teh 3½ milijona, so izginile tudi zadruga. Tako je bilo tudi pri nas. Če preneha državna podpora, ali če zadruga hoče, da se osnuje samo z državno pomočjo, njeno življenje ne bo dolgo.

Moč zadruga sloni na nas samih, na onem malem kapitalu in na prihrankih, ki jih zadrugar prinaša v svojo zadruga. Zato je bolje, da se zadruga v krajih, kjer jih ni mogoče osnovati s tem malim kapitalom, vobče ne ustanavljajo, če bi morale biti odvisne samo od tuje milosti in pomoči.

Naposled, bratje zadrugarji, še neko misel imam, ki bi jo rad izrazil. To je misel, da dandanes vsa Evropa težko boluje, boluje pa morda najbolj radi tega, ker so izginile vrline starega evropskega človeka. Kot boluje vsa Evropa, boluje na žalost tudi ves naš narod, ker je tudi on izgubil vrline, ki so nekoč prevevale naše kmetsko ljudstvo in naš obrtniški stan.

Naš narod je bil v svojem jedru združen, čeprav ne v tem besednem smislu. Kmeti narod je živel vseskozi v svojih kmetijskih hišnih zadrugah. V teh svojih hišnih zadrugah, ki so bile istočasno najmočnejša socialna in krvna vez, je bil naš seljak tudi najmočnejše gospodarsko povezan. Naše hišne zadruga so bile zajedno matica fiziološkega razvoja celokupnega našega naroda.

Ko hočemo danes po zaslugi liberalnih nauk naše gospode na razvalinah teh naših najmočnejših krvnih in gospodarskih zajednic osnovati čiste gospodarske zajednice, se moramo nasloniti na one vrline, ki so jih nekoč imele naše kmetijske hišne zadruga. To je na prvi strani absolutna disciplina, ki mora vladati pri vsakem našem delu, na drugi strani pa požrtvovalnost: drug za drugega!

Velika ideja je bila v teh zadrugah in v tem, da je bila imovina skupna last vseh, ki so bili v zadrugi in so z njo sodelovali. Tistega, ki ni hotel delati, je zadruga izločila kot

nemarnega in brezkoristnega trota. Zato je bilo tudi načelo te zadruge tisto največje pravo: Kdor je pri delu, ta je pri jelu!

Zato, tovariši, naj velja tudi v vaših vrstah stara vrlina in osnova: Kdor je pri delu, naj bo tudi pri jelu! Ven s tistim, ki ni zadrugar po svojem delu, ki je zadrugar samo po imenu! Tak zadrugar vam bo vedno kot trot v panju čebel-delavk, ki bo razjedal vaše delo in polagoma uničeval tudi samo zadruge.

Naše hišne selske zadruge so se, hvala Bogu, ponekod še ohranile. Pa če tudi so že izginile, ni še v našem kmetskem narodu prenehal združni duh. Združna pravna zavest obstoja in živi še v našem narodu in v nas vseh: pri bratih Bolgarih, pri Srbih, Slovencih in Hrvatih. Tuje je nam staro germansko pravo enega dediča; še posebno ono staro rimsko pravo: enake delitve med dediči.

Če se drugi narodi ponašajo s svojimi starimi narodnimi ustanovami, zakaj, bratje, naj bi se mi Južni Slovani ne ponašali s svojo staro institucijo hišne zadruge?

Zakaj naj bi ne bili tudi kot pravniki in zakonodavci v svojem pravu ideologi in zastopniki te svoje hišne zajednice, ko je uprav ona najjačja osnovna ideja tudi za sodobno združništvo? Zakaj v našem državnem zakoniku razen predpisov o javni imovini ne bi imeli starega kmetkega prava namesto predpisov tujega rimskega in ne bi s tem vsemu svetu odkrito povedali: »Tudi mi smo samostojen narod, tudi mi imamo svojo pravno zavest, svoje izgrajeno pravo in ne potrebujemo tujega, ne rimskega ne germanskega. Naše pravo je to, kar je stvoril sam kmetki narod, in to je osnovano na hišni zadruzi!«

Zato bi želel, bratje zadrugarji, da bodite kot zadrugarji in člani sodobnega gospodarskega združnega pokreta tudi propagatorji in intelektualci te naše stare jugoslovanske združne ustanove. Čuvajmo naše selo pred razkositjem po rimskem pravu, ki nam bo do temeljev uničilo vso našo domovino!

Bratje, rešujmo to selsko in narodno imovino, dokler še ni vsa razcepljena! Ne mislite, da nam drugi hočejo boljšega! Mi sami si želimo, kar je najboljšo, najboljšo pa je to, kar je naše!

S tem, bratje, končujem svoje misli. Samo to še hočem povedati: Bodite vsi, ki ste zadrugarji, uverjeni, da ste na pravem potu, da ste resnični predstavniki svojega naroda, da ste predstavniki celokupnega človečanstva!

Združna ideja je, ki oplemenjuje vsakega poedinca. Združna ideja je, ki oblikuje najboljše člane države in naroda. Združna ideja je, ki ustvarja človeka s polno človečansko zavestjo in ljubeznijo do vseh ljudi na vsem svetu.

Zadružništvo v Bolgariji

V zadnjih dveh, treh letih postajajo stiki med Bolgari in Jugosloveni od dneva do dneva pristrčnejši in tesnejši. V prvih vrstah korakamo na obeh straneh zadrugarji, ki smo k medsebojnim bratskim odnošajem mnogo prispevali. Obojestranski obiski, osebni prijateljski stiki, živa in pisana beseda v našem zadružnem tisku so nas bliže seznanili in ustvarili razpoloženje, ki si ga vsi južni Slovani želimo in o katerem smo v preteklosti samo sanjali. Tako medsebojno spoznavanje bo velike koristi ne samo za naše delo v zadružništvu, nego tudi za nadaljnje jugoslovansko-bolgarsko zблиžanje.

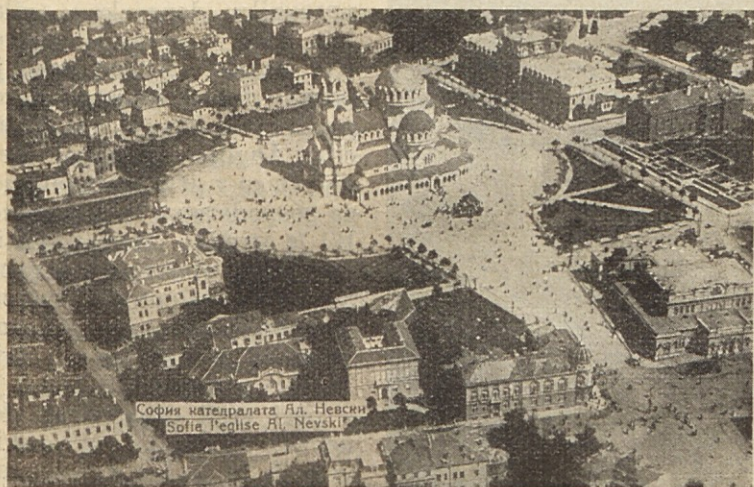
Tako je 1. 1935. po skupščini naše Zveze nabavljajalnih zadrug, ki se je vršila v Nišu in katere se je udeležilo tudi odposlanstvo bolgarskih zadrugarjev, šla večja skupina naših zadrugarjev — bilo jih je okolu 50 — na poset v Bolgarsko, da si ogleda tamošnje zadružne ustanove. Naši zadrugarji so bili nadvse pristrčno sprejeti v Sofiji in v vseh krajih, ki so jih obiskali. Vrnili so se oduševljeni nad vsem, kar so videli v zadružni Bolgarski in so morali v svoje začudenje priznati, kako so nam na zadružnem polju Bolgari ne samo dorasli, temveč so nas celo prekosili. Obisk so nam vrnili bratski zadrugarji v minulem letu ob priliki 15-letnice Zveze nabavljajalnih zadrug državnih uslužbencev, ki jo je praznovala v Zagrebu istočasno s svojim rednim občim zborom. Iz Bolgarske je prišlo 53 zadrugarjev pod vodstvom dr. Ilije Palazova, generalnega direktorja Zveza ljudskih bank in Štefana Fetvadžijeva, direktorja Zveze ljudskih zadružnih bank, ter bili ves čas bivanja v naši državi gostje naše Zveze in naših zadrug. V Ljubljano so dospeli 25. V., kjer so jih sprejeli predstavniki mesta, različnih društev in seveda in prvi vrsti zastopniki vseh ljubljanskih zadrug in zadružnih zvez. Ogleдали so si v treh dneh svojega bivanja v naši ožji domovini različne kulturne, gospodarske in socialne ustanove, posebno pa naše zadruge in zadružne zveze. Skupno z našimi slovenskimi zadrugarji so napravili tudi celodnevni izlet na Bled, kamor smo jih povedli skozi Vintgar. Vzeli so iz naših krajev najboljše vtise, prav posebno pa z Jesenic, kjer jim je bil prirejen tako pristrčen sprejem, da je mnogo gostov ganil do solz. Ob razstanku smo si obljubili zvesto sodelovanje na zadružnem polju in na skupni gradbi bratovskega sporazuma. Da to dosežemo, je potrebno poznavanje razmer na tej in drugi strani in za to, evo, nekaj vrstic o bolgarskem zadružništvu!

*

Sledeče podatke smo posneli iz knjige »Zadrugarstvo u Bugarskoj«, ki jo je spisal eden najvidnejših bolgarskih zadrugar-

jev, velik ideolog, praktični zadrugar in združni pisatelj dr. Ilija Palazov.

Početke današnje zadruge v Bolgarski je treba iskati v prvih desetletjih 19. stoletja. Bolgarija je bila takrat še pod turškim robstvom in je moral njen narod preživljati težke čase odvisnosti in suženjstva. Zato v tem času ni mogoče govoriti o kakem samostojnem gospodarstvu bolgarskega naroda. Bolgarska je bila pač samo provinca v sestavu velikega turškega imperija in se je gospodarsko razvijala le v znaku turškega fevdalnega gospodarskega sistema. Velika politična nesigurnost v turškem cesarstvu in slaba prometna sredstva so zabranjala dostop zapadni kulturi in civilizaciji. Slaba državna organizacija Turčije

Sofija, glavno mesto Bolgarske

in neprestane vojne v Evropi, Aziji in Afriki so tvorile ugodno podlago za notranje nemire, za širjenje razbojništva, za ropanje in teroriziranje prebivalstva. Nezaščiteni narod, katerega so razbojniške in janičarske tolpe nekaznovano ropale, ubijale in mu požigale domove, je začel zapuščati mesta in vasi v ravnini in se umaknil v težko dostopne planine. Seveda je bila posledica tega stanja propast gospodarstva, kar je dalo povod turškim državnikom k razmišljanju, kako preprečiti nadaljnji razkroj. Turčija se je slednjic odločila k reformam. Ustanovila je v letu 1845. kmetijski svet ter pozvala iz zapada gospodarske strokovnjake. Ti specialisti so posvetili v glavnem pažnjo poljedelstvu — trgovina in obrt nista toliko trpeli pod splošnim neredom — in ugotovili: Poljedelstvo se nahaja v evropski Turčiji na višini, na kateri se je nahajalo v ostali Evropi v srednjem veku; primanjkuje delovnih moči in kapitala. Vzroki za

tako stanje so bili po njihovem: patrijarhalno obdelovanje zemlje in beg naroda v planine. Pomanjkanje kapitala za poljedelce je bilo tako veliko, da si je moral kmet izposojati denar po 18 do 30%, ali je pa prodajal svoje proizvode »na zeleno«, to se pravi, še na polju rastoče, za 30 do 40% pod tržno ceno. Tako stanje je seveda privedlo kmeta popolnoma v roke »zelenošev« in je zelenaštvo predstavljalo poseben problem, ki ga je bilo rešiti v korist kmetu. Nastalo je vprašanje, kako dobiti cenen kredit in kako se naj organizira tak kmečki kredit.

Dr. Ilija Palazov

Najbolje je rešil to vprašanje Mithad paša, ki je bil leta 1860. imenovan za upravnika donavskega vilajeta, kjer so prebivali po večini Bolgari. Mithad paša je poznal dobro zapadno Evropo, kjer je prepotoval Francijo, Anglijo, Nemčijo, Belgijo in se v prvi vrsti zanimal za gospodarstvo in denarstvo. Bil je izredno inteligenten in energičen, obdarjen z organizatoričnim talentom, aktiven, delaven, pošten, moč železne volje, ki je imel za cilj dvig Turčije k napredku. Hotel je v prvi vrsti organizirati donavski vilajet po evropskih vzorcih in je kot največjemu zlu, to je zelenaštvu, napovedal boj, a istočasno skrbel za cenen kmetski kredit. Ker ni imel na razpolago kapitala, da bi osnoval banke ali večje denarne zavode, je začel ustanavljati tako zvane sploš-

no koristne kase po vzorcih, kakor je to videl v Nemčiji in ki so služile za zbiranje vlog in za podeljevanje posojil. Ustanovljene so bile te kase na osnovi samopomoči in vzajemne pomoči ter bi naj na ta način izpodrinile zelenaše.

Bolgarski narod, povečini poljedelci, so se hitro oklenili splošno koristnih kas, ker je način njih poslovanja ustrezal prirojenemu in vzgojenemu bistvu Bolgara, to je čutu solidarnosti. Ta solidarnostni čut je bil dobra podlaga za ustvarjanje in napredek zadružništva v Bolgariji.

Prvo tako kaso je Mithad paša organiziral v Pirotu 1. februarja 1864, nakar so sledili še ostali kraji njegovega vilajeta.

Čeprav so splošno koristne kase sličile zadrugam, jih vendar ne moremo vzporejati današnjim zadrugam, predvsem ne radi tega, ker niso bile svobodna prostovoljna združenja ljudi, temveč jih je ustanovljala vlada. Splošno koristne kase so se obdržale še po osvobojenju Bolgarske vse do leta 1903. oziroma 1907., ko so bile z zakonom združene v Bolgarski poljedelski banki.

Razen opisanih, samo kmetijstvu namenjenih in zadrugam sličnih ustanov so se organizirali tudi bolgarski trgovci in obrtniki. Tako so bolgarski tiskarji osnovali v Carigradu 3. maja 1870. društvo, ki je dajalo svojim članom kredite. Slično društvo najdemo v letu 1871. v Gabrovu in še v nekaterih drugih mestih. Društva so bila zgrajena popolnoma na Schulze-Delitzschevih principih. Nastopali so sicer že pred osamosvojitvijo Bolgarske razni propagatorji zadružništva, kakor Hristov Botev, revolucionar in pesnik, Lazar Jovčev, poznejši eksarh Josip in Jordan Nenov, učitelj, a brez praktičnih uspehov.

Oglejmo si Bolgarsko, ko si je s pomočjo Rusije otrešla leta 1878. turškega jarma, kako se je razvilo zadružništvo v svobodni, narodni državi.

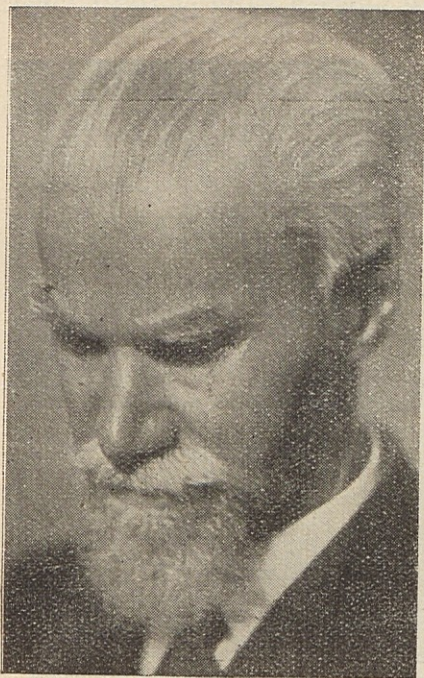

Štefan Fetvadjiyev

Osvobojena Bolgarska je morala preživeti ostro krizo vsled velikih sprememb v vseh granah njenega življenja. Z osvoboditvijo je bil predvsem uničen turški fevdalni sistem, kar je dovedlo samoposebi do pretresa vsega gospodarstva in javno-pravnih odnosov. Zapadni kapitalist in industrijalec sta navalila na novo Bolgarsko, ki jim je za njihov kapital in njihove proizvode nudila večjo sigurnost in pravno zaščito kot trhla Turčija. S tem je bila stara in precej močna domača obrt uničena ter jo je evropska konkurenca naravnost opustošila. Novo politično življenje je prineslo samo stradanje in razkroj ekonomsko slabih.

Kmet, ki se je pred Turki umaknil v gozdove in planine, je pritisnil zopet v ravnino in zahteval zemljo. Bolgari, razkropljeni po Turčiji, so se vračali v svobodno državo in tudi zahte-

vali zemljo. Stare družinske zadruge so se razšle, nastala so nova gospodarstva. Zemljo so dobili kmetje iz posestev Turkov, ki so zapaščali Bolgarijo, a jim je primanjkovalo orodja, strojev, vprege, denarja pa ni bilo dobiti. Zopet so se pojavili zelenaši, ki so upropaščali kmeta, ga spravljali na beraško palico, stare, še iz dobe Mithad paše obstoječe splošno koristne kase pa niso mogle vršiti svoje naloge, ker so jih po večini okradli Turki in

Teodor G. Vlajkov

deloma tudi Bolgari in vsa mala gospodarstva so šla poginu nasproti. Bedo so še povečavale slabe letine in povrh vsega je pritisnila na ceno poljedelskih proizvodov še prekoceanska konkurenca.

Nevzdržno stanje svojih državljanov je videla tudi vlada in jim je hotela pomagati. Leta 1885. je takratni predsednik vlade Petko Karavelov poslal dva uradnika Bolgarske narodne banke v inozemstvo, da se poučita o organizaciji kredita v zapadnih kulturnih državah. Ob njih povratku sta napisala in objavila obširno poročilo v »Službenih novinah« z dne 3. jun. 1886., kjer prihajata do zaključka, da je iskati pomoči za mesto in vas v ljudskih bankah (zadrugah). Ali njih predlog je ostal glas vpijočega v puščavi.

Dve leti pozneje je spisal St. Kostov, dolgoletni tajnik Svetega Sinoda, knjigo »Združenja v Bolgarski in kratek pregled bolgarskih združenj«. V predgovoru k tej knjigi se toplo zavzema za združništvo, kazaje na Evropo, kjer so mali ljudje, kmetje, delavci in obrtniki dosegli lepe in velike uspehe baš z zadrugami. In zopet sta pretekli dve leti, preden je prišlo do ustanovitve prve zadruge v Bolgariji, kar se je zgodilo 11. junija 1890. Prva zadruga je nastopila svojo pot v vasi Mirkovu, v srezu pirdopskem, na vznožju Stare planine. Osnovalec jo je T. J o n č e v, takratni šolski nadzornik s pomočjo in sodelovanjem učitelja G. V l a j k o v a. Zadrugina pravila so bila posneta po nemških vzorcih. Druga zadruga se je pojavila še istega leta v vasi Ljubenovih mahali, starozagorskega sreza, najprvo pod imenom »Ekonomsko akcionarsko društvo Zaščita«, ki se je kas-

neje prekrstila v »Poljedelsko kreditno raso«. Oba ta dva primera sta ostala dolgo let osamljena in šele leta 1897. je začela delovati sistematična agitacija za osnovanje zadrug. Agitacija je imela svoj izvor v Ruščuku, kjer je nastopil kot iniciator N. Karcijev, agronom pri okrožnem odboru v Ruščuku, in N. Bačvarov, direktor ogledega urada, ki sta s pomočjo Angela Gradeva, svečenika in mestna učitelja, poklicala v življenje Kreditno zadrugo v vasi Štrkljevu v mesecu novembru 1897. Nekoliko dni kasneje so isti iniciatorji osnovali še eno zadrugo v vasi Črveni vodi.

Na žalost sta obe zadrugi kmalu propadli radi strogosti trgovskega zakona in deloma, ker ni bilo sposobnih ljudi za upravljanje zadrug. Do leta 1907. namreč, preden je stopil zadrugi zakon v veljavo, so se snovale zadruge na podlagi trgovskega zakona. Ta zakon je zahteval od ustanoviteljev kot garancijo eno desetino kapitala, ki ga ima zadruga. Sicer se je ta garancija v letu 1898. znižala na vsoto 3.000 levov, a še ta znesek je bil ovira pri snovanju novih zadrug. Prav je gibanje na zadrugi nem polju oživelo šele leta 1897., ko je stopil v upravo Poljedelske banke kot šef kreditnega oddelka Asen Ivanov. Na njegovo iniciativo je banka začela po svojem uradništvu obširno propagando in rastle so nato zaporedoma nove zadruge, posebno po letu 1899., kakor prikazuje naslednja tabela:

Leto	zadrug	članov
1899	4	236
1900	2	234
1901	2	140
1902	17	683
1903	77	739

V letu 1903. je bil zamenjan trgovski zakon in so stopile neke olajšave v veljavo, kar je seveda ugodno vplivalo na razvoj zadrug:

Leto	zadrug	članov
1904	24	1.447
1905	91	5.458
1906	147	11.224
1907	238	19.422

S tem letom je bila zaključena prva doba zadrugiškega pokreta v Bolgariji in nova se začne z uveljavljanjem zadrugiškega zakona. Kot posebnost za prvo dobo moramo zabeležiti, da so se ustanovile v Bolgariji v nasprotju z večino drugih držav prve zadruge v vasi, ne v mestu. V mestih so nastale zadruge razmeroma kasno. Tako je bila prva nabavljalna zadruga, in sicer pekovska zadruga, ustanovljena v Plovdivu leta 1899., za njo v Samokovu leta 1900., v Kazanliku leta 1901. in v Jambolu

leta 1902. V Sofiji je bila po iniciativi in ob sodelovanju Asena Ivanova 27. novembra 1903 ustanovljena prva popularna banka (zadruga) na Bolgarskem. Istega leta je bila oživotvorjena po Petru Čolokovu-Zarini v Sofiji nabavljalna zadruga »Bratski trud« in »Učiteljska zadruga za štednjo in zavarovanje«. V letu 1905. so bili položeni v tem mestu temelji »Uradniškemu združnemu združenju za vloge in zavarovanje v Bolgariji«.

Kakor že omenjeno, so dobili Bolgari prvi zadružni zakon l. 1907. Zanimivo je za nas, da je na tem zakonu indirektno sodeloval naš znameniti zadrugar Mihajlo Avramović. Ob priliki, ko se je vršil mednarodni zadružni kongres v Budimpešti, se je Avramović sestal z delegati bolgarskih zadrug in jim je tedaj dal dragocene migljaje glede zadružne zakonodaje in jih sezna-

Dom zadružne centrale »Napred« v Sofiji

nil z zadružnimi zakoni različnih držav, kar so doma pri izgradbi svojega zadružnega zakona s pridom izkoristili.

Nade, ki so jih stavili bolgarski zadrugarji v novi zakon, se v početku niso obnesle. Ljudje so le polagoma in z nezaupanjem vstopali v zadruge, ker niso poznali bistva zadružništva. Pač pa so neki ljudje kmalu uvideli, kaj jim preti s strani zadrug, in zato najdemo v kratkem na čelu zadrug zelenaše in vaške trgovce, ki so izrabljali zadruge v svoj prid in v škodo članstva. To zlo ni bilo omejeno samo na posamezne zadruge, temveč je bilo splošno razširjeno po vsej državi. Potreben je bil organiziran boj, obsegajoč vso državo, da se izkoreninijo zajedavci. Nadalje je manjkala centralna zadružna organizacija, ki bi naj vodila agitacijo in prosvetno zadružno akcijo. Po iniciativi funkcionarjev Bolgarske poljedelske banke so se začele zadruge sestajati k razgovorom o skupnih zadevah. Na pobudo

zadružnih borcev in ideologov iz Sofije je bil sklican prvi kongres bolgarskih zadrug v Sofiji v l. 1907., kjer se je osnovala prva zveza pod imenom »Glavna zveza bolgarskih kmetijskih zadrug«. L. 1909. je bilo v tej zvezi od 604 včlanjenih 318 zadrug. Vzrok, da zveza ni zamogla objeti večjega števila zadrug, je bil, ker je stala pod vplivom neke politične grupe, zaradi česar so ostale zadruge odklanjale vstop v njo.

Poleg Glavne zveze je imel Bolgarska poljedelska banka izvršene kmetijske kreditne zadruge kot poseben oddelek,

Dom nabavljalne zadruge »Napred« v Varni

dokler se ni v banki pojavil nov duh, ki je bil nenaklonjen zadružništvu. Zato se je za vse te kmetijske kreditne zadruge osnovala l. 1910. nova zveza pod imenom »Bolgarska centralna zadružna banka«, ki je združila v svojem okrilju do konca leta 1910. že 900 zadrug.

Razvoj bolgarskega zadružništva sta zadržali in deloma ustavili dve vojni, balkanska in svetovna. Zadružni delavci so bili vpoklicani v vojno, na njih mesto so prišli spekulanti in psevdo-zadruharji, ki so upropastili zadružni pokret, ga kompromitirali in v širokih ljudskih masah rušili zaupanje vanj. Kriza, ki je zajela državo in narod po izgubljenih vojnah, je navzlic temu dovedla zadružništvo k hitrejšemu razvoju, ker je ljudstvo uvidelo škodljivost kapitalističnega sistema in blagodatni zadružništva. Država sama je podpirala zadružništvo, uvidevši, da zamore samo ono dovesti zopet v red razkrojeno gospodarstvo.

Tako je bila l. 1919. osnovana centrala »Napred«, ki ima danes glavno besedo v pogledu nabavljalnih zadrug. Nastale so

še druge zadružne zveze pod političnimi vplivi, ki pa so vse propadle, kar zopet podkrepuje utemeljenost ene izmed zadružnih temeljnih osnov, to je politična nevtralnost. Omembe vredno je leto 1934., ko se je združila Bolgarska centralna zadružna banka z Bolgarsko poljedelsko banko pod imenom Bolgarska poljedelska in zadružna banka, na čelu katere stoji priznani zadrugar R a d i V a s i l j e v. Razen že navedenih zvez imamo še »Zvezo obrtnih zadrug«, ustanovljeno v l. 1909. Nadalje »Zvezo popularnih bank«, ki poleg centrale »Napred« krepko vodi zadružni pokret v vidu avtonomije in svobode zadrug. Obstoja še več različnih zvez, central in zadružnih formacij, katere bomo spoznali iz naslednjih vrstic, ko razčlenimo in v podrobnem prikažemo zadružno organizacijo v Bolgariji. Številke, ki jih navajamo, so povzete po stanju 31. decembra 1933., ker za poznejša leta še niso zbrani točni podatki. (Glej tabelo na naslednji strani.)

Do konca leta 1933. je bilo registrovanih 7549 zadrug z 804.474 člani. Od teh so bile aktivne samo 4202 zadruge, ostale so ali že ugasle ali so pa v tihi likvidaciji, kar je seveda precej nezdrav pojav v bolgarskem zadružnem življenju. Vse zadruge imajo vplačanih članskih deležev za 3.498.066.000 levov, fondi znašajo 849.087.000 levov, tako da znašajo vsa lastna sredstva vsoto 4.347.153.000 levov, to je toliko, kot je redni bolgarski državni proračun. Na hranilne vloge je naloženih 2.848.520.000 levov, a čista aktiva značajo 11.813.730.000 levov, kar je gotovo zavidanja vreden uspeh.

V Bolgariji poznajo dva tipa kreditnih zadrug, in sicer kmetijske kreditne zadruge in popularne banke. Prve so samo po vaseh in so osnovane na Reifeisnovih principih, a druge samo po mestih in so tipa Schulze-Delitzsch. Te popularne banke zavzemajo v Bolgariji eno prvih mest v pogledu izdanih kreditov in so v letu 1933. izplačale eno petino vseh posojil, kar jih je bilo izplačanih v državi od različnih denarnih zavodov vključno državne banke.

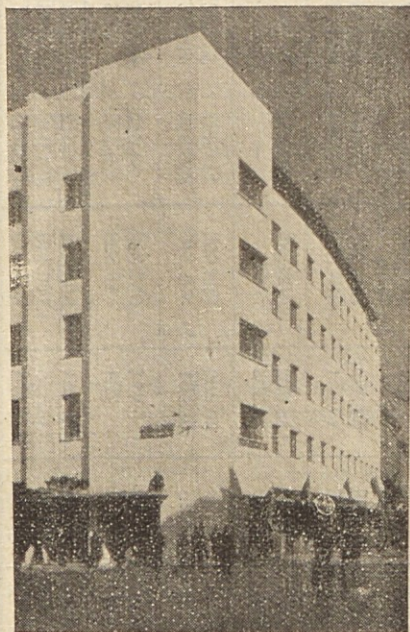
Nabavljalnih zadrug je registriranih 783, od teh deluje samo 120 zadrug, a ostale vobče niso začele s poslovanjem, ali so pa po prvih neuspehih prenehale. Skoraj vse aktivne nabavljalne zadruge so organizirane v Zadružni centrali »Napred« in izkazujejo lepe uspehe, kar je že na zunaj vidno v lepih, palačam podobnim stavbah. Vplačanih deležev imajo 20.683.000 levov, a njihovi fondi so dosegli 32.687.000 levov. Nabavljalne zadruge se pečajo tudi z zbiranjem hranilnih vlog, ki izkazujejo 59.795.000 levov, blaga je v skladiščih za 84.568.000 levov, skupna aktiva in pasiva dosegajo 195.000.000 levov. Kot uvaževanja vredno posebnost moramo navesti, kako skrbe za večjo stabilnost upravnih odborov. Po njih pravilih zamore biti voljen v upravni odbor samo tisti, ki je a) popolnoma vplačal najmanj 10 deležev

Stanje zadrug v Bolgariji na dan 31. XII. 1933.

Vrsta zadrug	Sedež zadrug	Število zadrug		Število zadrugarjev	Skupna aktiva in pasiva	Vážnejše pasivne postavke			
		skupno	od teh je delovalo			članski deleži	fondi	vloge	Izposojila pri denarnih zavodih in privatnikih
Kreditne	mestne podeželske	332	215	156.901	4.629.293	567.399	245.386	1.859.565	494.346
		2.184	1.725	210.444	2.714.921	462.798	183.138	723.498	1.092.155
Nabavljalne	mestne podeželske	431	100	74.341	209.230	20.775	31.137	54.710	79.436
		436	42	6.692	20.330	2.977	3.236	6.740	5.736
Stavbene	mestne podeželske	487	279	9.869	1.620.874	1.201.025	18.402	24.335	355.773
		18	8	291	24.681	23.248	160	—	1.088
Za skupne nabave, prodaje in predelavo	mestne podeželske	437	158	32.889	888.907	96.589	65.373	40.023	625.575
		455	202	40.851	424.873	89.464	39.919	8.384	215.996
Zavarovalne	mestne podeželske	104	68	148.632	3.008.235	552.736	77.127	12	25.604
		1.685	1.065	34.203	—	—	—	—	—
Proizvodne	mestne podeželske	572	178	36.602	396.993	144.437	53.002	5.813	158.994
		265	120	39.561	901.816	249.816	41.452	2.703	578.293
Zveze in centrale	mestne podeželske	110	38	15.914	2.057.022	84.047	88.702	121.597	807.813
		32	4	284	19.828	2.725	93	1.140	15.186
Skupaj	mestne podeželske	2.473	1.036	475.148	12.800.554	2.667.013	579.079	2.106.055	2.547.541
		5.075	3.166	332.326	4.106.449	831.048	269.998	743.465	1.908.454
	skupno	7.548	4.202	807.474	16.907.003	3.498.066	849.077	2.849.520	4.455.995

po 100 levov, b) je najmanj 3 leta član zadruge in je c) nakupil v zadrugi za najmanj 3000 levov v letu. Izjema se napravi samo pri članu, ki zavzema kot zadružni ideolog vidno mesto.

Stavbenih zadrug je priglašeni 476, od katerih je delavnih samo 281 z 8.064 člani. Prav za prav to niso zadruge v našem smislu, temveč so po večini le takozvani skupni domovi, ki so

Palaca Zveze popularnih bank v Sofiji

jih gradili spekulanti, stavbeniki in lastniki parcel v cilju lastnega profita pod zadružno firmo.

Koncem leta 1933. je delovalo v Bolgariji 1133 zavarovalnih zadrug, od teh je 8 splošnih zavarovalnih, 3 posmrtno in 1122 za zavarovanje živine. Celokupna sredstva teh zadrug dosegajo 552,736.000 levov, f o n d i 77,127.000 levov. Najmočnejša izmed njih je splošna zavarovalna zadruga »Uradniško zadružno hranilno zavarovalno društvo«, ustanovljena leta 1904. Pri njej je zavarovanih 80.944 ljudi za kapital od 1.404,002.470 levov. Zadruga ima tudi poseben oddelek za požarno in nezgodno zavarovanje. Njen mogočni razvoj je še vedno v porastu, kar je v glavnem

zasluga njenega glavnega direktorja Hrista Ganeva. Ta zadruga zavzema prvo in vodeče mesto med vsemi bolgarskimi zavarovalnicami in jo smatrajo kot eno najboljših zadružnih zavarovalnic v Evropi.

Omembe vredni sta še dve zavarovalni zadružni organizaciji, in sicer »Učiteljska kasa za vzajemno zavarovanje in pomoč« in »Zadruga«, ki izkazuje lepe uspehe in stabilen razvoj. Drugo vrsto zavarovalnih zadrug predstavljajo zadruga društva za zavarovanje živine, ki jih je 1122 s 36.762 člani in s 74.973 zavarovanimi glavami živine. Če tudi tovrstne zadruge predstavljajo veliko korist za kmeta, vendar se jim posveča premala pažnja.

Prikazali smo izključno nabavljalne zadruge, ki služijo za nabavo življenjskih potrebščin, za kredit, za gradnjo hiš in za zavarovanje. V par vrsticah naj seznanimo čitatelje še

z družbami za skupne nabave, prodaje, predelavo ter s produktivnimi zadrugami. Stanje teh zadrug je razvidno iz predložene tabele in zato ne navajamo števil. Zelo vidno vlogo med temi imajo čebelarke zadruge, v prvi vrsti čebelarska zadruga »Nektar«, ki ima svoj lasten dom v Sofiji, vzoren moderen čebelnjak v Borisovoj gradini in svoj časopis »Čebela«. V ostalih produktivnih zadrugah so včlanjeni trgovci in obrtniki, kar je razumljivo, če pogledamo, v kakšne namene služijo. Take zadruge so kožarske, mizarske, tapetniške, ključavničarske, kleparske, lončarske, mlinarske, slaščičarske, krojaške, čevljarke, stavbene, brivske, mesarske in preka-jevalne, elektromonterske, kamnoseške, zobozdravniške in avtomobilsko-šofer-ske. Skoraj ni stanu brez zadruge.

Radi Vasiljev

Nadalje obstojajo zadruge za olajšanje proizvodnje; to so različne strojne zadruge za poljedelce in za obrtnike. Sem lahko uvrstimo še vodne zadruge za proizvodnjo elektrike, za dovajanje in odvajanje vode i. t. d. V Bolgariji najdemo še vinogradniške, sviloprejske, tobačne, mlekarske, gozdarske, sladkorne, oljne in kot bolgarsko posebnost, zadruge za gojenje vrtnic. Nekatere teh zadrug imajo svoje lastne domove in lastne tovarne, kot n. pr. tobačne, sladkorne, sviloprejske, imajo lastne mline, destilacije za znamenito rožno olje ter lastna skladišča za različne svoje proizvode.

Poglavje záse tvorijo različne združne zveze, katerih je 142 registrovanih in od katerih ima večina svoje revizijske oddelke. Nekaj teh zvez navajamo. Tu je 36 rejonskih (pokrajinskih) zvez, v katerih so včlanjene vse poljedelske zadruge. Potem so »Splošna zveza bolgarskih poljedelskih zadrug«, »Zveza popularnih (ljudskih) bank«, »Zveza narodnih združnih bank«, »Zveza obrtniških proizvodnih zadrug«, Združna centrala »Napred«, »Zveza gozdnih zadrug«, »Centralna zveza tobačnih zadrug v Bolgarski«. Zveze izdajajo časopisje, skrbe za propagando, vrše skupne nakupe in prodaje in zastopajo obče koristi svojih članov. Nekatere njih imajo palače v Sofiji in v drugih mestih, kar priča o njih solidnem delu.

Omeniti moramo še eno združno ustanovo: »Nacionalni komité bolgarskih zadrug«. To je prostovoljno postavljen forum, ki so si ga osnovale zadruge in zveze. V komite pošiljajo vse

Hristo Ganev

zadruge in zveze svoje opolnomočene zastopnike, ki volijo vsakoletno predsedstvo in ki prispevajo po številu članstva primerne prispevke za njegovo vzdrževanje. Naloge komiteja so: Organiziranje skupnih akcij za zaščito celokupnega združnega pokreta; izravnavanje sporov in konfliktov med zadrugami, pobude za skupne akcije; organizacija skupnih združnih poslov in manifestacije in prirejanje združnih razstav doma in v tujini. Nacionalni komité je v obče idejni predstavnik celokupnega združnega pokreta v Bolgariji in inozemstvu in zavzema blagodejno nevtralnost glede vseh združnih frakcij in oblik. Sedaj

stoji na čelu komiteja zaslužni in ugledni združnik Hristo Ganev.

Podali smo v grobih obrisih razvoj in stanje bolgarskega združništva, ki v Bolgariji predstavlja dominanten položaj splošnega gospodarstva. V Bolgariji je danes 1,000.000 zadrugarjev, v naši državi nas je istotako en milijon in zato je na nas vseh, da v življenje priključimo in organiziramo veliko idejo zblizanja, kar je samo v korist obeh narodov. A najprvo se moramo dobro spoznati, in zato so nastale te vrstice.

Gozd - Martuljek

Dne 9. avgusta 1936. smo blagoslovili temeljni kamen za zgradbo Mladinskega doma Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja v Gozdu - Martuljku na Gorenjskem. Istočasno je bil v neposredni bližini blagoslovljen tudi temeljni kamen Počitniškega doma Zveze nab. zadrug drž. uslužbencev. Obe stavbi sta v groben dograjeni, svojemu namenu pa bosta izročeni še to poletje.

Naša spodnja slika (sl. 1) prikazuje Mladinski dom v gradbi (koncem oktobra 1936).

Sl. 2. predstavlja panoramo jugozapadnega dela naše združne parcele (gledano s pobočja pod Srednjim vrhom). Legenda: 1. Mladinski dom, 2. Počitniški dom Zveze (oba v gradbi), 3. upravna hišica naše Nab. zadruga, 4. odcep ceste k domovoma in upravni hišici, 5. novo postajališče Gozd - Martu-ljek. Postajališče je zgrajeno v prvi vrsti s pomočjo banovine, lokalnih interesentov in naših združnih ustanov.

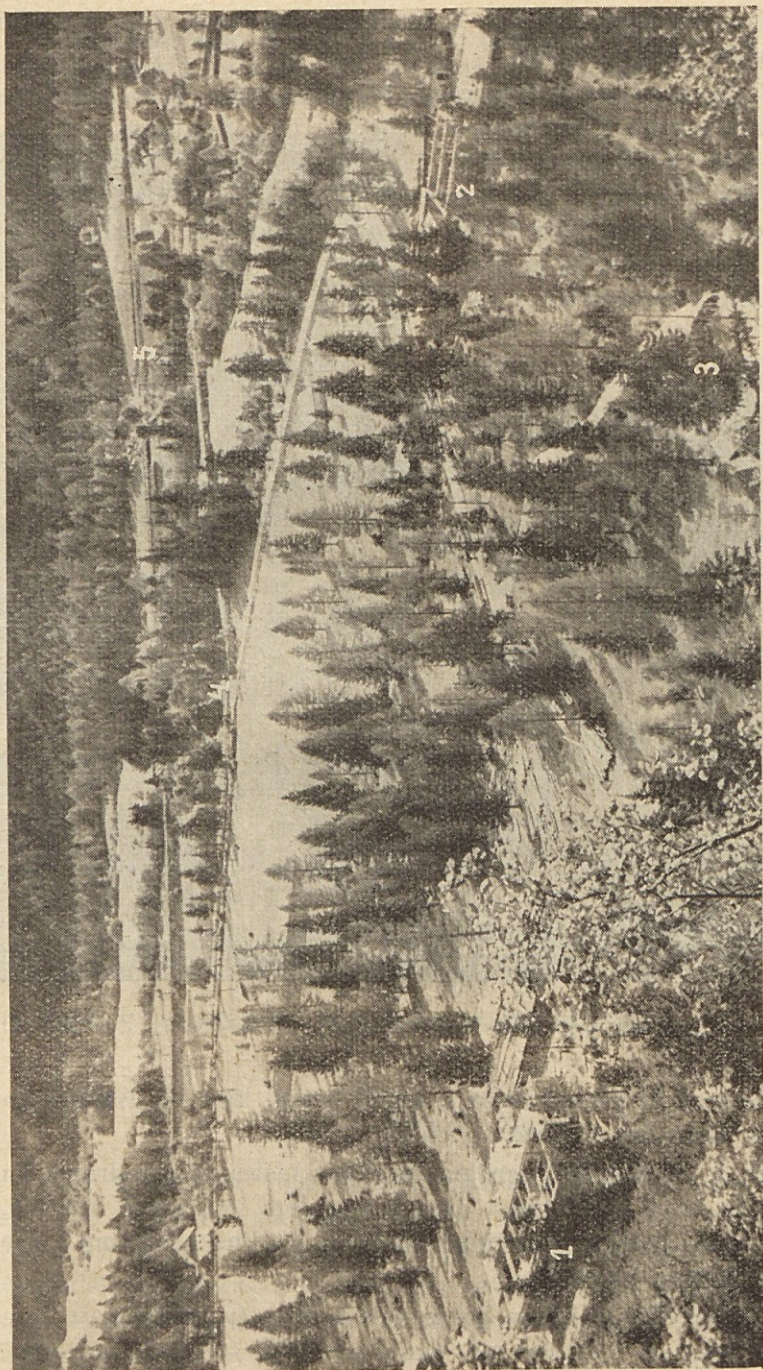

Sl. 1.: Mladinski dom Viteškega kralja Aleksandra 1. Zedinitelja.

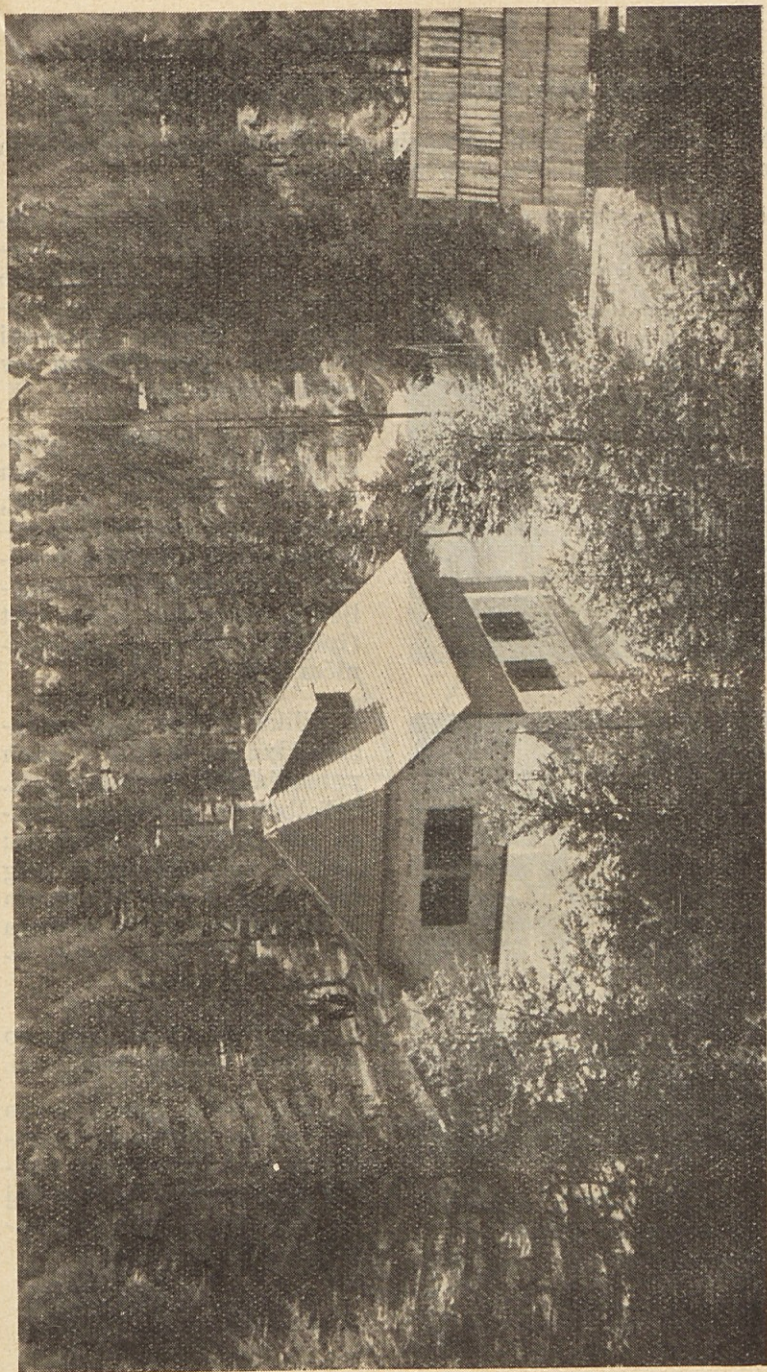
Že sam ta pogled priča o lepoti kraja, kjer se dvigajo ponosne združne stavbe!

Sl. 3. V letu 1935 zgrajena upravna hišica naše zadruga. Tu je naša ženska in moška deca v minulem letu prvič letovala. Za bodoče ji bo pripravljeno v novem Mladinskem domu lepše in udobnejše bivališče.

Sl. 4. Počitniški dom Zveze nab. zadrug (v gradbi).

Sl. 2.: Panorama jugozapadnega dela naše združne parcele.

Sl. 3.: Upravna hišica v Gozdu, kjer je letovala lani naša deca.

Naše mesto

v Zvezi nab. zadrug državnih uslužbencev

Na naslednjih treh straneh prinašamo nekaj statističnih podatkov o združništvu državnih uslužbencev.

Iz slike 1. (str. 79.) lahko razberemo, kakšno mesto zavzema združništvo (zlasti nabavljalno in kreditno) v dravski banovini nasproti združništvu v ostalih banovinah.

Slika 2. (str. 80.) pred-
očuje število članstva vseh
v Zvezi včlanjenih zadrug,
ločeno po železničarjih in ne-
železničarjih; nadalje vred-
nost prodane robe v nabav-
ljalnih zadrugah obeh vrst
(železničarskih in neželez-
ničarskih).

Slika 3. (str. 81.) prika-
zuje, koliko je bilo v vseh
nabavljalnih zadrugah drž.
uslužbencev prodanega bla-
ga na kredit in gotovino;
nadalje zalogo blaga in dolg
zadruge pri Zvezi. V stolpcih
je naša nabavljalna zadruha
(N. Z. U. D. Ž.) posebej iz-
ražena (šifrirano).

Vsi podatki se nanašajo
na stanje koncem leta 1935.

Vse slike dovolj jasno
pričajo, da zavzemajo želez-
ničarji v okvirju Zveze nad-
vse lepo mesto. Še posebej
pa velja to za našo železni-
čarsko nab. zadrugo.

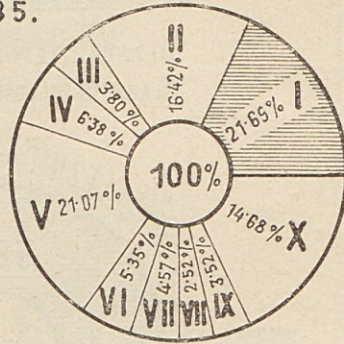
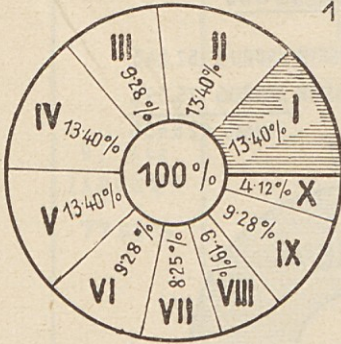
Sl. 4. in 5.: Dom Zveze nabavljal-
nih zadrug (v gradnji).

ŠTEVILO NABAV. ZADRUG
PO BANOVINAH: 97

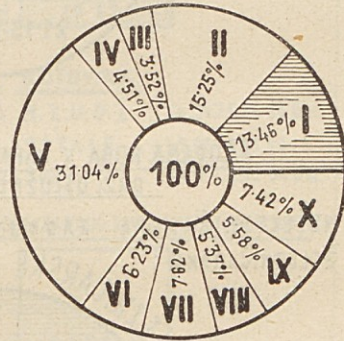
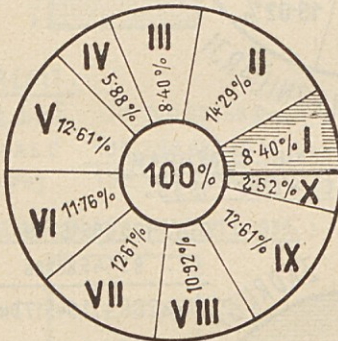
ŠTEVILO ČLANOV NABAV. ZADRUG
PO BANOVINAH: 72.327

1935.

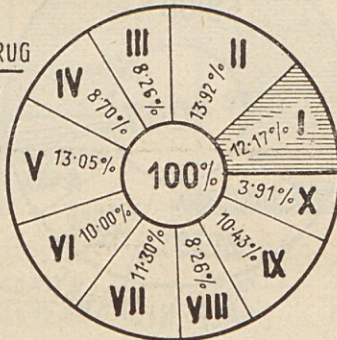
ŠTEVILO KREDITNIH ZADRUG
PO BANOVINAH: 119

ŠTEVILO ČLANOV KREDIT. ZADRUG
PO BANOVINAH: 54.642

ŠTEVILO VSEH ZADRUG
DRŽ. USLUŽBENCEV
PO BANOVINAH :

231

BANOVI NE :

- I. DRAVSKA
- II. SAVSKA
- III. VRBASKA
- IV. PRIMORSKA
- V. DRINSKA
- VI. ZETSKA
- VII. DUNAVSKA
- VIII. MORAVSKA
- IX. VARDARSKA
- X. UPRAVA BEOGRAD

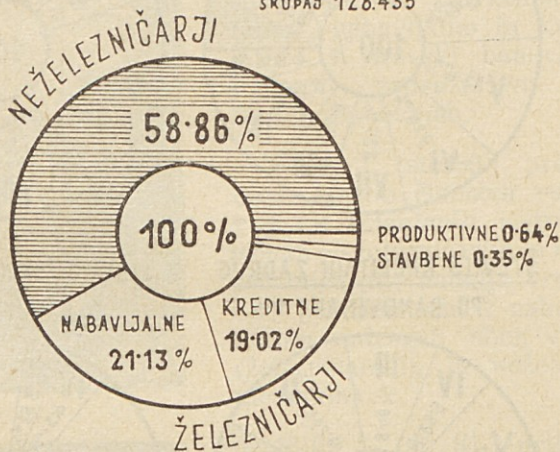
①

ŠTEVILO ČLANSTVA VSEH ZADRUG DRŽ. USLUŽBENCEV
KONCEM LETA 1935.

ČLANOV ŽELEZNIČARSKIH ZADRUG 52.843

ČLANOV NEŽELEZNIČARSKIH ZADRUG 75.592

SKUPAJ 128.435

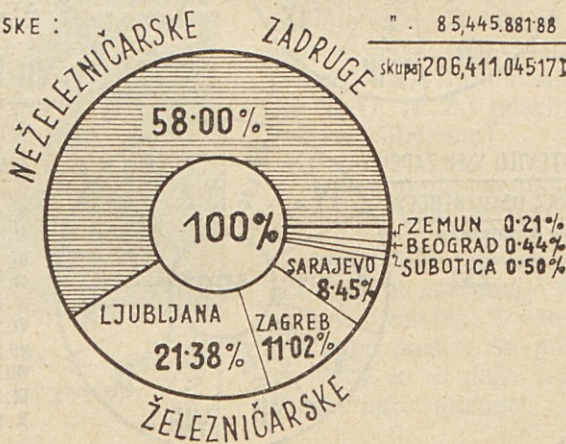

PRODANA ROBA V NABAVLJALNIH ZADRUGAH
DRŽ. USLUŽBENCEV V LETU 1935.

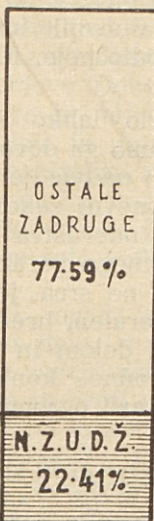
NEŽELEZNIČARSKE ZADRUGE : DIN. 120,965,163.29

ŽELEZNIČARSKE : " 85,445,881.88

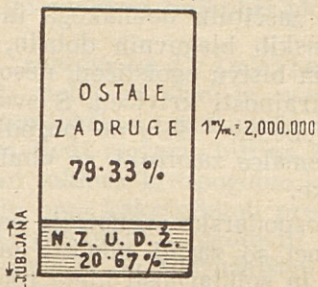
skupaj 206,411,045.17 Din.

②

KREDIT

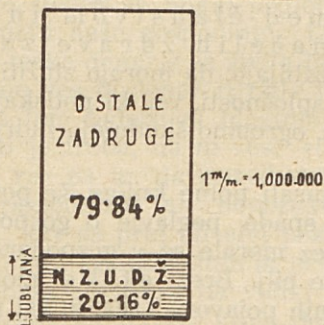
**PRODANA ROBA NA KREDIT IN GOTOVINO V
ZADRUGAH DRŽ.USLUŽBENCEV
V LETU 1935.**

GOTOVINA**KREDIT:**

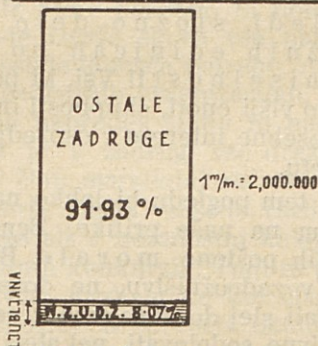
N.Z.U.D.Ž. 30,700.520.50 Din.
OSTALE 106,298.689.33 "
Skupaj 136,999.209.83 Din.

GOTOVINA:

N.Z.U.D.Ž. 14,347.039.35 Din.
OSTALE 55,064.795.99 "
Skupaj 69,411.835.34 Din.

ZALOGA BLAGA KONCEM L.1935.

N.Z.U.D.Ž.: 8,288.293.25 Din.
OSTALE : 32,819.360.47 "
Skupaj 41,107.653.72 Din.

DOLG ZADRUG SAVEZA KONCEM L.1935.

N.Z.U.D.Ž.: 6,761.429.40 Din.
OSTALE : 76,976.745.46 "
Skupaj 83,738.174.86 Din.

J. Lavrič:

Več zdrave združne miselnosti!

Dva gospodarska svetova se krešeta v svojih idejah, delu in ciljih, krešeta se vedno izraziteje in odločneje. Kapitalizem in združništvo.

Vse sodobno gospodarsko socialno zlo lahko izrazimo z besedo: kapitalizem. To zlo poznamo, čutimo ga dovolj občutno na lastnih plečih, posebno danes. Njegovo nadvladje upropašča srednjega in malega človeka, razdira osnovni zakon socialne blaginje, zakon pravičnosti. Pod zastavo oderuštva in krivice je on zaščitnik neenakega in nesorazmernega porazdeljevanja pozemskih blagovnih dobrin, nima duše ne srca, je po vsem svojem bistvu egoističen, nesocialen, nemoralen, brezobziren in do skrajnosti krivičen. S svojim ločenim delom in kapitalom, s »svobodno« delovno pogodbo in »svobodno« konkurenco je delojemalca zaslužnil, ga obubožal in ustvaril ogromne socialne razlike.

Gospodarsko ravnotežje pa je zadobilo nevaren sunek. Izkoriščanci so začeli misliti na samopomoč v medsebojni slogi in solidarnosti ideje ročdelskih tkalcev. Mali človek se je osvestil, da mu ni treba več tlačaniti, hoče tudi uživati svoje svobodno sonce, hoče imeti za svoje žulje znosno življenjsko eksistenco. Ustvaril si je zadruge, da zadoste njegovim gospodarskim potrebam. Ideja samopomoči in solidarnosti je združništva temelj, na katerem sloni njegova mogočna stavba. Iz tega spoznanja pa nujno sledijo pogoji pozitivnega in uspešnega dela za njegovo nadaljnjo in dokončno izgraditev: **e n o t n i** pogledi, složno delo med članstvom in v združnih edinicah po načelih zdrave združne miselnosti! Vsi, ki pozabljajo, da morajo služiti prvenstveno višji enoti, skupnosti in splošnosti, vsi, ki potiskajo svoje ožje osebne interese v ospredje, ogromno škodujejo združnemu pokretu.

V tem pogledu bi lahko napisali polne knjige, še posebno z ozirom na naše prilike. Sem spada poglavje o gospodarskih načelih poštene morale. Brez morale se v gospodarstvu, pa tudi v združništvu, ne doseže cilj. Brez etike mora priti prej ali slej do obsojanja vrednih pojavov. Vsak in vsi moramo pozitivno sodelovati, nekateri na progi med širokim članstvom, drugi po centralah in podružnicah. Vsi pozitivno, vsi po združnih gospodarskih načelih, vsi stvarno in brez predsodkov! Vse delo mora biti zgrajeno na medsebojni poštenosti in polnem zaupanju. Nepoučenost posameznikov ali raznih skupin se ne sme nikdar izkoriščati ali zlorabljati v ožje, ali celo osebne namene. Ne mislimo pri tem zadušiti volje članstva, njegovih želj, ne mislimo na onemogočenje stvarne

kritike, ki naj bo zdrava, združna, pravočasna in izrečena na pravem kraju. Mislimo pa na dolžnost in potrebo, da je treba članstvo do viška po združnih načelih podučiti in vzgojiti, ga naučiti objektivne presoje. Oni, ki so združno v večji meri vzgojeni, bolje podučeni, so seveda toliko prej dolžni, da nevednega ali zaslepljenega podučijo o pravem stanju te ali druge združne zadeve. Dober poduk in vzgoja k pravi združni miselnosti je prvo in najbolj potrebno. Zvestoba članstva do združne ideje in do lastnih ustanov nam bo osigurala boljše čase. Ne pozablajmo, da so dandanes za nas gospodarska vprašanja najvažnejša in najusodnejša. Kapitalizem ni zmožen, da bi uredil ekonomsko življenje, zmožno pa je tega združništvo. Podprimo ga zato v največji slogi po svoji najboljši moči in vesti!

Zaželjeni uspeh združništva zahteva oduševljenje za združno delo, vztrajnost, polno vere in volje. Čim bolj se združništvo razvija, tem večje so tudi ovire izven združništva in proti njemu. Pripravljeni moramo biti na žrtve, da vzdržimo do konca. Združništvo zahteva brezpogojno kontinuiteto in trajnost v započetem delu brez kakršnihkoli presledkov. Nikjer podcenjevati, povsod se poglobiti in ugotoviti ustajene smerice. Vselej moramo vedeti, da združništvo pripravlja socialno in gospodarsko pravičnejši družabni red, da z združnim delom rešujemo malega človeka, izkoriščanca in obupanca, da rešujemo ves stan, da rešujemo s tem, da delamo za celoto, tudi sebe. Ni pravi zadrugar, ki sicer pledira in agitira za združno idejo, svoje potrebe pa krije po izvenzadržnih potih. Resnični zadrugarji nabavljajo vse stalno v združnih prodajalnah. V tem oziru je potrebno med nami združno zavest še dokaj poglobiti. Prav posebno bi hotel na to opozoriti naše gospodinje. Le-te izvrše skoro vse nakupe, izdajajo težke denarje za živila in ostale domače potrebe. Ako bi naše žene ves ta denar iztržile v združnih organizacijah, izvršile bi s tem čudeže za blaginjo in napredek stanu in naroda. Ugotoviti je treba, da ni res, »da je v zadrugi vse dražje in slabše«, res pa je, da marsikateri član marsikdaj zaradi nedovoljne rabsodnosti ali nepoznavanja blaga nasede različnim ukanam, kar se prej ali slej pokaže ali v nezadostni kakovosti blaga ali pa v priložnostnih in prisilnih konkurzih. Tudi ni prav, da se obeša »kritika« na veliki zvon, medtem ko kot član ali celo delegat ne izvršiš svoje dolžnosti, ne sporočiš okoliščine zadrugi-matici, zaupniku, na seji, sestanku i. t. d.

Odličen činitelj za redno in nemoteno obratovanje posameznih združnih edinic je disciplina članstva, posebno v pogledu rednega in pravočasnega izravnavanja obveznosti napram zadrugi.

Velika istina je, da je za npravni in gospodarski dvig človeka zelo potrebna pravična gospodarska asociacija. To

asociacijo, to spojitve potrebni sredstev, pa ustvarja in izvaja v najpravičnejši meri ravno zadrugi pokret. V gospodarskem oziru nam zadruge omogočajo po tej asociaciji cenene nakupe, ugodnosti nakupov na debelo in iz prvih virov, po svojem ustroju in pravih nudijo demokratično kontrolo vsemu članstvu, razdeljujejo dobro, reelno, ceni primerno blago, dajejo polno težo in kakovost, uravnavajo tržne cene in dajejo vrh tega še možnost prihrankov. Za doseg gornjih ciljev je seveda najidealnejši gotovinski nakup blaga, ker je tako posameznik oproščen moreče odvisnosti in gospodarsko svobodnejši, ustanova pa si zviša svoj obratni kapital, zmanjša zadolžitev članstva, ostane prožna in sposobna tudi v težjih in zamotanejših prilikah. Izjeme od gotovinske izdaje blaga naj bodo iz socialnih ozirov dovoljene, ne smejo pa biti številne in naj jih v načelu rešujejo kreditne zadruge.

Zadrugištvo je moderna pridobitev demokratskega značaja v najčistejšem pomenu besede. Njegove edinice poslujejo po demokratskih načelih, izločajo po najboljši možnosti sleherna trenja katerekoli narave, poznajo samo eno smer: pravo zadrugi politiko. Zadrugi gospodarska načela so jim vodilne smernice za doseg čim boljšega in čimprejšnjega uresničenja socialnih idealov. Odlično pozornost je treba posvečati temu, da vodijo posamezne zadrugi edinice neporečni in sposobni zadrugarji, ki razumejo zadrugištvo po njegovi idejni strani, ki ga pa znajo v praksi izvajati v korist splošnosti, pri čemer osebne koristi ne smejo imeti nobene vloge. Vsak ni za vsako mesto, nesposobnost ali nedelavnost se slej ko prej bridko maščuje.

Nesporno je dejstvo, da je zadrugištvo postalo, posebno v novejši dobi, svetovni pokret, postaja iz dneva v dan jačji, postaja za srednje in male, za tlačene in izkoriščane pravi evangelij. Kapitalist, ki si je z zmago v svetovni vojni in v povojni dobi znova ojačil svoje postojanke, se krčevito brani, legalno in ilegalno, proti zadrugištvu, ker se pač dobro zaveda, da je dobro in pošteno zadrugištvo ona neslutena sila, ki zamore kapitalistični hidri-izkoriščevalki streti glavo. Zadrugištvo vrši tudi v nacionalnem pogledu, dasi je mednarodni pokret, odlično nalogo, utrjuje narodno gospodarstvo in osamosvojuje domačega človeka.

Svesti si moramo seveda biti, da zadruge niso nikaka pridobitna podjetja. V današnjih časih je treba še posebno upoštevati dejstvo, da samo želje in povpraševanja še ne rešujejo ponudb. Na produkcijo ne vpliva samo resnična potreba, pač pa predvsem kupovna moč in volja do nakupa. Špekulativni riziko je treba omejiti na minimum, pa naj bo to pri nakupih, ali pa v podrobni izdaji blaga na dolgoročne kredite. Kot vodilno načelo mora veljati, da se je

treba v prvi vrsti seznaniti s potrebami članstva, njegovo kupovno močjo in voljo in ne v zadnji vrsti tudi z njegovo mentaliteto, nato je šele mogoče preiti k nakupom in večjim načrtom. Vsak riziko v tem pogledu strašno podraži in zvišuje režijske stroške. Najmanjše gospodarske celice je treba brezpogojno poznati in jih obvladati. Resnica je, da nam po številu in razmerju lastnih potrošnih zadrug — ne dostaje produktivnih zadrug, zaradi česar smo še znatno odvisni pri nakupih od privatne trgovine, resnica pa je tudi, da naj se produktivne zadrugne ustanove ustanavljajo v mirnih, ustaljenih časih. Tudi se združništvo ne more spuščati na vsa polja produktivnosti, saj tudi združništvo ne more vsega monopolizirati. Kakor ima svoj delokrog družba, država, občina i. t. d., tako ga mora imeti tudi združništvo. Vendar moramo odkrito priznati, da bi se danes državamu uslužbencu še veliko slabše godilo, če bi ne imel pomoči in zaščite svojih lastnih zadrug.

Navzlic težki gospodarski depresiji ali pa morda prav zaradi nje je združništvo v stalnem porastu in napredku in to v vseh delih sveta. Nikjer na vsem svetu niso ljudje izgubili vere in zaupanja v združni pokret, v njegove ustanove in v njegove delovne metode. Število dežel in držav, ki iščejo saniranje gospodarske krize v združništvu, je vedno večje in zanosnejše. Zadrug vseh vrst se množijo, njihove delovne metode se izpopolnjujejo. Države, narodi in stanovi se vedno bolj uverjajo, da pomenijo zadrug ekonomsko gospodarsko harmonijo, ki jo je treba danes vzpostaviti, če hočemo preprečiti gospodarski in politični ruin celih narodov in držav.

Iz dneva v dan postaja jasneje, da vladajoči kapitalistični družabni »red« propada, da se sam ruši v svojem lastnem napredku, s svojo brezobzirno in nesmotreno nadprodukcijo, s preveliko dobičkaželjnostjo in absolutnim nepriznavanjem socialne pravičnosti. Konec se bliža sistemu, v katerem je imel kapital — mrtev material — prednost in prvenstvo pred ljudmi — živim materialom. Nič več ne sme biti dobiček kapitalista gonilna sila vsakega dela, kjer se človek — delavska para — do smrti eksploatira. Združništvo hoče ustvariti ekonomsko in socialno pravičnost, želi popolno harmonijo ekonomskih interesov. Mesto, da bi kapital prevladoval in obvladoval človeštvo, stremi združništvo za tem, da postane kapital ne cilj, temveč sredstvo v službi človečanstva kot celote. Mesto današnjega kaosa, gospodarskih in socialnih krivic, hoče združništvo vpeljati ravnopravnost, red in pravico.

Združništvo je mogočen faktor v težki borbi za tako potrebno in nujno rešitev gospodarskega in socialnega vprašanja naše dobe. Za to pa zasledujmo združno delo v vseh njegovih podrobnostih, krepko sodelujmo, podprimo ga v njegovem stremljenju, in sicer prav vsi. Apatija in resignacija ubija, le v delu je rešitev!

M. R. Kampuš:

Razvoj in delovanje železničarske splošne gospodarske zadruge „Žegoze“

Povod ustanovitvi.

Ko so država in banovina kakor tudi kmetijsko-gospodarske ustanove začele živahno propagirati umno kokošjerejo, je nekoliko naših pogumnih tovarišev ustanovilo »Perutninarsko selekcijsko zadrugo uslužbencev drž. žel.« s ciljem, da tudi železničarji doprinesejo svoj delež pri pospeševanju te važne panoge gospodarstva, zlasti za »malega človeka«. Nekako istočasno se je iz enakih pobud ustanovil pri Generalni žel. direkciji »Odsek za poljoprivredno službo«.

Nepričakovan padec cen ne samo kokošjerejskim, temveč tudi vsem ostalim poljedeljskim proizvodom, je prekinil delovanja naših »perutninarjev«. Nastopilo je zatišje do redukcije naših prejemkov jeseni l. 1935.

Takrat je marsikdo bolj kot kdaj poprej občutil potrebo po samopomoči — rodila se je misel, razširiti delokrog »Perutninarske« s preosnovanjem v »Žegozo«.

To bi bil nekak kratek historijat o postanku »Žegoze«.

Ker je mnogo aktavnih in upokojenih železničarjev in njih svojcev, ki se z veliko vnemo in veseljem bavijo z rejo raznih domačih živali, posebno koz, perutnine in kuncev (nekateri so tudi rejci in ljubitelji sportnih in eksotičnih živali, zelo številni so, ki so dobri poznavalci in iskušeni nabiralci gozdnih sadežev in zdravilnih zelišč, ne manjka naposled med nami tudi pravih vrtnarjev in sadjarjev), je občni zbor zadruge tudi pravila »Žegoze« prilagodil tem okoliščinam primerno.

Radi težkoč, v katerih se nahaja večina tistih, katerim je »Žegoza« prvenstveno namenjena, je bil določen minimalni znesek Din 100— kot delež, ki se lahko vplača po želji tudi v 10 mesečnih obrokih, in enkratna vpisnina Din 5—. Delež ostane last člana in ga dobi ob izstopu iz zadruge po določbah pravil v celoti izplačanega.

Dosedanje delovanje in načrti za bodočnost.

a) Reja angorskih kuncev

V »Zadrugarju« za februar 1936 je Nabavljalna zadruga pokrenila akcijo o reji angorskih kuncev. Nič ni bilo bolj naravnega, kot da »Žegoza« prevzame in izvede to akcijo.

Na prvi poziv se je prijavilo približno 150 interesentov. Ako še vsak prijaviteljec pridobi med svojimi tovariši še vsaj enega ali dva rejca, pa smo blizu cilja.

Da prijavitelji dobe živalce, ki so na naše razmere kolikor toliko privajene, je »Žegoza« osnovala svoje rejsko središče in nabavila v svrhu nadaljnjega razploda 15 prvovrstnih plemenskih samcev in samic angleškega porekla. Vsako odraslo gnezdo deli med prijavitelje po vrstnem redu. Živalce se po strokovni komisiji pregledajo in neprimerne za vzgojo izločijo. Na ta način je dana vsakemu prijavitelju prilika, da se polagoma na živalce in njih rejo privadi in jo svojim prehranbenim možnostim primerno razširi.

Ena prvih partij koz, ki so jih prejeli člani »Žegoze«

Do kraja meseca novembra 1936. je že dobilo nad 30 prijaviteljev po en par mladičev obojega spola, ki bodo spomladi 1937. že vsi godni za razplod. Konec leta 1937. bo lahko, ako bo med nami dovolj razumevanja, že približno 400 do 500 angorcev, konec leta 1938. pa že čez 4000 s približno 1000 kg volne!

Taka organizirana reja angorcev, za katero imajo posebno železničarji na deželi vse pogoje, nam lahko nudi možnost, da si nabavimo lasten stroj za predenje. Volna angorcev se more presti sicer tudi na navadnem kolovratu, kar bo mnogim družinam tudi dobrodošlo, vendar se pa volna na stroju

sprede mnogo lepše, hitreje in zato ceneje. S strojem spredena volna se lažje proda, pa tudi izdelki iz nje so mnogo okusnejši.

Kaj bo z viškom pridelka?

To, kar bi preko lastne potrebe pridelali, bomo izvažali — no, v tem primeru že gotove izdelke, ne sirove volne — tako da bo zaslužek za predelavo ostal našim delovnim močem. Prišlo bo spet nekaj naših otrok do zaslužka in začetek naše lastne združne predilnice je tu. Nato dobi družina pletilni strojček ozir. tkalni stol in delali bomo za potrebe nabavljajalnih zadrug, ki kupujejo sedaj drugod.

Kuncereja je pa tudi iz drugih vidikov za nas važna. Ker imamo kunčje pasme, ki dajejo poleg mesa še lepo krzno, se bo lahko marsikatera naših gospodinj ozir. hčera ponašala z lepim krznenim suknjičem ali kapo doma prirejenih kuncev, na mizi pa bo vsak teden lahko enkrat okusna pečenka mladega dolgo-uhca. Zato našim članom na deželi in periferiji mest in večjih

Ob zimskem večeru pri odbiranju in preji volne

krajev ne moremo dovolj priporočati, da se oprimejo reje gospodarstev pasem kuncev angorcev radi volne in mesa, francoskih ali nemških ovnačev pa radi obilice mesa in lepega, gostega kožuha.

b) Kozjereja

V prehrani železničarske družine, ki je navadno obdarjena s precejšnjim številom otrok, igra nesumljivo veliko in važno vlogo — mleko. Ob samotnih progah, kjer stanujejo naši čuvaji, progovni delavci, nadzorniki proge, sem in tja pa tudi uradnik ob samotno ležeči postaji, se mleko ne dobi vedno lahko. Nabaviti si lastno kravo, je v največ primerih nemogoče. V takih razmerah je prav dobrodošla koza, ki ne potrebuje velikega hleva, v hrani je pa dovolj skromna.

»Žegoza« je, upoštevajoč težke gnotne razmere, v katerih se nahajajo posebno uslužbenci progovzdrževalne službe, raz-

delila 7 koz mlekaric in 5 kozic čiste sanske pasme, ki se obnesejo dobro tudi v hlevski reji. Izdatek za nabavko koz se »Žegozi« povrne tekom dveh let z dvema mladičema prireje.

Ker je za koze prosilo čez 30 uslužbencev in je sedaj, v jeseni brez visokih denarnih žrtev težko priti do potrebnega števila živalic, bodo ostali prosilci zaprošene pasemske živalce dobili spomladi 1937. — Poleg tega pa mislimo tudi na podporo onih naših članov, ki vzdržujejo plemenske kozle, ker je brez teh vsaka smotrna reja in odbira najboljših mlekaric nemogoča. Zato je »Žegoza« tudi na pristojnem mestu prosila, da se spopolni Pravilnik o brezplačni in povlaščeni vožnji tako, da se

Družina angorcev v rejskem središču »Žegoze«

odobri njenim članom na njeno prošnjo brezplačen prevoz razdeljenih živali in njih brezplačno prevažanje v svrhu vplemenjevanja. Upamo, da bo prošnja, analogno kot za čebelarje, ugodno rešena.

c) Kokošjereja

Naši čuvaji imajo sicer precej okusno urejene vrtiče, kokošja jata, ki se pase okoli čuvajnic, pa ne predstavlja enotnih pasem, čeprav se je to po prizadevanju »Perutninarske« nekaj zboljšalo. Tu in tam še vedno vidimo čudovito mešanico »svega i svačega«.

Pri nas v Sloveniji naj se v prvi vrsti goji takozvana »rujava štajerska kokoš«. — Ker je pa ta kokoš primerna le za gospodarstva, ki razpolagajo z obširnejšimi dvorišči, sadovnjaki i. t. d., česar pa železničarji po navadi nimamo, namerava »Žegoza« v tekočem kokošjerejskem letu razdeliti poedinim rejcem po eno ali več družin (1 petelin in 3 kokoši), 6–8 tednov starih piščancev takih gospodarskih pasem, ki so primerne za gojitev na manjših, ograjenih prostorih, ter dobre jajčarice, ali pa so

težkih pasem in imajo zelo okusno meso. Razen piščancev odbranih nosiljk rujave štajerske kokoši bo »Žegoza« delila v namenu poenotenja prireje naših perutninarjev naslednje gošpodarske pasme: Plimutke, Rhode Island in Orpingtonke. Preskrbljeno bo pa tudi za gosi in race event, tudi za purane najboljših pasem.

Piščanci se bodo delili proti vrnitvi enakega števila piščancev in iste pasme naslednjega leta, ali proti plačilu z jajci ali pa v gotovini.

d) Zdravilna zelišča

V lanskem Zadružnem koledarju smo čitali, da so železničarji 1935. leta prodali za najmanj 36.000 Din raznih zdravilnih zelišč.

Ko je »Žegoza« izdala brošuro »Navodila za nabiranje zdravilnih zelišč«, je dobila nad 200 ponudb, ali odkupila je le neznatno količino zelišč.

Kaj je vzrok?

Izvajanje sankcij proti Italiji, ki je kot posrednik v Trstu bila eden naših glavnih odjemalcev tega blaga, in pa klirinški promet z Nemčijo in drugimi državami je to trgovino skoraj popolnoma zavrl. Nekaj blaga bi mogli sicer prodati tudi doma v obliki zdravilnih čajev. Zato smo merodajno mesto prosili za odobrenje, da smemo izdelovati »Zlatorog«-zadružni čaj.

e) Vrtnarstvo in sadjarstvo

»Žegoza« bo poskušala orati ledino z »Vrtno zajednico«, ki si jo zamišlja tako-le:

Prva rešitev. V bližnji okolici Ljubljane in Maribora razpolaga žel. uprava z večjimi kompleksi sveta, ki bi bil za vrtove primeren. Ta svet bi vzela »Žegoza« v najem za čim daljšo dobo, ga nato ogradila, napeljala vodovod, presejala event-prst in razparcelirala na vrtno parcele po 200 — 300 m², ki bi jih oddajala članom proti majhni odškodnini v obdelovanje. Za svoje lastne potrebe bi si obdržala večjo parcelo, kjer bi si uredila po poklicnem vrtnarju svoje vrtnarstvo in drevesnico. Vrtnar bi bil istočasno praktičen učitelj koristnikom te vrtno zajednice in čuvaj vrta.

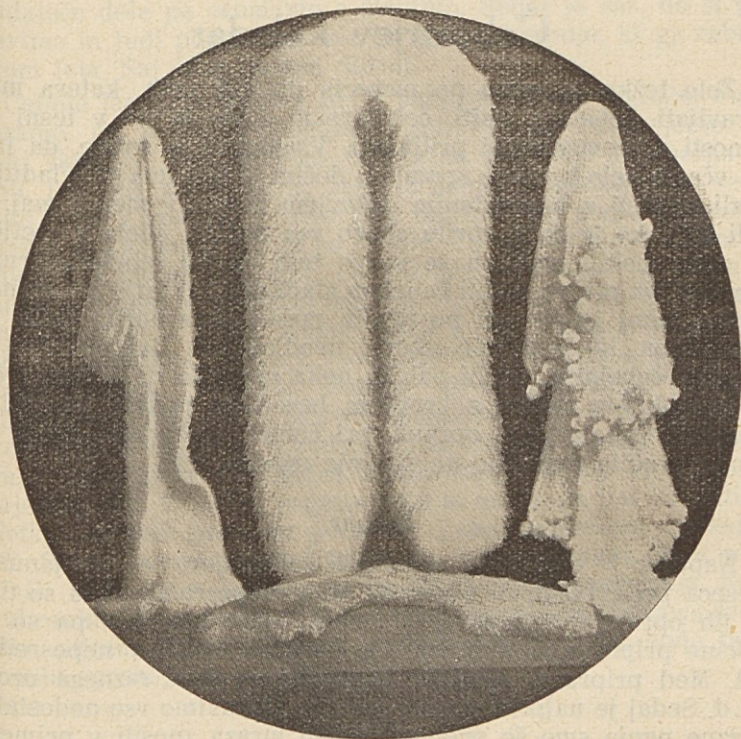
Vsak najemnik bi lahko postavil na svoji parceli uto za shranjevanje orodja i. t. d. Vrtič bi bil za najemnika in njegovo družino najčešče obiskovana izletna točka, praktično delo na vrtu nadomestek za tarnanje in ture, opazovanje čudovitosti božjega rastlinskega stvarstva v razvedrilo, pridelki pa v njegovo veliko radost, zadoščenje in korist.

Druga rešitev. Železničarske gradbene, kreditne organizacije in druga društva za vzajemno pomoč, ki imajo razpolož-

ljivo gotovino in precej »zamrznjenih« vlog, ki se bodo, kakor izgleda, počasi »odtajale«, bomo prosili za pomoč. Prav tako Zvezo nabavljajalnih zadrug.

Z nabranimi sredstvi bi kupili na primernem kraju širše okolice Ljubljane (Maribora) potreben, recimo najmanj 50 do 100.000 m² obsegajoč kompleks zemljišča.

Ta svet bi se razparceliral na gradbene (ne vrtno) parcele. Ker je med nami še malo takih, ki bi bili zmožni kmalu graditi, bi se te parcele oddale na dolgoročno minimalno mesečno odplačilo (recimo po 50 — 100 Din na 10 — 20 in event. več let).

Domači izdelki iz angorske volne in kože.

Tu bi vsak kupec po navodilih in enotnem načrtu uredil svojo parcelo v vrt in sadovnjak, marsikateri bi si sčasoma s postopnim lastnim delom postavil lično letno hišico, drugi bi pa vsaj to obdelano parcelo pustili svojcem za dedščino . . .

Kakor vidite, zganili smo se iz začasnega mrtvila, začeli smo s skromnimi sredstvi, da uresničimo vse, kar je izvedljivega.

V Nemčiji obstoji nenapisan predpis, da mora vsak javni uslužbenec, ki stanuje na deželi ali ima sicer nekaj sveta na razpolago, gojiti določeno, njegovim razmeram primerno število

malih živali (kuncev-angorcev, nem. ovnačev in kokoši) in nekaj določenih rastlin, radi lastne osamosvojitve in pridelovanja produktov, ki jih je Nemčija svoječasno uvažala (volna, meso, jajca). Naj tudi med nami ne bo železničarja, ki ne bi redil, če ima le možnost, vsaj nekoliko teh koristnih živali in se vsaj v malem obsegu ne bavil z vrtnarstvom.

Vsakomur izmed nas je pri »Žegozi« dana možnost, da se udejstvuje v tem pravcu. Vsak nam je dobrodošel!

A. P.:

Čebelarjev koledar

Zelo težko je točno po mesecih določiti dela, katera mora opravljati čebelar; kajti čebelarska opravila so v tesni odvisnosti z vremenskimi prilikami. Vsakomur je znano, da imamo včasih zelo zgodnjo spomlad, dočim druga leta prevladujejo mrzli vetrovi z neprestanim deževjem pozno v mesec maj. So tudi leta, ko je že v aprilu skoro vsa narava odeta s cvetjem. Po vremenskih prilikah se ravna tudi razvoj čebelnih družin. Čim narava prične nuditi čebelam sladkega nektarja in cvetnega prahu, takoj je poznati po panjih porast delavnosti. Tedaj nastopi doba, ki je včasih skoraj neodložljiva. Razvoj čebel ne dopušča čebelarju, da bi odložil neka opravila na kasnejši čas. V naslednjem hočem s kratkimi besedami podati pregled mesečnih čebelarjevih opravil, pri čemer opozarjam, da se podana navodila nanašajo na srednje ugodno leto.

Januar.

Napačno je naziranje nekaterih čebelarjev, češ, da januarja meseca pri čebelah ni nikakega dela. Neposredna dela so tista, ki jih opravljamo prav okoli čebel; posredna dela pa so nekakšne priprave za čim lažjo in hitrejšo izvršitev neposrednih del. Med priprave spadajo popravila panjev, raznega orodja i. t. d. Sedaj je najprimernejši čas, da odpravimo vse nedostatke. Prazne panje smo še pred nastopom mraza znosili v primeren prostor, kjer smo si bili pripravili zasilno mizarско delavnico, v kateri bomo prebili tekom zime svoj prosti čas. Saj dela bo neverjetno veliko. Skoraj vsak panj ima kakšen nedostatek. Pri čebelarjih, ki vozijo svoje čebele na pašo, panji veliko več trpe kot pri tistih, ki imajo svoje čebele stalno na enem mestu. Že pri prevozu se panji zelo kvarijo. Dalje so takšni panji večinoma izpostavljeni vremenskimi neprilikam, tako soncu in dežju, vsled česar kaj radi popokajo. Da temu odpomorejo, čebelarji svoje panje okujejo, in sicer na ta način, da jih obijejo s kotnim železom. Jasno je, da moramo panj najprej dobro stisniti, da se zgubé vse reže; šele potem smemo obiti panj. Železo mora pri

pribijanju biti vedno napeto, sicer se prične gubati ter ne izpolnjuje svojega namena. Pred nabijanjem namažemo železo na spodnji strani z barvo, še boljše z miniumom, ki varuje železo pred rjo.

Pri panjih so še druga popravila. Le oglejmo si mreže na okenčkih ali pa matično rešetko, ki jo kaj lahko pri čiščenju pokvarimo s spodrezalom. Kakor hitro je matična rešetka pokvarjena, je v panju brezpomembna; kajti matica ima potem prost prehod iz plodišča v medišče in narobe. Ko smo na panjih vse popravili, jih še prepleskajmo z oljnato barvo, vse k panju spadajoče dele pa označimo s številko. Sedaj je čas, da si pripravimo in tudi popravimo vse čebelarstvo orodje, ki ga rabimo tekom leta. Saj časa imamo dovolj.

Čebele januarja meseca žde v panju stisnjene v gručo. Paziti moramo, da je okoli čebeljnaka mir. Vsako razburjenje jim sedaj škoduje. Vznemirjene čebele se razlezejo iz gnezda po satju, tam jih zaloti mraz, zato otrpnejo in malokatera se še lahko vrne v gnezdo. Čebelarjeva dolžnost je, pogledati enkrat v tednu, v kakšnem stanju so čebele. To ugotovimo s prisluškovanjem pri panjevih žrelih. Če slišimo, da čebele enakomerno zašumijo, potem se pa takoj umirijo, tedaj smo lahko brez skrbi; panj je gotovo v redu. Kakor hitro je pa šumenje močno ter traja nepretrgoma, lahko z vso gotovostjo sklepamo, da družini nečesa manjka. Ugotoviti moramo vzrok nemirnega »spanja«. Najprej pogledjmo, ali ni mogoče zamašeno žrelo z mrtvicami ali s snegom. Če je žrelo v redu, iščimo naprej. Morda so čebele žeje! Znak žeje so drobci kandiranega medu, ki ležijo na panjevem dnu. Žejo jim pogasimo na ta način, da jim na matično rešetko tik nad gnezdrom položimo krpo, namočeno v medeni vodi. Seveda moramo panj takoj zopet gorško odeti. Tudi ptice in miši — rovke so pogosto krive čebelnega vznemirjenja. Rovk se ubranimo z zapornicami, s katerimi zavarujemo panjeva žrela, dočim pticam dajemo dnevno nekoliko hrane, pa bodo takoj opustile sprehajanje po panjevih bradah.

Februar.

Začetkom meseca je gotovo že kakšen sončen, topel dan, ki ga čebele izrabijo za svoj trebež. Zato moramo odstraniti sneg okoli in s strehe čebeljnaka. Ostali sneg pa potresemo s pepelom ali z drobirjem; kajti sneg se na soncu močno svelli ter čebele v večjem številu izvablja iz panja. Ker jih pa prvi polet močno utruje, so navadno prisiljene počivati. Čim se katera vsede na sneg, je gotovo izgubljena. Na dan trebeža opozorimo gospodinje, da v bližini čebeljnaka ne sušijo perila; kajti čebele bi ga s trebežem ponesnažile. Med izletom čebel mora čebelar uporabiti ugodno priliko ter z grebljico počistiti panjevo dno. Kdor ima na dnu panja lepenko, bo to takoj lahko opravil. Žrelo bo

kar nalahko odprl ter lepenko potegnil ven. Na lepenki bo imel točno sliko, kako so čebele prezimile. Po legi mrtvic in drobirja bo lahko sklepal, koliko je čebel pomrlo preko zime, oziroma koliko hrane so čebele porabile. Paziti moramo, če ni med mrtvicami tudi mrtva matica; kajti brezmatična družina je potrebna takojšnje pomoči. Toplega dne dodajmo brezmatični družini, seveda ako je še živahna, rezervno družino z matico vred, ki jo imamo v prašilčku. Osirotelemu panju odvzamemo iz plodišča prazne sate, na njih mesto pa postavimo sate z matico in čebelami iz prašilčka. Osirotele čebele se bodo takoj sprijaznile z vloženi tovarišicami, dobro vedoč, da si ne morejo vzgojiti svoje matice. Februarja meseca se vreme še močno menjava; toplim dnem navadno sledijo mrzle noči. Zato morajo biti panji še vedno močno odeti. Glede odevanja velja pravilo: Jeseni odeni čebele šele, ko pade temperatura pod ničlo, to je, ko prične na prostem zmrzovati voda; odejo pa odvzemi čim kasneje, navadno sredi maja.

Februarja meseca imajo večinoma vsi panji že zalego, s tem se pa poveča tudi uporaba medu in vode. Medu imajo itak čebele še dovolj v panjih, seveda če smo jim ga bili v jeseni dovolj pustili. Koncem meseca dobijo čebele že nekoliko hrane v naravi, in sicer na vrbi, ki jim nudi precej cvetnega prahu. Cvetni prah mešajo čebele z medom in vodo ter s tem hranijo svojo zalego.

Marec.

Marca meseca narava že odpre svoje shrambe ter nudi čebelam hrane. Ne nudi jim sicer dovolj bire, pač pa že toliko, da zaznajo konec zime in nastop pomladi. Zato pričnejo močno pitati matico. Matici se radi obilo zavžite hrane na novo ožive spolni organi, kar ima za posledico, da prične močno leči jajčeca. Gnezdo se vedno bolj in bolj širi, tako da imajo dobre družine koncem marca že po pet satov zalege. Moč panja vidno napreduje, dočim se medene zaloge od dne do dne bolj krčijo. Gorje družini, ki ta čas nima dovolj hrane! Po panjih mora biti zadostna količina hrane. Čim hrane zmanjka, se lotijo čebele svojih mladih sestic, ki so še v zibelkah, žerkam in mlajši pokriti zalegi izpijejo vso hrano. Suho, že izpito zalego potem zmečejo iz panja. Napredek družine je s tem močno oviran, kajti panj oslabi, uničen je ves zarod treh tednov.

Ta mesec moramo napraviti tudi prvi temeljiti pregled družin. Samo ob sebi je razumljivo, da bomo panje odpirali le toplega dne, in sicer bolj proti koncu marca. Pregled mora biti hitro izvršen, delati moramo po načrtu, da nam gre delo hitro izpod rok. Namen pregleda je, ugotoviti rodovitnost matice, stanje zalege in zaloge, kakšna je čistoča v panju ter v kakšnem stanju so sati. Za pregled si pripravimo kozico in nekaj medenih satov. Potem pričnemo s pregledom. Krajne sate izvlečemo

ter jih postavimo na kozico, na njih mesto pa odmikamo sat za satom. Čim opazimo, da je zalega lepa in sklenjena, ne iščimo matice; kajti sigurni smo lahko, da družini kraljuje dobra, rodovitna matica. Pri pregledu zalege ne pozabimo ugotoviti, koliko je še medene hrane v panju. Kakor hitro je primanjkuje, moramo dodati par medenih satov. Če pa teh nimamo, nalijmo nekoliko medene raztopine v prazne sate. Tako napolnjene sate postavimo na kraj čebelnega gnezda. Po pregledu očistimo panjevo dno vse nečistoče, slabe sate pa izmenjamo. V plodišču mora biti samo lepo mlado satje!

April.

Pri prvem spomladanskem pregledu smo ugotovili, da so družine v redu. Torej bi se morale vse družine enako hitro razvijati, biti bi morale vse enako močne. To pa ni tako. Družini z mlado, rodovitno matico dobrega plemena, bo le-ta ob zadostni hrani toliko zalegla, da ji bo aprila meseca že primanjkovalo praznega prostora za jajčeca. Takšna družina naglo hiti k višku svojega razvoja. Prav nič ne škoduje, ako odvezamemo taki družini enega ali k večjemu dva sata pokrite zalege ter ju dodamo panju, ki ima sicer mlado, rodovitno matico, je pa iz kateregakoli vzroka v razvoju zaostal. Z dodano zalego bomo slabšo družino močno okrepili in poživili. Najbolje je, da zdrave in življenja zmožne družine vedno izenačujemo, tako da so približno enako močne. Seveda je nesmisel, družino s staro, nerodovitno matico ojačevati s tujo zalego. Taki družini je med letom najbolje menjati matico, oziroma ji nuditi priložnost, da si sama vzredi novo matico. O tem kasneje.

Maj.

Koncem maja se navadno vreme že ustali, livade in vsa narava je že pokrita s cveticami posuto odejo. Poglavitna čebelna paša, ki se že bliža, mora najti naše čebelne družine pripravljene, da v čim večji meri lahko izrabijo ugodne pašne dni. Oglejmo si nekoliko, kakšno je naše delo za to pripravljeno!

Matici moramo nuditi čim več možnosti, da lahko neovirano leže jajčeca. Saj jih leže dnevno tudi do dvatisoč in jih odlaga v prazne celice po natančno določenem redu. Matica zaleže spomladi najprej vedno kar tisti sat, na katerem se slučajno nahaja; kasneje odlaga jajčeca na oba stranska sata, in sicer tudi v obliki kroga. Zalega je običajno po gnezdu simetrično razdeljena, največ je zalege na prvo zaleženem satu, potem proti desni in levi vedno pojenjuje. Kakor sem rekel, zaleže matica kar prvi sat, na katerem se nahaja. Ta sat pa ni vedno srednji, zato bomo gledali, da je v panju čebelno gnezdo točno

v sredini. Vsakomur je znano, da odlagajo čebele cvetni prah vedno na rob gnezda. Spomladi se gnezdo naglo širi, z odloženim cvetnim prahom pa čebele zadržijo matico, da ne more dalje zalegati, ker pač nima prostora. Zato bo čebelar gnezdo razširil, in sicer bo sata, polna obnožine, postavil tik k steni, na izpraznjeno mesto pa dal dva lepa prazna sata. Matica se jih bo takoj lotila ter bosta v par dneh že polna zalege. V doglednem času bo plodišče že polno živalic, sati bodo s čebelami gosto zasedeni. Skrbeti bo za nov prostor, treba bo prestavljati. Najbolje je, da delo opravimo zjutraj, ko so starejše čebele na paši; tako se izognemo pikom in tudi delo gre hitreje od rok, če je malo čebel doma. Oba okenca in deščico z matične rešetke odstranimo. Iz plodišča izvlečemo sat za satom, in sicer prične mo pri krajnem. Sat, na katerem najdemo matico, postavimo v sredino plodišča, na vsako stran mu pa še dodamo po en sat z mlado, nepokrito zalego. K tema pristavimo dva prazna sata oziroma dve zažičeni satnici. K steni postavimo sat z obnožino. Vse ostale zaležene sate postavimo v sredino medišča, in sicer skupaj, s praznimi sati pa dopolnimo vrzel v medišču. Pomniti moramo, da prestavljamo samo močne živalne družine, in sicer približno štirinajst dni pred nastopom glavne paše. Slabičev ne prestavljamo, ker bi jih s tem pri razvoju le ovirali. Po prestavljanju panj še odenemo; gorka odeja mu nikakor ne škodi, celo zelo koristna je. Seveda, kdor si želi, da mu družina roji, ne sme prestavljati. Pač pa mora vsak tretji večer pokladati po en kilogram z vodo razredčenega medu, da s tem podžge matico k še močnejšemu zaleganju. Takemu pitanju pravimo špekulativno pitanje. Ker je živalic vedno več ter že začinja primanjkovati prostora, zastavijo čebele matičnike, katere matica zaleže. Matičnike lahko uporabimo za zamenjavo starejših matic in za napravo umetnih rojev.

Junij.

Večina čebelarjev se brani naravnih rojev ter raje dela umetne roje za povečanje svojega čebelarstva. S tem istočasno preprečuje rojenje družinam, ki se k temu pripravljajo. Umetni roji so tudi hvaležni, samo če jih naredimo pravilno in ob pravem času. Družina, iz katere hočemo narediti umetni roj, mora biti na višku razvoja. Čebele so tedaj že same pripravljene na roj in v panju že podsedajo. Takemu panju torej odvzamemo enega ali dva zaležena sata z matico vred, ki ju postavimo v sredino novega praznega panja. Dalje vzamemo še dveh močnih družinam vsaki po dva sata, ki jih tudi dodamo v prazen panj. Dalje moramo pristaviti še en meden sat z obnožino in sat, v katerega natočimo vode. Narejeni roj ima večinoma same mlade čebele, ki prvih osem dni sploh ne izletavajo na pašo. Družini pa, kateri smo odvzeli matico, moramo potrgati vse

matičnike; pustimo ji samo enega, iz katerega se bo izlegla mlada matica. Pri trganju matičnikov moramo biti previdni, da ne uničimo dobrih, dočim bi jalove pustili. Matičnik, ki ima zdravo matično budo, spoznamo po tem, ker okoli njega čebele hitro krožijo ter je spodaj že nekoliko ostrgan. Narejeni roj moramo gorško odeti, kajti za negovanje zalege potrebuje mnogo toplote, čebel je pa malo. Zasledovati moramo dalje, kdaj se bo oprasila mlada matica, ki se bo izlegla v panju, kateremu smo odvzeli prvotno matico. Na prahi se namreč veliko matic izgubi, bodisi da jih je uničila ptica ali pa so pri povratku zgrešile svoj dom. Kakor hitro se matica ne vrne, se družina takoj zave osirotelosti, čebele postanejo nemirne ter razburjeno begajo po panju in tudi po bradi. Taki družini moramo takoj pomagati. Iz plemenjaka vzamemo sat s še odkrito zalego ter ga damo osirotelemu panju v sredo plodišča. Čebele se bodo takoj umirile ter potegnile zasilne matičnike. Po treh dneh vcepimo panju že skoraj goden matičnik, iz katerega se bo gotovo izlegla matica.

Splošno moramo skrbeti, da dobimo vsako leto nekoliko rezervnih družin, ki jih uporabimo samo za vzgojo matic. V ta namen z uspehom uporabljamo panje prašilčke. Na vsakih deset plemenjakov moramo imeti po dve rezervni družini, ako hočemo uspešno čebelariti ter razne ovire hitro premostiti.

Julij.

Sedaj je najprikladnejši čas, da si vsakdo preskrbi mladih matic, in sicer takih, ki izhajajo iz rodu s čim najboljšimi lastnostmi. Načinov zamenjave matic je precej, navedel bom samo dva, ki se mi zdita najprikladnejša: 1. Družino z najboljšo matico prisilimo s špekulativnim pitanjem k rojenju. Ko izroji, izrojenca pustimo v plodišču, dočim vsadimo prvca v medišče. Pri tem pa je treba popolnoma ločiti plodišče od medišča. Drugi dan po roju pregledamo izrojenca v plodišču. Ako nočemo, da bi nam drugič rojil, mu izrežemo vse matičnike razen enega. Nekateri čebelarji puščajo po dva matičnika, kar smemo le tedaj, ako sta oba na enem satu, precej skupaj in enako stara. V par dneh se bo izlegla mlada matica, tekom štirinajstih dni bo tudi oprasena ter bo že legla jajčeca. Sedaj lahko uporabimo eno izmed obeh matic, ki jih imamo v panju (ena je v plodišču, druga pa v medišču), za zamenjavo starejše oziroma slabše matice po drugih panjih. Pri tem načinu smo čebelam pustili, da so do konca zadostile prirojenemu čebelnemu nagonu, to je, da so izrojile. Družine s tem nismo oslabili, kajti roj smo združili z izrojencem.

2. Družini, ki ima manjvredno matico, le-to umorimo. Pustimo, da si čebele same nastavijo matičnike in pokrijejo vso zalego. Namesto izrezanih matičnikov vcepimo nov goden

matičnik, ki smo ga vzeli iz kakega zelo dobrega panja. Matičnik naj bo star okoli dvanajst do štirinajst dni. V par dneh se bo matica izlegla. Izležena matica pojde na praho, čim se bo izlegla vsa zalega. Približno po štiriindvajsetih dneh po uničenju stare matice bo v panju z vso vnemo pričela delovati že nova gospodarica. Pomniti je, da moramo uničiti vse matičnike, sicer je vse delo zastonj, družina bi nam izrojila.

Avgust.

Poglavitna paša je že minila, edino naše upanje ostane še ajdova paša. Zato moramo družinam nuditi vse pogoje, da lahko pripravijo čim večjo armado za zadnjo uspešno letno bero. Pred očmi moramo imeti tudi dejstvo, da čebele, izležene avgusta meseca, preživijo zimo ter dočakajo še pomlad. Zato bomo veliko važnost polagali prav na delo, izvršeno avgusta meseca. Vsestransko bomo pomagali matici, da lahko neovirano leže jajčeca.

Koncem julija, začetkom avgusta pričnejo plemenjaki že preganjati trote, kar je za nas najboljše opozorilo, da moramo začeti z delom. Družine ne potrebujejo več trotov; med kopičijo okoli gnezda, ki se vedno bolj in bolj krči. Matici primanjkuje prostora. Priskočiti ji moramo na pomoč, in sicer s tem, da razširimo gnezdo. Pri tej priliki družine uredimo tudi za zimo. Vse staro satje mora sedaj iz plodišča. Čebele namreč na starem satju bolje prezimijo, pač pa je staro satje v plodišču ravno spomladi zelo nezaželjeno, to je v času, ko ga ne moremo izmenjati. Zato ga sedaj odstranimo iz plodišča. Gnezdo mora biti že sedaj sredi plodišča, ako nočemo imeti kasnejše sitnosti pri prezimovanju. Sedaj je tudi čas, da združimo vse slabiče, ki jih imamo v svojem čebeljnaku. Res je težko reducirati število svojih družin, pa nič zato; saj na ajdovo pašo itak ne smemo s slabičem; če nam ga ne izropajo tuje čebele, nam ga pa uniči vešča. Zato pa kar združimo po dva ali tri skupaj. Bog ne daj, da bi imeli sredi avgusta brezmatično družino v čebeljnaku!

September.

»Med mašami« je v naših krajih običajno ajdova paša. Na vrhuncu je ajda v Jernejevem tednu, potem pa takoj odpove, rekel bi skoraj čez noč. Ker čebelam zmanjka kar naenkrat sladkega nektarja v naravi, pričnejo siliti v panje svojih tovarišic, kamor jih vabi vonj po ajdi. Slabo prede tedaj brezmatičnim in maloštevilnim družinam. Panjem je treba žrelo zožiti, in sicer toliko, da je prostora le za eno, kvečjemu za dve čebeli. Tako zoženo žrelo pustimo, dokler se ajdov med po panjih popolnoma ne izdiši; tudi smemo med šele tedaj točiti. Prehitro odpiranje panjev ali točenje medu ima lahko hude posledice. Začne se ropanje, ki ga zelo težko odpravimo. Karbolna kislina

je dosedaj še najuspešnejše sredstvo proti ropanju. S kislino namaženo čebeljak sam in pa žrelo mogoče že napadenih panjev. Zoprni duh po karbolni kislini odvraca tuje čebele, da ne silijo več v tuj panj, dočim domačih čebel ta vonj ne prežene.

Oktober.

S točenjem pričnimo šele koncem septembra ali začetkom oktobra. Ob tej priložnosti uredimo družinam gnezdo. Preko zime naj imajo samo toliko satov, kolikor jih lahko zasedejo. V gnezdu pustimo le polne sate medu, tako da se čebelam ni treba v zimskem času preseljevati iz sata na sat ter na ta način stikati za hrano. Nešteto primerov je, da umrje družina preko zime od lakote, čeprav ima poleg sebe polno skledo sladkega medu. Čebele namreč za časa hudega mraza porabijo več medu za proizvodnjo toplote, pri tem se počasi manjša medena zaloga na satu, na katerem ždijo, dočim se na sosednji meden sat preselijo čebele komaj ob nastopu južnega vremena. Prav zato bomo najlepše sate dali v sredo gnezda, kajti od dobrega zazimljenja je odvisno tudi naše uspešno čebelarjenje v prihodnjem letu. Sedaj je tudi čas, da si preskrbimo suhih čebel za ojačenje slabičev ali za zamenjavo matice. Po kmetih so še čebelarji, ki čebelarijo v kranjčih. Ker je iz kranjča odvzemanje medu težko, zato ti čebelarji zažveplajo nekoliko svojih družin, da tako pridejo do medu. Pri tem uničijo vedno najboljše družine, dočim šibkejše pustijo, ker imajo manj medu. Nikar ne puščajmo kmetom žveplati kranjčev, odvzemimo jim čebele! Navadno so takšne »suhe« družine med najboljšimi v prihodnjem letu.

November.

Čim nastopijo hladne noči, oziroma čim pade temperatura pod ničlo, panje gorko odenemo. Okenca panjev pokrijemo s polami časopisnega papirja, preko tega še s slamnico. Vse razpoke med panji moramo zatlačiti z otavo. Z otavo izpolnimo tudi ves prazen prostor med panji in čebeljakovo steno. Za paženje ni priporočljivo uporabljati slame ali listja, kajti v tem bi se nam kaj kmalu vgnzdile miši, ki bi vso zimo nadlegovale čebele. Za paženje je zelo priporočljiv suh mah, ki ga stlačimo v vreče ter tako steno tapeciramo. Nekateri zatlačijo v panje za okenca seno, kar nikakor ni dobro. Seno namreč vsrkava vlago ter prične polagoma plesniti, plesen se razširja dalje tudi na satje, kar je za čebele zelo škodljivo. Zazimimo čebel pa ne smemo prezgodaj, saj sedaj itak ne potrebujejo gorkote, zalege ni več po panjih. Čim bi bilo v panju gorko, bi se čebele po satju razkropile, mesto da bi bile že stisnjene v gručo. Če jih tako razkropljene zaloti nenadni mraz, se ne morejo zbrati v gručo ter jih veliko otrpne od mraza. Torej gorko vzimimo čebele šele, ko nastopi mraz, to je ko pade temperatura pod ničlo.

December.

Nastopil je zadnji mesec v letu. Napravimo kot dobri gospodarji račun ter presodimo, s kakšnim uspehom smo čebelarili v minulem letu. Ugotoviti moramo vzroke svojih uspehov oziroma neuspehov. Krivda neuspehov je večinoma višja sila, dež v času, baš ko ga ni bilo treba, oziroma pomanjkanje dežja, ko je bil nujno potreben. Tudi mi sami smo morda pripomogli k neuspehu, če smo se kdaj prenaglili ali pa smo bili pri opraviilih neprevidni. Dognati moramo greško in jo odpraviti. To dosežemo med drugim s čitanjem strokovnih knjig. Sedaj imamo najprikladnejši čas za prebiranje strokovnega čtiva. Glede opravil se ravnajmo po navodilih za mesec januar.

Badima gostaljubni!

L. M.:

Obiski

Kako sprejemamo obiske?

Srčna kultura in družabnost zahtevata kar najljubezniveje sprejemanje obiskov brez ozira na to, ali je obisk pričakovan, nepričakovan, ali dobrodošel ali ne. Od ljubeznivega sprejema je odvisno vse nadaljnje razpoloženje. Mučnega vtisa, ki smo ga dobili ob neprijaznem sprejemu, se ne bomo znebili ves čas.

Prisrčna beseda in kretnja, s katerima sprejemamo obiske in goste, je najcenejše sredstvo, da si pridobimo naklonjenost ljudi. »Lepa beseda, lepo mesto najde«, je že star pregovor. In vendar gre nekaterim ljudem ljubezniva beseda tako težko iz ust. Niso redki primeri, da moramo ob sprejemu obiska slišati naslednje pozdrave: »Joj, kako sem se te ustrašila!« Ali: »Oh, kaj pa ti tukaj delaš?« Ali: »Kaj je pa tebe prineslo k nam?« ĩ. t. d. In obisk ne ve, ali bi šel naprej, ali bi se s kakšnim naglim izgovorom takoj odstranil.

Ali bi ne bilo bolj prisrčno in kulturno, če bi ob srečanju vzkliknili: »Oh, to je pa res lepo od tebe, da si prišla.« Ali: »Ali se prav za prav zavedate, kako dolgo vas že ni bilo pri nas?« Ali: »Kakšnemu srečnemu slučaju se imamo zahvaliti za vaš obisk?« Toliko lepih in dobrih besed nam je na razpolago in če nam ne pridejo same iz srca, se jih lahko naučimo. Med govorenjem obisku prisrčno stisnemo roko, mu pomagamo odložiti, če nimamo gospodinjske pomočnice, ter ga peljemo v

sprejemnico. Če pa pri vratih sprejme obisk služkinja, naj ljubeznivo in uslužno pozdravi, pomaga odložiti in spremi gosta v sprejemnico. Netaktno je pustiti gosta dolgo čakati samega v sobi.

Kaj serviramo obiskom?

Napovedanemu ali dogovorjenemu obisku serviramo več, kakor obisku, ki stopi v našo hišo nepričakovano. Glede postrežbe se moramo ozirati tudi na čas, v katerem smo obisk dobili. Nepričakovanemu dopoldanskemu obisku lahko serviramo samo liker in pecivo, če ga imamo pri roki; lahko pa tudi čaj ali kavo. Prav tako popoldne. Če denemo na mizo še maslo in marmelado ali med k kavi ali čaju, pa je naš gost, ki ga nismo uradno povabili, lepo postrežen. Kadar pa vabimo na popoldanski čaj ali pričakujemo napovedane goste, tedaj moramo pa že malo bolj poskrbeti, kako bomo postregli. Takoj, ko obisk pride, lahko serviramo liker. Pozneje, ali pa kar takrat male odprte sendviče. Sendviči se servirajo na večjem krožniku in vsak gost dobi svoj poseben mali krožnik. Sendviče jemo z roko! Za sendviči šele in nekoliko pozneje se servira čaj s pecivom.

Za sendviče narežemo komaj centimeter debele koščke dobrega belega ali rženega kruha. Dobro je, nekoliko porezati trdo skorjico ob straneh. Sendviči naj bodo majhni, dobrih deset centimetrov dolgi in nekoliko ožji. Če pa kruh samo serviramo h kakim drugim jedem, potem ga ne smemo obrezati. Koščki kruha naj bodo v vsakem primeru majhni. Vendar je najbolje, če sendviče že prej pripravimo. V delikatesni trgovini kupimo raznega mehkega kuhanega mesa: šunko, jezik, svinjino, lahko malo salame in vse to dobro zmeljemo. Mešanici dodamo surovo maslo, gorčico, poper in prav malo soli, ki smo jo že prej prav dobro umešali. S tem nadevom namažemo male kruhke. Lahko pa nadev serviramo v posebni skodelici in si ga gostje sami namažejo na kruh.

Popoldanskim obiskom lahko serviramo tudi rusko solato. Servira se tudi v skledi, če le mogoče v stekleni, okrašeni ob straneh z malimi vejicami peteršilja ali zelene. Pred vsakim gostom naj bo mali krožniček, na katerega si jemlje solato. Rusko solato pripravimo takole:

Na drobno sesekljamo precej belega mesa od perutnine, malo šunke, kuhanega govejega jezika ter dodamo malo popra in prav drobno zrezanega peteršilja. V drugi posodi pa napravimo majonezo: dva rumenjaka mešamo, dokler nista precej narasla, primešamo malo belega popra, sok čebule, malo paradižnikove mezge, nekoliko francoske gorčice in 3—5 velikih žlic finega namiznega olja. Olje je treba priliti med stalnim mešanjem. Kapat mora v majonezo po kapljicah, ker se sicer usiri. Ko je majoneza dobro umešana, ji pridenemo počasi še

sok ene limone in nekoliko kisa po okusu. V majonezo denemo sesekljano meso in dobro zmešamo.

Kako serviramo obiskom?

Gostom serviramo vedno v najboljšem porcelanu, kar ga premore naša hiša. Če so navzoči tudi mali otroci, se njim servira v navadnem in močnem porcelanu. Žena, ki je družabno izoblikovana, ne bo delala razlike med svojimi gosti. Tudi svoji nekdanji služkinji, ki jo pride obiskat, bo servirala lepo. Služkinja ni zdaj več njena delavka, temveč v njeni hiši kot gost. Do nje imamo potem prav tiste družabne dolžnosti kakor do drugih.

Za obisk moramo že prej vse dobro pripraviti. Če nimamo gospodinjske pomočnice, ki bi pri mizi stregla, potem si moramo tako urediti, da ne letamo med obiskom sem in tja. V sobi, kjer sprejemamo obisk, si lahko že prej pripravimo vse do vode, ki jo potrebujemo za čaj. Miza sama pa ne sme biti že prej pripravljena, temveč moramo imeti samo vse pripravljeno v omari. Ko se gostje posedejo, med razgovorom pogrnamo mizo, serviramo liker, pripravimo mizo za sendviče in čaj. Vse mora biti v dosegljivi bližini in delo mora biti opravljeno s tako lahkoto, da ne bo treba gostom reči: »Oh nikarte se toliko ne trudite, saj mi bomo kmalu šli!«

Veliko imamo žensk, ki svojim obiskom od srca rade postrežejo, ne znajo pa tega ponuditi v pravi obliki. Nekatere imajo navado, da povprašujejo, če hoče popiti skodelico kave ali čaja. Naravno je, da bo gost na tako vprašanje odklonil. Obisk moramo vedno povabiti, če je že vabiti treba, na skupen čaj: »Ali Vas lahko povabim na skodelico čaja?« Ali: »Vas smem prositi, da popijete z menoj skodelico čaja?«. Družabno izoblikovana žena ne bo nikdar servirala čaja ali kave samo povabljenemu, temveč tudi sebi. Sicer ima človek vtis, da je prišel v hišo samo radi tega, da je nekaj jedel.

Bolniški obiski

V bolniški sobi ne smemo nikdar ničesar ponuditi obisku. Nekateri bolniki imajo navado, da tako radi ponudijo svojim obiskom bonbone, ki jim jih je kdo drugi prinesel. Od bolnika nihče rad ne zvame, vsak ima občutek, da je okuženo. In tako bo tudi res. Bolnikovi prsti niso nikdar prosti kužnih klic. Če hočemo obiskom kaj ponuditi, jih moramo povabiti v drugo sobo. Če je bolezen nalezljiva, ponudimo samo alkoholne pijače. Drugo je seveda, kadar obiščemo ženo-porodnico. To ni bolniška soba. V taki sobi tudi lahko kaj sprejmemo, oziroma ponudimo.

Gajima cvetlice!

Dr. M. Jevšek:

Rože

(Kratek opis in razdelitev po razredih.)

Veselje do rož, pač najlepših in najzanimivejših v naših krajih rastočih cvetlic, prodira tudi pri nas, dasi počasi, med širše ljudske plasti. Vendar pa so zelo redki, ki bi rože natančneje poznali. Celó med poklicnimi vrtnarji in izobraženci so pojmi o rožah dokaj pomanjkljivi. Malo jih je, ki vedo n. pr. nekaj o zgodovini rož, o njih delitvi, o nastanku novih vrst in razredov i. t. d. Nešteti so slučaji, ko sliši človek, da je vsaka rumena roža »teja« ali čajevka.

Zato upam, da bo pričujoča razprava o rožah čitateljem »Zadružnega koledarja« dobrodošla.

Rože delimo lahko iz več vidikov. Naslednja razdelitev po obliki se mi zdi najbolj pravilna.

I. ROŽE, KI RASTEJO GRMIČASTO.

A. Poletne rože. Cvetejo v letu samo enkrat, in sicer poleti.

1. *Rosa centifolia*, stolistična roža, je ena izmed najstarejših rož, imenovana nekdanj »kraljica med rožami«, ki je pa že zelo redko razširjena. Vidi se le še tu in tam na deželi. Listje je nežnozeleno barve z rdečkastim robom, vonj zelo prijeten, tako da se prijetnost vonja drugih rož dostikrat primerja vonju centifolij. Proti mrazu so centifolije zelo odporne. Neodete prenesejo navadne zime brez škode.

2. *Rosa centifolia muscosa*, mahovka, je posestina rože centifolije, a ni ugotovljeno, ali je izšla iz nje kot takozvani sport¹ ali pa je vzklila iz njenega semena. Je skromna, a v svoji skromnosti lepa in dišeča kakor marsikatera druga roža, ki jo štejemo med takozvane žlahtne rože. Seveda je njena lepota omejena le na čas, dokler je v polcvetju, in to predvsem v prvem razvitju. Sramežljivo skriva svojo čašico v tem stanju v zelenkastorjavo, svilenkasto, mahu podobno prerast, ki sega tudi po cvetovem stebelcu.

Poleg letno enkrat cvetočih mahovk imamo tudi mahovke, ki remontirajo, t. j., ki ponovno cvetijo. Glede odpornosti proti zimi velja isto, kar je pri centifoliji navedeno.

¹ Sporte (angl. igra) imenujemo spontano nastale spremembe kake rože. Da obdržimo tako spremenjeno rožo, ki je postanek nove vrste, jo razmnožimo s požlahtnjevanjem.

3. *Rosa damascena*. Kolikor so dosedanja raziskovanja dognala, so *rosa centifolia*, *rosa centifolia muscosa*, *rosa damascena* in *rosa gallica*, o katerih slednjih treh se trdi, da so v teku stoletij nastale iz rože centifolije, davne prednice naših rož. Prava domovina rože centifolije je Perzija, od koder je prišla v staro Grčijo, od tod k starim Rimljanom, ki so jo zanesli v druge kulturne države v Evropi. Damasceno pa je prinesel grof de Briè l. 1270. s svojega križarskega pohoda iz Sirije (Damaska) na Francosko.

Rosa centifolia in *rosa damascena* so bile dolgo časa edine rože, ki so poleg francoskih rož in mahovk krasile vrtove naših prednikov. Šele začetkom 19. stoletja je zaznamovati preokret na bolje. Pobudo za to je dala francoska cesarica Jožefina, prva žena velikega Napoleona, ki je v svojem parku la Malmaison zbrala vse takrat znane vrste rož in pridobila za njihovo nadaljnjo gojitev najboljše takratne vrtnarje in poznavalce rož. Ti so se lotili dela in tako so nastale na francoskih tleh prve, umetno oplojene križanke ali hibridke imenovane.

4. *Rosa provincialis*, francoske rože. Ta vrsta rož je bila v prvi polovici prejšnjega stoletja razširjena na Francoskem, zlasti v okolici mesta Provins, kjer so jo posebno gojili. Zato se imenuje *rosa Provincialis*. Ker se je ta roža v prejšnjih časih nahajala pogosto na ozemlju nekdanje Galije, je imenovana tudi *rosa gallica*. Njena posebnost je v svetlih pikčastih, lisastih in rižastih barvnih raznoličnostih in prijetnem vonju. Zlasti pisanost njenih barv ji daje posebno mikavnost. Odpornost proti mrazu enaka kakor pri centifolijah.

O roži galiki se govori, da jo je prinesel Tibaut VI., grof Champagne okoli srede 13. stoletja iz Palestine na Francosko. Rože galike so bile do srede 19. stoletja v največ vrstah razširjene po Evropi.

Toda, kakor so se morale *rosae centifoliae*, *rosae damascae* in *rosae muscosae*, tako so se umaknile tudi *rosae gallicae* s početkom druge polovice 19. stoletja pojavljajočim se hibridkam oz. remontantkam. Šele v novejšem času so gojitelji rož zopet odkrili, kolike vrednosti so te, sicer le enkrat cvetoče, toda dišeče in trdne stare vrste rož.

Kar nadalje odlikuje te rože, je njihovo dolgotrajno, četudi samo enkratno cvetenje, polni in lepo oblikovani cveti, pa tudi lepa, raznolika barva. Deloma so enobarvne, deloma prižaste, pa tudi žametno vijoličnomodre barve. Ljubitelji in botanični vrtni so začeli zbirati te stare vrste rož, ki pa so svoja prvotna imena povečini že izgubile. Zlasti slaven zaradi zbirke starih rož je rozarij v Sangerhausenu v Nemčiji.

5. *Rosa lutea*, rumena roža ali *rosa persica*, tudi roža kapucinka imenovana.

Njena domovina je Azija, predvsem Perzija, zato rosa per-sica.

Cvetje je enostavno, toda veliko in navadno po eno na cvetnem stebelcu. Barva je lepa, navadno rumena, zato rosa lutea, rumena roža. Mladike so rjave in močne in pokončne rasti. Tudi rosa lutea je proti mrazu precej odporna. Prištevamo jo med ajstarejše; sledimo ji nazaj v 16. stoletje.

Neprecenljive vrednosti in zgodovinskega pomena je rosa lutea vsled tega, ker je začetek popolnoma novega razreda rož, takozv. lutea-hibridk, lutea-križank ali kapucink-hibridk, kapucink-križank. O tem pa pozneje.

6. Divje rože. Najbolj znana divja roža pri nas je rosa canina. Najdemo jo prav povsod. Četudi je divjih rož veliko vrst, vendar so si v rasti in cvetu precej enake. Najlepše se razvijajo v ilovnatem svetu. Tu dosežejo imponirajočo velikost in košatost.

Dasi jih podcenjujemo, vendar so tudi divje rože vredne naše pozornosti, kadar so v polnem cvetju. Obilica njihovih rdečih ali belih malih cvetov, ki se zde, da skakljajo od mladike do mladike, prinese življenje v še tako monotono in mrtvo okolico. Žal, da cvetje divjih rož kmalu odpade.

Praktičnega pomena divje rože dosedaj pri nas še nimajo. Pač pa so neprecenljive vrednosti kot podlaga za razmnoževanje drugih rož. Za požlahtnjevanje služijo pri nas skoraj izključno le takozvani divjaki, ki jih izkopljemo v grmovju ali ob gozdovih. Z vzgojitvijo divjakov iz semena se pri nas malokdo peča. Želeti bi bilo, ker je gozdnih divjakov vedno manj, da bi tudi pri nas kdo započel tudi to panogo vrtnarstva v večjem obsegu, tako da bi ne bili v tem oziru navezani na inozemstvo.

Divja roža prenese zelo ostre zime, toda šele, ako je dobro vkoreninjena. V jeseni posajene divjake je dobro radi varnosti pripogniti k tlom, če mogoče tudi pokriti.

Ker so vse dosedaj našete rože razen rože luteje, radi svoje košatosti in odpornosti proti mrazu bolj pripravne za uporabo po parkih nego po vrtovih, jih nekateri z rožo rugoso vred imenujejo tudi rože za parke.

B. Jesenske ali žlahte rože. V to skupino spadajo vse rože, ki z malimi izjemami cvetijo večkrat v letu in nas razveseljujejo s cvetjem do pozne jeseni. Zato jesenske v nasprotju s poletnimi, ki cveto samo poleti.

V tej skupini so zastopane po obliki, barvi in vonju najkrasnejše in najboljše rože. Zato jim pravimo tudi žlahtne rože, ali ker so edino te prav za prav prikladne za vrtove in to tudi za male vrtove, vrtnice. Ime vrtnica je torej pravilna oznaka le za žlahtne ali jesenske rože. Pojma »roža« in »vrtnica« se pri nas dosedaj še ne razločujeta, dasi bi bilo to potrebno. Naziv »divja vrtnica« je, vsaj za mene, nekaj nerazumljivega.

Zdi se, kakor da se bi pri nas vsi tisti, ki so kaj napisali o roži, izogibali imena roža. Iz katerega razloga, ne vem. Mogoče zato, ker se jim zdi ime preveč podobno nemškemu »Rose«. Toda Rose ni germanskega izvora, temveč je latinsko ime »rosa«, in to je zopet izpeljanka iz grškega »rodon«; rodon in rosa pomenita botanično isto rastlino.

Vidimo pa na drugi strani, da se je ime roža v našem jeziku vendar že davno udomačilo, da je najbrž starejše od imena vrtnica, ki je vsekakor izkovanka po nemškem nazivu Gartenrose. Tako udomačeno je ime roža v slovenščini, da je zavzelo celo širši pomen kakor v grščini in latinščini. Ako slišimo pesmico »Rože je na vrtu plela« ali »Po zimi pa rožice ne cveto«, ne mislimo le na rože, temveč na cvetlice sploh. Roža je kraljica cvetlic, je že stara prislovica, seveda prevzeta od tujih narodov. Zato prav ne razumem, kaj hoče kdo reči, ako piše: »Vrtnica je kraljica rož«.

Ako govorimo o žlahtnih rožah, imamo v mislih one rože, ki so nastale ali vsled slučajnega križanja pravrst, ali pa so nastale po umetni poti; to so tiste, ki so produkt posega človeške roke v čudotvorno delovanje narave, produkt požlahtnevanja ali umetnega oplojevanja in križanja.

Med iesenske ali žlahtne rože prištevamo v glavnem naslednje razrede:

1. Rosa hybrida bifera, remontantke, ponovno cvetoče hibride.
2. Rosa indica, tudi chinensis ali rosa bengalica imenovana, roža mesečarka.
3. Rosa odorata ali rosa indica fragrans, roža čajevka.
4. Rosa indica fragrans hybrida, čajevke - hibridke, čajevke-križanke.
5. Rosa Pernetiana ali Pernetove rože, tudi luteia-hybridae, kapucinke-hibridke, kapucinke-križanke imenovane.
6. Rosa bourbonica, bourbonske rože.
7. Rosa Noisetteana, Noisettejeve rože.
8. Rosa rugosa.

Medtem, ko so se zastopnice raznih razredov rož v početku izvršenih križanj z lahkoto medseboj razločevale, postajajo vsled vedno česčega medsebojnega križanja znaki, po katerih se razni razredi med seboj razločujejo, vedno motnejši, tako da je pri nekaterih vrstah, ako ne poznamo njih postanka, težko ugotoviti, v kateri razred spadajo. Nejasnosti glede tega, kam naj prištevamo kako novo vzgojeno rožo, tudi če poznamo njen postanek, so pa zašle že celo v sicer najboljše kataloge in sezname rož. Zlasti velja to glede tistih, o katerih ni mogoče več natanko ugotoviti, katerega razreda rože so bile podlaga za križanje. Ameriški in angleški gojitelji skoro dosledno zamolčujejo pri novovzgojenih rožah njihove prednike.

Pred več kakor 150 leti je bilo po naših krajih še malo rož, vrednih za gojitev. Najbolj znane so bile rože centifolije, stolistične rože, rože s sto cvetnimi listi. Dasi svojevrstne lepote, vendar so imele ta veliki nedostatek, da so cvetele samo enkrat v letu. Šele predzadnje desetletje 18. stoletja so prišle v Evropo iz Kitajske kitajske ali indijske rože, *rosae chinenses* ali *indicae*, tudi *bengalicae* (ker jih je največ doma v Bengaliji) imenovane, ki jih nazivamo tudi rože mesečarke. Prinesel jih je kot prvi leta 1789. v Evropo, in sicer na Angleško, trgovski potnik Keer, kot drugi leta 1798. pa francoski rano-celnik Barbier v pariške botanične vrtove.

Te rože imajo svojo posebno vrednost v tem, da od poletja do pozne jeseni nepretrgoma cvetijo. Najbrž so te rože požlahtnjene, ker so bile v Kini že davno gojene, toda njihove pravrste, divje rože, še ni bilo mogoče ugotoviti.

Z razširjenjem bengalk je prišlo novo življenje v gojenje rož. Toda prvotna križanja niso dala v vsakem oziru zaželjenih rezultatov. Z medsebojnim križanjem v Evropi domačih rož in križanjem teh rož z bengalkami so se sicer dosegli lepi rezultati glede krasote cvetja, toda vse nove vrste so, dasi tudi mešane z mesečarkami, cvetele samo enkrat na leto. So to takozvane *hybridae*, hibridke, križanke, ki so pa že zelo redke.

Šele s presaditvijo čajevk iz Kine v Evropo je započela nova doba, lahko rečemo prekucija v gojenju rož.

Kakor bengalk tako je tudi domovina čajevk Kitajska, kjer so že bile davno v gojenju, dasi se njihovo pokolenje ne da več ugotoviti. Prva čajevka je bila prenešena v Evropo, in sicer na Angleško l. 1789., l. 1810. pa na Francosko pod imenom *rosa odorata*, dišeča roža. L. 1824. je zagledala Evropo prva rumena čajevka.

S križanjem do takrat v Evropi se nahajajočih oziroma vzgojenih rož s čajevkami so nastale končno ponovno ali večkrat cvetoče križanke, ali ponovno cvetoče hibridke, s francoskim imenom *remontantke* imenovane.

Dasi so, kakor bomo slišali, v teku časa nastali popolnoma novi razredi rož, ki remontantke vedno bolj izpodrivajo, vendar najdemo med njimi, sicer ne tako raznovrstnih, a vendar tako krasne zastopnice, da si brez njih rožnega vrta niti misliti ne moremo.

Remontantk je bilo vzgojenih od početka dalje dolga vrsta, vendar jih je od njih ostalo le malo število. Izpodrinile so jih najprej čajevke hibridke, nato pa Pernetove rože. Opuščali so jih zlasti radi inkliniranja k raznim boleznim, kakor rji, predvsem pa radi maloštevilnega ponovnega cvetja.

Največ preostalih remontantk je rdeče, zlasti temnordeče barve, barv, ki ju težko dobimo pri novejših vzgojenih rožah. Prednosti remontantk pred starimi evropskimi rožami so v tem,

ker večkrat in v lepših oblikah in barvah cvetijo, zastajajo pa remontantke za njimi v vonju in odpornosti proti vremenskim, zlasti zimskim neprilikam. Treba jih je torej čez zimo pokrivati.

Najbolj razširjena remontantka je brezdvomno Frau Karl Druschki, tudi Schneekönigin, snežna kraljica imenovana. Vzgojena v l. 1900. od Petra Lamberta v Trierju, je sedaj že pramati stotine rož in razširjena po vsem svetu. Med ne mnogoštevilnimi belimi rožami je najlepša in najhvaležnejša. Seveda ima, kakor vse remontantke, to senčno stran, da ponovno vzcveti po daljšem času in v bolj maloštevilnih cvetih kot prvič.

Nadaljnji korak v križanju rož je bilo križanje čajevk z remontantkami in narobe remontantk s čajevkami. Tako je nastal nov, mogočen razred rož, rož čajevk-hibridk, *rosa indica fragrans hybrida*, ki je, kakor že omenjeno, potisnil zelo v ozadje remontantke. Radi tega je razred čajevk-hibridk tudi bolj razširjen.

Na kratko povedano: čajevke-hibridke so zboljšane hibridke in čajevke. Kar jih od remontantk na prvi pogled razlikuje, je njihova manj močna in košata rast, sicer pa imajo v splošnem skupne lastnosti tako s čajevkami kakor z remontantkami, a te lastnosti so v izdatni meri izboljšane. Kar jim daje zlasti prednost pred obema, je njihova navadno pokončna enakomerna rast, pri kateri se končuje vsak poganjek navadno le v eni cvetki. Največje važnosti pri njih pa je pridno cvetenje, ki so ga podedovale od čajevk.

Kar se tiče odpornosti proti mrazu, so čajevke-hibridke sicer trdnjše kakor čajevke, a vendar občutljivejše nego remontantke. Dasi prenesejo nekatere normalen zimski mraz, vendar se naj radi varnosti zavarujejo pred mrazom čez zimo.

Omenili smo zgoraj, da so remontantke poleg čajevk-hibridk izpodrinile tudi Pernetjanke. Kaj pa so to Pernetjanke, ali Pernetove rože?

To je zopet nov razred rož, ki ni postal nevaren le remontantkam, temveč celo samim čajevkam-hibridkam, in to vsled pestrosti in privlačnosti barv, ki jih pri nobenem drugem razredu rož ne najdemo. Kako pa so nastale Pernetjanke, rosae Pernetianae, ali tudi kapucinke-hibridke, kapucinke-križanke in tudi lutea-hybridae imenovane? So še prav novega datuma.

Pod točko I., A5 smo navedli rožo lutejo, rumeno rožo, in rekli, da je ta roža začetek novega razreda rož. Dasi pa sledimo roži luteji, kakor prav tam omenjeno, notri v 16. stoletje, vendar se je šele v letu 1900. posrečilo s križanjem rože luteje z remontantkami doseči popolnoma nov tip, nov razred rož.

Da se je to zgodilo, gre zasluga gojitelju rož, Francozu J. Pernet-Ducherju, ki je s križanjem najbolj stare (1596) rože luteje Persian Yellow z remontantko Antonei Ducher vzgojil novost Soleil d'or, zlato sonce, ki je vzbudila veliko pozornost

in presenečenje. In po pravici. Iz nje je nastal ne samo nov razred rož, temveč so njene naslednice zlasti po barvi, obliki, pridnem cvetenju in pa tudi v splošni neobčutljivosti za slabe vremenske prilike rože, ki jih pri drugih razredih težko najdemo. Zlasti njihovo listje vzbuja pozornost. Je gladkejše in temnejše kakor pri remontantkah ali čajevkah-hibridkah, pri nekaterih zelo temno zeleno, a ima blesk, kakor da bi bilo lakirano.

Njen vzgojitelj je imenovani novo vzgojeni razred rož nazval po sebi *rosa Pernetiana*. *Soleil d'or* je bila prva Pernetijanka. In tako se imenujejo *rosae Pernetianae*, Pernetijanke, Pernetove rože, vse njene naslednice. Imenujejo se pa, kakor pod točko I. A5 že omenjeno, po svojem poreklu ali izvoru tudi *lutea-hybridae*, *lutejakrižanke*, pa tudi *kapucinke-hibridke*, *kapucinke-križanke*. Toda novo vzgojena roža »zlato sonce« se je dolgo upirala, da bi iz nje izšla nova roža, ki bi jo dosegla ali celo zasenčila.

Sedem dolgih let se je trudil Pernet-Ducher, da je mogel svoj veliki uspeh z »zlatim soncem« dalje izkoristiti. Leta 1907. se mu je končno posrečilo s križanjem čajevke-hibridke Melanije Soupert s sejančkom² »zlatega sonca« vzgojiti novo rožo, »Lyonsko rožo« imenovano. Nič manjšega, če ne še večje presenečenje kakor *Soleil d'or* je vzbudila Lyonska roža. Lyonska roža je še danes, ko ji je sledilo že tisoče novih rož različnih razredov, še vedno občudovanja vredna, dasi jo v tem in onem marsikatera druga prekaša.

Neko slabo lastnost pa imajo na žalost rože Pernetijanke, ki so jo podedovale od lutej, sicer ne vse, a zlasti one starejšega datuma. To lastnost namreč, da jim listje kaj rado že po prvem cvetenju začne odpadati. Kdor jih vidi pred cvetjem in za časa prvega cvetja v njihovem temnozelenem, trdem, usnjastem, pri mnogih kakor lakirano zelenim listjem, — in tudi v tem prednjačijo Pernetijanke pred drugimi rožami —, ki je sicer dokaj odporno proti rji, beli plesnobi in živalskim škodljivcem, presenečen obstane pred njimi, ko izgubljajo listje in napol gole čakajo na zimo. Uničuje jih najhujša listna bolezen *actinonema rosae* ali *asteroma rosae* imenovana. Slovensko ji lahko rečemo črna pegavost. Toda tudi tukaj se je delo gojiteljev rož takoj usmerilo za tem, kako omenjeno slabo lastnost odpraviti ali vsaj zmanjšati. Pernetijanke so začeli križati z rožami odpornejšega listja in uspehi niso izostali. Pri tem pa pestrost in bujnost barv nikakor ni trpela. Imamo Pernetijanke, ki glede odpadanja listja zaostajajo za čajevkami-hibridkami ali remontantkami, ki pa jih glede trpežnosti in odpornosti proti raznim boleznim in živalskim škodljivcem prekašajo.

² Iz semena vzgojena roža.

Prezgodnjemu odpadanju listja se pa da vendar kolikor-toliko od pomoči. Ako imajo korenine dovolj vlage in hrane, je roža odpornejša proti odpadanju listja. Treba jim je torej gnójiti, jih ob suši pridno okopavati in izdatno zalivati. Tudi večkratno škropljenje z bakrenoapneno ali bakrenosodino brozgo pomaga.

Opomniti pa je treba, da listje pri nizkih preje odpade nego pri visokodebelnih, kojih krone so manj dostopne vlagi in imajo več zraka.

Trije naslednji razredi žlahtnih rož so med nami malokateremu znani. Mogoče, da ima kdo katero rožo, ki spada v enega teh razredov, vendar je ne pozna najbrž po imenu, tem manj pa da bi vedel, v kateri razred spada. Umevno, saj jih niti nekateri večji katalogi ne omenjajo.

Rosa bourbonica, bourbonska roža. Njena domovina je otok Bourbon, od koder je prišla l. 1819. na Francosko. Kako in kje je ta roža nastala, ni popolnoma dognano. Domneva pa je, da je izšla iz križanja bengalske rože z rožo damasceno. Našel jo je na otoku Bourbon Breon, ravnatelj francoskih kraljevskih vrtov, ki je poslal njeno seme Jacquesu, vrtnarju vojvode Orleanskega. Jacques je iz tega semena vzgojil rožo, ki jo je imenoval *bourbonico*. Te rože so podobne remontantkam, vendar niso tako odporne proti mrazu in vlagi.

Število rož *bourbonk* je malo, kar je najbrž tudi vzrok, da se malokje najdejo. Mogoče edina, ki se še tu in tam pri nas najde, je *Souvenir de la Malmaison*; je blede, mesnatordeče barve z rdečkastimi robovi, precej velika, zelo polna in dišeča.

Rosa Noisetteana. *Noisettejeva* roža.

Ta roža nas popelje v Ameriko, ki je njena domovina. Nastala je iz bele »*rosa moschata*«³ in neke neimenovane rožnate bengalke. Po njenem vzgojitelju Champeney-u se je imenovala *Champeney's pink cluster*, Champeneyev nagelnov grozd; grozd zato, ker cveti v šopih, grozdih. Seme te rože je nekaj let pozneje posejal Filip Noisette in vzgojil tako novo rožo, ki jo je imenoval po sebi *rosa Noisetteana* in jo poslal l. 1814. svojemu bratu vrtnarju v Pariz. Z nadaljnjim križanjem *Noisettejevih* rož s čajevkami se je razred *Noisettejank* nekoliko pomnožil, vendar ne tako kakor kak drugi razred.

Kar se odpornosti proti mrazu tiče, so precej trdne, vendar jih je treba čez zimo pokriti.

S križanjem *Noisettejank* z remontantkami (ponovno cvetočimi hibridami) je nastal nov tip rož, *rosa Noisetteanah* hibrida, roža *Noisettejanka-križanka*. Od *Noisettejank* se zlasti razlikujejo v tem, da ne cveto v šopih in se njihova rast približuje oni

³ *Rosa moschata* je vrsta jesenskih rož, ki so radi svoje odpornosti pripravne za saditev po parkih.

remontantk. Tudi njihovo število ni veliko in so zelo redke. Odpornost proti mrazu enaka kakor pri Noisettejankah.

Rosa rugosa. Če so čajevke vsled svojega vonja in čajevke hibride in posebno Pernetijanke vsled svojih živih in pestrih barv vredne naše posebne pozornosti, nam rosa rugosa poplača naše zanimanje za njo s svojo odpornostjo proti mrazu in vremenskim spremembam. Je za mraz tako neobčutljiva, da lahko normalne zime prenese brez odeje.

Rast raznih vrst rož rugoz je medseboj dokaj različna. Nekatere se zelo približujejo remontantkam (n. pr. Conrad Ferd. Meyer), tako da jih nekateri sploh med temi naštevajo. Druge zopet imajo tako bujno in močno rast, da so za navadne vrtove neprikladne. Zato jih nekateri katalogi naštevajo med rože, ki se sade le po parkih. Nekatere rože rugoze cveto le enkrat na leto, vsled česar bi te lahko navedli tudi pod IA.

Kot zanimivost ali posebnost pri rožah rugozah je treba omeniti, da se umetnemu križanju z drugimi razredi rož ne uklonijo. Zlasti dolgo je bilo potrebno poskusnih križanj za vzgojitev rumenobarvne rugoze. Posrečilo se je to šele gojitelju Robertu Türkeju v letu 1921-22. po večletnem križanju. Prva rumena roža rugoza, ki je nastala tedaj, se imenuje Türkejeva rugoza in se tudi pri nas dobi. Dve lepi in dobri, pozneje vzgojeni rumeni roži rugozi sta dr. Eckener (1930) in Goldener Traum (1933), ki jo je vzgojil tudi Robert Türke.

II. ROŽE Z DOLGIMI POGANJKI.

A. Spenjalke so one rože, ki delajo le dolge poganjke, ki rastejo kvišku, torej se nekako spenjajo.

Spenjalke delimo v:

1. Prave spenjalke (*rosae multiflorae*), ki cvetijo le enkrat na leto, in sicer v šopih (mnogocvetne rože).

Med spenjalke spadajo n. pr. splošno znani Crimson Rambler⁴ in Tausendschön, dalje Veilchenblau i. t. d.

Domovina rože multiflore je Kina, Japonska, Koreja, kjer so bile kot prve umetno vzgajane rože. V Evropo je bila rosa multiflora prinešena okoli l. 1781.

2. Večkrat cvetoče spenjalke, katerih botanična svojstva so ista kakor ona ne spenjajočih se vrst njihovih razredov. Imamo večkrat cvetoče spenjalke: čajevke, čajevke-hibridke, Pernetijanke, Noisettejanke, Bourbonke, remontantke. Veliko je med njimi takih, ki so sporti te in one vrste rož omenjenih razredov. Vse te so dobile kot oznako njihove rasti angleško besedo »climbing«, kar pomeni plezajoč, spenjajoč se. N. pr. Climbing Mme Caroline Testout-spenjajoča se M. C. T.

⁴ Rambler (angl.) pomeni ono, onega, ki se plazi. »Ramblerca« ali »ramlerca« imenujejo pri nas nekateri vsako rožo z dolgimi poganjki.

B. Ovijalke, plezalke, plazilke, rosa repens.

Pri teh so poganjki po večini taki, da padajo proti tlom; če pa imajo primerno oporo ali podlago, pa se zdi, da plezajo. Dajo se tudi lahko ovijati, na vodoravni ali poševni podlagi pa plazijo; zato plezalke, ovijalke in plazilke. Na visokih deblih okuliranim se pobesijo poganjki do tal. Imenujemo jih zato tudi rože-žalujke. Žalujke pa imenujejo mnogi tudi na visoko deblo cepljene spenjalke.

Plazilkam, plezalkam in ovijalkam prištevamo takozvane rože *Wichuraiana* in *Wichuraiana* hibridae.

Prvotna oblika tipa te rože je bila prenešena iz Japonske v Evropo po nemškem botaniku dr. Wichuru (zato *Wichuraiana*) in je cvetela v Evropi prvič l. 1887. v botaničnem vrtu v Bruslju; je torej v Evropi precej mladega datuma. Seveda se je prvotna roža *Wichuraiana* takoj porabila za križanje z drugimi rožami, kakor čajevkami, Noisettejevimi rožami, čajevkami hibridkami i. t. d. Tako smo dobili *Wichurajanke*-hibridke, *Wichurajanke*-križanke, ki so pa na nekere utrpele na dolgosti poganjkov.

Wichurajanke se odlikujejo poleg živahne dolge in hitre rasti posebno še s svetlim, kakor z lakom prevlečenim zelenim listjem, ki je dokaj odporno proti raznim boleznim in škodljivcem. Cveto enkrat na leto, toda takrat dolgo in obilno. Karakteristična za prave *Wichurajanke* je njihova 4—5 m dolga rast posameznih, kakor trta ali srebot vitkih poganjkov, ki zrastejo v enem letu. Na njih se razvijejo v drugem letu kratke vejice, iz katerih vzkli cvetje.

Uporaba *Wichurajank* je raznolika: za prerast lop, vrtnih utic, obrast zidovja, sten i. t. d. Najlepše pa se uveljavljajo na visokem deblu, kjer nudijo krasne žalujke (zato smemo le te imenovati žalujke, ker visečih vej, kakor te, ne delajo druge rože) ali speljane na piramidasto oporo, kjer napravijo ob cvetju vtis enega samega piramidastega cveta.

III. POLYANTHAE ALI MNOGOCVETNICE.

Te rože imajo nizko rast, cveto v šopih kakor prave spenjalke, ki jih tudi imenujemo mnogocvetnice, a se od teh razlikujejo v nizki rasti in ponovnem cvetenju, dasi izvirajo od njih.

Da pa obeh razredov teh mnogocvetnih rož ne zamenjujemo, zato je bilo dano rožam, ki imajo nizko rast, ime *rosa polyantha*, rožam pa, ki se spenjajo, *rosa multiflora*, kar pa pomeni eno in isto. Oznaka *polyantha* je grškega, *multiflora* pa latinskega izvora. Ako jih hočemo v slovenščini razlikovati, potem imenujmo ene nizke, druge pa spenjajoče se mnogocvetnice.

Polijante so posebno prikladne za posaditev celih gred, pa tudi obrobkov. Ker jih moramo zelo kratko obrezovati, obnavljamo grmičke vsako leto, tako da nam pri obdelavi zemlje ne delajo posebnih ovir. Lepe pa so tudi, okulirane na debela. Viši-

na polijant doseza navadno 30 — 40 cm. Imamo tudi polijante, ki so do 75 cm visoke.

Nov tip ali nov razred rož, ki se po njem imenujejo

IV. ROSAE LAMBERTIANAE,

je vzgojil uspešni gojitelj rož v Trierju, Peter Lambert.

So to križanke med polijantami in plazilkami ter spenjalkami in križanke tako nastalih vrst z večkrat cvetočimi rožami in predstavljajo takorekoč vmesni razred med nizkimi in vzpenjačimi se mnogocvetnicami. Ker dosežejo njihovi poganjki višino do 2 m, jih nekateri tudi imenujejo večkrat cvetoče spenjalke razreda Lambert. Ta oznaka pa ni točna, ker se te rože v svojih lastnostih bolj približujejo polijantam kakor pa multifloram.

Večina Lambertijank dela lepe, okrogle grmiče in odganja na novo pridno iz sredine tako, da so večji del neprenehoma v cvetju. Pri nas so še zelo redke.

Poleg teh, v tem spisu naštetih razredov rož imamo še nekaj drugih, ki pa za spoznavanje pri nas gojenih rož niso bistvenega pomena.

Skebimo za zdravje!

Dr. Krisper Tone:

Hrana kot strup in zdravilo ali nekaj pripomb o dieti

Strah in groza nas obhaja pri besedi rak. Podzavestno čutimo, da smo s tem izrekli smrtno obsodbo, spremljano z mukami in težkim trpljenjem. Pred oči nam stopi slika izmučenega in trpečega človeka z odprtimi, razpadajočimi in zaudarjajočimi ranami. Naše premišljevanje se nehote konča z mislijo: ni več pomoči, ni več rešitve. Vendar poznamo zelo preprosto in učinkovito sredstvo proti nastajanju raka, pri obolelih na raku in po operaciji na raku. To sredstvo pozna vsakdo, nahaja se v vsaki hiši, to je naša vsakdanja hrana, ki učinkuje, pravilno sestavljena, kot zdravilo. Hrana ima pri zdravljenju različnih bolezni velik pomen; in često vzpostavlja zopet ravnotežje v telesu. Neke bolezni so le posledica nepravilne prehrane. Vsaki človeški dobi daje hrana svoj pečat. Krompirjeva doba, t. j. doba, odkar se je začel na splošno uporabljati krompir kot hrana, je značilna za ljudi po mehkužnosti, neodločnosti in lenobnosti. Te lastnosti krompirjeve dobe so povsod, kjer se krompir uživa,

tako poudarjene, da jih nihče ne more spregledati in zanikati njegovega vpliva na razvoj človeškega telesa, duše in čustvovanja.

Prav ničesar veselega se ne zgodi, pa je vendar človek vesel, včasih zamišljen, včasih potrtn, včasih žalosten in nerazpoložen in to brez pravega vidnega vzroka. Pri točnejšem pregledu jedilnega lista se nam končno le posreči ugotoviti, da imamo jedila, ki povzročajo veselje, žalost, razdraženost, nerazpoloženje, skratka vse odtenke od veselja do obupa. Pri ugotavljanju »vesele« ali »žalostne« hrane moramo seveda odračunati eventualno nevšečnosti in neprijetnosti, ki nas zadenejo od zunaj. Prav tako moramo tudi upoštevati krivuljo dobre in slabe volje, ki se pri vsakem človeku ob izvestnem času redno obnavlja. Marsikateri samomorilec bi se dvakrat premislil napraviti samomor, če bi se zavedal dejstva, da je te dni na najnižji točki krivulje slabe volje in da je prav danes slučajno jedel hrano, ki povzroča žalost. Zdaj se nam malo jasni, kako morejo malenkostni vzroki, ki se običajno navajajo, roditi sklep za samomor. V resnici so pa te malenkosti večkrat samo povod za razmah notranjega nerazpoloženja, povzročenega po hrani in zgoraj omenjeni krivulji. Pravi čudaki se nam zde ljudje, ki se kar na lepem spomnijo, da morajo na dolg izprehod, čeprav vreme ni najboljše, da morajo nekaj pisati ali karkoli početi. Zakaj počenajajo taka, nam skoro nerazumljiva in skoro bi rekli nedosledna dejanja, nam bo takoj jasno, če pomislimo kako velik vpliv ima hrana na človeško telo, na duha in čustvovanje.

Pridobili smo si torej zelo važno spoznanje, da si s pomočjo hrane lahko olepšamo življenje, da imamo v hrani zdravilo za duha in telo.

Da smo zdaj dvonožci in da živimo na suhi zemlji, je brezdvoma posledica takratne prehrane, ko smo živeli še v morju, ko smo še dihali s škrgami in uživali isto hrano kot ribe, ko smo se počasi osvobodili morja in začeli dihati s pljuči ter se začeli hraniti z žuželkami, kačami, kuščarji ter različnimi divjimi sadeži. Čim dalje se oddaljujemo od te dobe, tem bolj svojevrstna in enostranska postaja hrana. Vsako bitje ima namreč v sebi nagon, da si pridobi hrano na čim lažji in čim bolj preprost način. Temu primerno se tudi razvija. V tem moramo tudi iskati ključ do rešitve vprašanja, zakaj so celi narodi ali celi rodovi živali začeli propadati in izumirati. Vzrok je v vedno večjem nesorazmerju med hrano, ki bi jo morala živa bitja uživati, in hrano, kakršno v resnici uživajo. Posledica tega je, da postaja človek ali žival vedno manj odporna ter začenja služiti kot hrana različnim odpornejšim živalicam, plesnim in gljivicam, ki jih poznamo pri človeku pod imeni kot jetika, kuga, griža, davica i. t. d. Praživali so izumrle samo radi tega, ker so se v teku tisoč in tisočletij navadile samo na neko vrsto hrane

in ko te ni bilo več, se niso mogle prilagoditi drugi hrani, oziroma je bila, ki so jo imele na razpolago, zanje že strup.

Sčasoma se zna tudi nam ljudem zgoditi, da bomo lahko uživali samo še neke vrste beljakovin, maščob in ogljikovih hidratov. Končno bo morda prišlo tako daleč, da tudi teh stvari ne bomo mogli več uživati in se bomo hranili samo še z različnimi solmi in se na ta način še umetno držali na zemeljski skorji. Iz tega lahko tudi sklepamo, čigava bo zemlja čez toliko in toliko milijonov let. Bitja, ki lahko žive povsod in ki jim vse služi za hrano, tem pripada bodočnost. Ali se bodo na ta način vzdržala enocelična bitja, ki jih je polna zemlja, ali kaka nova, popolnoma neznana bitja, o tem ne moremo ničesar reči. Gotovo pa je, da bo sledeča prehodna življenjska doba na zemlji doba hroščev in pajkov, ki bodo morda dosegli velikost slona. Samo zamislimo si, kako strašen bi bil pogled na kosmatega pajka, ki bi bil desetkrat večji od nas in ki bi nas ogledoval s svojimi okroglimi očmi, če bi se mu izplačalo, da nas poje za malco. Edina sreča za človeka, da ga takrat že zdavaj ne bo več na svetu, pa tudi najmanjšega sledu ne bo več za njim...

Zanimivo je, da so na berlinski olimpijadi doseženi svetovni rekordi bili razen treninga v prvi vrsti posledica premišljeno izbrane hrane. Statistično se je dalo dokazati, da se je uveljavljala zlasti z beljakovinami bogata hrana, predvsem z nemastnim mesom, pečenem v lastnem soku, mlekom in kuhanimi jajci. Razen tega so uživali olimpijci mnogo sadja in paradižnikov. Najmanj so uživali masti; baš narobe, kakor so nam včasih priporočali in kakor nam še sedaj trobijo starokopitneži.

Sledi naj par najvažnejših navodil glede prehrane pri nekaterih boleznih.

Pri raku in po operaciji se držimo razen ostalega zdravljenja naslednje prehrane: Jejmo kolikor se da malo, vendar ne tako malo, da bi stradali. Hrana naj obstoja v glavnem iz beljakovin in maščob. Dovoljeno je le malo ogljikovih hidratov in malo sveže zelenjave; v zmernih količinah sladkor, bel kruh, riž in krompir.* Dovoljeno je dalje mleko, jajca in ribje olje radi vitamina A; jetra in paradižniki so zabranjeni, prav tako

* Med beljakovine spadajo vse vrste mesa od domačih živali, divjačine, perutnine, rib itd.; drobovje, jajca, želatina. Beljakovine vsebuje tudi mleko in več ali manj tudi rastline. Med maščobe štejejo: svinjsko mast, loj, surovo in kuhano maslo, olivno, bučno, mahovo in druga olja, smetano; tudi mleko vsebuje maščobe, prav tako še nekatere rastline, ki se pri nas zelo redko uporabljajo kot hrana. Med ogljikove hidrate štejejo: škrob, sladkor, belo, črno, koruzno in ostale vrste moke, zdrob, riž, fižol, lečo, krompir itd. Če je na pr. dovoljeno le malo ogljikovih hidratov pomeni to, da smemo uživati le zelo malo sladkorja, malo peciva, močnatih jedi, kruh, sploh vsega, kar se pripravlja s pomočjo moke in sladkorja. Ta primer navajam zato, da ni treba vedno znova naštevati, kaj se lahko je in kaj ne. Tudi zapomniti si je laže, če vemo, da obstoja naša hrana iz treh velikih skupin, t. j. iz beljakovin, maščob in ogljikovih hidratov.

je neprimerna in celo škodljiva surova hrana. Soli naj se zmerno. Kuhinjski soli doda zdravnik običajno še magnezijeve in kalcijeve, ne pa kalijeve soli, ki vpliva ugodno na rast raka. Važno je še redno odvajanje. Dvakrat tedensko dajemo čistilna sredstva.

Naslednjih smernic se držimo pri poapnjenju žil in pri povečanem krvnem pritisku, ki običajno nastopi pri večini starejših ljudi. Priporočljivo je zmerno življenje, izogibati se je prenapornemu telesnemu in duševnemu delu, razburljivim dogodkom in krokarijam. Kajenje je najbolje opustiti. Vino v malih količinah, največ do pol litra dnevno. Pri ljudeh, ki so navajeni nanj, učinkuje osvežujoče. Hrano je treba uživati večkrat in po malem. Da razbremenimo ledvice, uživamo bolj suho hrano, to so jedi, za katerih pripravo rabimo čim manj vode. Dalje je treba hrano zelo malo soliti (1.5 do 3 grame dnevno) in uporabljati čim manj začimb (poper, paprika, gorčica, ingver) ter omejiti uživanje beljakovin na najmanjšo mero, izvzemši jaje, mleka in kuhanega mesa brez juhe. Zabranjena so jedila, ki napejajo, kot so ohrovt, fižol, leča, kostanj, svež kruh i. t. d. Mimogrede bodi omenjeno, da ta jedila tudi zelo ovirajo duševno delo, prav tako tudi telesno delo, pri katerem je treba do skrajnosti napeti in izrabiti vse sile (pri rekordih). Uživati pa je čim več svežega sadja, naribanega, nekuhanega s sladkorjem ter mnogo zelenjave (salate, paradižnikov, špinače i. t. d.). V začetku kure je treba paziti, da se želodec ne pokvari s preobremenitvijo s sadjem in zelenjavo. Želodec je treba polagoma navajati na večje množine sadja in zelenjave. S sadno kuro še najbolj dosežemo znižanje krvnega pritiska, posebno v primerih, kjer jodovi in kalcijevi preparati odpovedo. V teh primerih je priporočati razen čaja od omele uživanje surovega, kuhanega ali na masti pečenega česna ali čebule s kruhom. Zelo priporočljivo je tudi uživanje čebule v obliki sirupa. Predpis (recept) za pripravo tega sirupa je naslednji: 3 do 4 ure kuhaj polagoma 2 dkg očiščenega česna, pol kg olupljene in na 4 dele razrezane čebule, 1 liter vode, 10 dkg medu ter 40 dkg malc ali kandis sladkorja. Po ohlajenju se sirup precedi skozi gosto sito in napolni z njim steklenice. Odrasli vzame dnevno 3 do 6 žlic nekoliko pogretega sirupa.

Trdovratne nahode in prehlajenja, posebno tiste, ki se letno ob istem času ponavljajo, večinoma z uspehom odpravimo z eno do dvanedevno sadno kuro, obstoječo iz jabolk, hrušk, pomarančnega soka, malinoveca, grozdja, jagod, češenj, češpelj, posušenega, kuhanega ali nastrganega sadja s sladkorjem. Pri prehladu z vročino dajemo mesto salate mlečni riž.

Pri slabokrvnosti nekateri priporočajo repo ali črno redkev. Veliko uspeha od tega ni pričakovati. Boljša je pesa in sok od surove pese ter špinače, ki vsebuje mnogo železa. Železo vse-

bujejo še jagode, glavната salata, šparglji, koprive, marelice, jetra in krvavice, manje tudi riž, ječmen, leča, redkvice, jabolka, koruza i. t. d. Razpolagamo torej z velikim številom kri redilne zelenjave, ki jo lahko kombiniramo s krvavicami ali z jetrcami, pripravljenimi na razne načine (jetra na juhi, z rižem, s krompirjem, v obari, pečena, jetrna klobasa i. t. d.). Da si zagotovimo uspeh, dajemo dnevno najmanj 200 — 300 gramov svežih jeter, pripravljenih na zgoraj omenjene načine. Reprat in radič čistita želodec, delata tek in povzročata razmnoževanje rdečih krvnih teles.

Pri mršavosti dodamo gornji dieti še veliko množino maščob in ogljikovih hidratov in bi izgledal jedilni list približno takole: Za predzajtrk čaj, oslajen s 6 — 10 koščki sladkorja (ob 6. zjutraj) brez drugih dodatkov, ki ima namen napraviti tek oz. občutek lakote. Sledi zajtrk iz bele kave s sladko smetano, surovim maslom, belim kruhom z medom ali marmelado. Dopoldne čaj ali mleko s surovim maslom, šunko, sirom ali jajci. Za kosilo gosto zakuhana juha, lahke prikuhe, ki naj vsebujejo mnogo masti (špinače, krompirjev pire, korenje, paradižniki i. t. d.), izmenoma z repratom ali radičem; telečja pečenka, zrezek, jetra, omake, sveže močnate jedi ter kompot. Za južino bela kava, mlečni kakao, kislo mleko, jogurt, oslajeno mleko z belim kruhom ali keksi. Večerja: mlečni riž ali zdrob in druge lahke močnate jedi s solato ali kompotom.

Shujševalna dieteta je nasprotno od gori omenjene revna z maščobami in ogljikovimi hidrati ter najboljše obenem neslana in bi izgledala takole: Zajtrk črna kava ali čaj z limono, oslajen s saharinom. Drugega nič. Dopoldne sadje: češnje, češplje, jabolka, hruške in ostalo sadje. Za kosilo prazna goveja juha, 10 dkg kuhanega mesa brez masti, mnogo prikuhe, pripravljene brez moke in masti, kuhano samo na goveji juhi ali malo slani vodi, salate, kisle kumarice, kislo zelje, rdeča pesa, redkvice, sadje, eventuelno tudi črva kava brez sladkorja ali oslajena s saharinom. Popoldne kakor zajtrk: čaj, kava ali sadje. Za večerjo isto kot opoldne. Zabranjene so maščobe in ogljikovi hidrati. Torej ne smemo uživati masti, surovega masla, olja, smetane, mleka, kruha, žemelj, riža, krompirja, močnatih jedi, sladkorja, peciva in ostalih jedi, pripravljenih iz moke. Razen tega pijemo na tešče kislo vodo, boljše grenčico ali karlovaško sol, raztopljeno v vodi. Na ta način lahko dosežemo izdatno shujšanje brez kakih škodljivih posledic in brez motenj vsakdanjega opravila. Pod zdravniško kontrolo se da na ta način in z dodatkom zdravil doseči shujšanje za približno 6 kg mesečno, 12 kg v dveh, 18 kg v treh, 24 kg v štirih mesecih i. t. d. Dieteta je tako sestavljena, da ne vsebuje mnogo hranilnih snovi, pač pa ima veliko vsebino, tako da človek nima občutka lakote.

Prehrana pri driski (diareji, črevesnem katarju) obstoja iz jedil, ki dovajajo izgubljeno vodo in jedi, ki vsebujejo mnogo sluzi; le-ta deluje blažilno na vneto notranjo površino črevesa (sluzaste juhe). Najobičajnejši postopek: prvi dan vzamemo najprej kako odvajalno sredstvo (ricinovo olje, karlovaško sol k. t. d.). Dve uri nato vroč grenek ruski čaj s pol limone ali konjakom. Mesto čaja lahko vzamemo črno pravo kavo brez sladkorja. Prvi dan ne zaužijemo prav ničesar drugega. Drugi dan za zajtrk vroč grenek ruski čaj z limono ali rumom, eventuelno oslajen s saharinom. Opoldne isto. Zvečer prežganko ali sluzasto juho, ki jo pripravimo z rižem ali ješprenčkom, in sicer eno pest riža kuhamo na 1½ litru vode dve uri, malo osolimo, nato odcedimo goščo in spijemo preostalo redko sluzasto juho. Tretji dan zjutraj pijemo vroč grenak ruski čaj z limono ali konjakom in prepečencem ali posušanim kruhom. Opoldne prežganko s prepečencem. Zvečer čaj s sladkorjem in prepečencem, telečjo obaro ali sluzasto juho z jajcem. Srednje močan črevesni katar se običajno ozdravi v 1 do 3 dneh. Nekateri priporočajo, da se prvi dan sploh ničesar ne zaužije ter vzame samo odvajalno oziroma čistilno sredstvo ter daje na trebuh termofor ali vročo opeko, kuhano polento, zavito v cunjjo, vročo laneno pogačo i. t. d. Radi oslabiljenja vsega telesa je ta postopek priporočljiv le pri močnejših katarjih skupaj z zdravili. Da se katar oziroma driska ne ponovi, ne uživamo 1 do 2 tedna mrzlih in mastnih stvari (sem spada tudi mleko, bela kava, goveja juha i. t. d.) in zelenjave (salata i. t. d.). Dovoljena so posušena jabolka (krljji), ki jih najbolje uživamo dobro prežvečene take kot so. Istemu namenu služijo tudi posušene ali v brinjevcu namočene borovnice in pa sadni sokovi. Hrano v ostalem solimo čim manj. Pri zastarelem črevesnem katarju nastopi često pomanjkanje teka, ki ga lahko odpravimo z uživanjem česna. Včasih nastopi po želodčnem in črevesnem katarju preveč kisline v želodcu. Te se branimo na ta način, da ne uživamo jedil, ki povzročajo močno izločanje kisline v želodcu. Med te spadajo mesna juha, magijeva juha, vse vrste pečenega mesa, prekajeno meso, vse s papriko, poprom in ostalimi začimbami pripravljene jedi in omake (golaž i. t. d.). Prav tako povzročajo močno izločanje kisline ostale jedi (salata, surovo sadje i. t. d.), ki jih ne zgrizemo in jih požiramo v celih kosih, dalje jedi, pri katerih se naredo kepice v želodcu (svež bel kruh i. t. d.), dalje kislila jedila, vse vrste alkohola, kajenje in žvečenje tobaka, od sočivja pa grah, fizož, leča, ohrov, špinača, kislila repa in zelje. Dovoljena je bela kava, mleko, čaj, mlečne jedi (mlečni riž, zdrob in kaša), star ali posušeni kruh, rezanci, surovo maslo, kuhana ali na maslu pečena jajca, postne juhe, kuhano goveje ali telečje meso, pečeno na maslu brez soka, krompirjev pire, lahko, nekvašeno pecivo, narastki.

Skoro bi bili pozabili še eno neljubo posledico črevesnega katarja, to je zaprtje (zapeka). Zaprtje lahko nastopi tudi radi drugih vzrokov, o katerih pa ne bomo razpravljali. Pri zaprtju ne bomo uživali mesa, belega kruha, močnate juhe in jedi, riževih in zdrobovih jedi, ker te že bolj zapirajo, pač pa bomo uživali zelo mastne in sladke jedi ter mnogo sadja in zelenjave, n. pr. na tešče mrzel jabolčni kompot ali še neprevret mošt, kuhane fige ali pa samo kozarec navadne mrzle ali kisle vode. Za zajtrk marmelado, med, belo ječmenovo kavo s smetano in črnim ali kruhom graham. Dopoldne veliko žlico medu z maslom na črnem kruhu. Opoldne sočivje, pripravljeno z mnogo masti in malo moke; salato s kisom, oljem in kisló smetano, sir, sadje ali kompot, posebno še kompot od rabarbare. Za večerjo isto kot opoldne. Pred spanjem pa pojemo 12 posušenih marelic.

Oljne kure za obolele na žolčnih kamnih ne bomo navajali radi tega, ker so zelo redkokdaj potrebne, povrh se človek iznebi samo oljnih kamnov in ne žolčnih kot to ponavadi ljudje mislijo, ker zamenjujejo žolčne kamne in vnetje žolčnega mehurja. Naj navedem, kaj vse lahko jemo pri vnetju žolčnika: kavo, čaj, sladkor, surovo maslo, krompirjev pire, star bel kruh ali prepečenec, kekse in ostale lahke močnate jedi. Od prikuh: sladko zelje, sladko repo, solato z oljem in limono, fižol in grah v stročju, kolerabo, ohrovt in kompote. Prepovedane so vse vrste mesa, mesna juha, svinjska mast ter jajca, dalje začimbe, poper, paprika, preveč soli, juhan (magi), svež kruh, marmelade, alkohol in tobak. Jesti je treba večkrat in po malem ter dobro zgristi.

Sledi naj še zelo važna ledvična dijeta. Zanimiva je dijeta, ki se z uspehom uporablja pri izostajanju periode, dalje dijeta pri pobešenem želodcu, pri nekaterih kožnih boleznih, zastrupljenju, pri vročini i. t. d., vendar jih radi pomanjkanja prostora in manjše važnosti preidemo. Na ledvicah oboleli bolniki naj se hranijo v glavnem z neslano kuhano zelenjavo, paradižniki, krompirjem, surovim in kuhanim sadjem, močnatimi, sladkimi in mastnimi jedili. Prepovedane so snovi, ki dražijo ledvice, med katere spadajo kuhinjske začimbe (kuhinjska sol, paprika, poper, gorčica, hren, redkvice, magi), mesna juha in deloma tudi beljakovine (meso i. t. d.), od katerih uživamo le najmanjše količine. Pri obolenju na ledvicah je važna tudi množina dnevno popite tekočine. Primerno obolenju predpiše zdravnik množino tekočine in se je treba tega tudi točno držati.

Dr. Arko Venčeslav, specialist za kirurgijo, Ljubljana:

Vnetje slepiča

Tipična slika vnetja slepiča je danes ne le vsakemu zdravniku, temveč tudi mnogim lajikom dobro poznana. Zato je prav za prav čudno, da beležimo še vedno toliko smrtnih žrtev radi vnetja slepiča, dasi je uspeh pravočasne operacije skoraj st odstoten. Take razmere ne vladajo samo pri nas, temveč tudi drugod. Celó v Nemčiji gre letno število smrtnih žrtev vsled vnetja slepiča v deset tisoče, odnosno kot so v vsakem pogledu natančni Nemci izračunali, vsakih 90 minut umre en človek radi slepiča. Kaj je vzrok tega dejstva?

Kakor je po eni strani slika vnetja slepiča tipična, tako je lahko po drugi strani skrajno zamotana, tako da je razpoznavna te bolezni za še tako izkušenega zdravnika trd oreh. V teh primerih so znaki bolezni skoraj neopazni, tako da bolnik ne smatra za potrebno, da kliče zdravnika, temveč se tolaži s tem, da je samo zaprt in slično. Tekom noči, ali celo čez par ur pa se lahko slika v škodo bolnika popolnoma spremeni. Operacija, če prihaja sploh še vpoštev, ne poteče tako gladko kot sicer, temveč je odstotek umrljivosti daleko večji kot normalno. Razen tega moramo tudi računati z večjimi stroški, z izgubo delavne moči in časa, ker se zdravljenje zavleče po cele mesece, mesto da bi bolnik že po 8 do 10 dnevih zapustil bolnico. Izključeno je sicer, da bi mogli kdaj doseči, da ne bi imeli prav nobenega smrtnega primera radi slepiča, vendar moremo odstotek teh primerov znižati, ako opozorimo širše kroge na znake vnetja slepiča.

Preden preidem na podrobno opisovanje vnetja slepiča, se moramo seznaniti s slepičem samim; kje se nahaja in kakšen pomen ima za človeka.

Slepič je odcpek debelega črevesa in je slično grajen kot ostalo črevo. Njegova oblika in velikost so zelo različni. Dolg je približno 2 do 25 cm, običajno pa znaša njegova dolžina 5 do 7 cm. Temu primerna je tudi njegova oblika. Vnet slepič je zadebeljen in je včasih debel kot palec moške roke, dočim je sicer tenak in doseže debelino svinčnika. Z debelim črevesom je v zvezi po posebni odprtini, ki je lahko široko prehodna ali pa tudi popolnoma zarastla. Pri malih otrocih ima slepič obliko lijaka, ki prehaja polagoma v debelo črevo. Ker je v tako široki zvezi z debelim črevesom, v njem ne more zastajati, odnosno se ne more razkrajati črevesna vsebina, kar je eden izmed razlogov, da mali otroci primeroma zelo redko obole na vnetju slepiča.

Običajno se nahaja slepič 5 prstov desno od popka in nekoliko pod to točko. Toda ta točka označuje samo približno lego slepiča. Slepič namreč lahko visi v malo medenico ali leži za

debelim črevesom, ali pa se nahaja nad omenjeno točko skoraj pod desnim rebernim lokom v sosesčini žolčnega mehurja. Celo povsem na nasprotni, t. j. na levi strani, se lahko nahaja, kar je sicer zelo redko.

Kakšen pomen ima slepič za človeka, se ne da z gotovostjo trditi. Na podlagi dosedanjih izkušenj se da reči samo to, da odstranitev slepiča ne vpliva kvarno na človeka. V tem pogledu torej slepič ni življenjsko važen organ kot so n. pr. ledvice. Ako namreč odstranimo človeku obe ledvici, ima to za posledico skorajšnjo smrt.

Končno je treba tudi omeniti, da slepič lahko že od rojstva popolnoma manjka, dasi je to zelo redko.

Kaj je vzrok vnetja slepiča? V narodu zelo razširjeno mnenje je, da razna tuja telesa, n. pr. glazura od posode, pečke od češenj in slično povzročijo vnetje slepiča. To mnenje je samo do neke meje pravilno, kajti ta tuja telesa so predvsem povod vnetja slepiča, ne pa vzrok, kot bo sledilo iz naslednjega. V črevesu samem se nahaja vse polno kužnih klic. Ako je n. pr. sluznica slepiča poškodovana vsled glazure ali pa ščetine zobne krtačke, se na to poškodovano mesto naselijo kužne kali in posledica je vnetje, ki zajema sčasoma cel slepič. Slično vlogo kot glazura i. t. d. imajo tudi črevesni zajedalci, ki se včasih zarinejo v slepič, tako da izgleda na prerezu kot telefonski kabel. Poleg malih nitkastih zajedalcev (črvičkov) opažamo včasih v slepiču tudi navadne črevesne gliste, ako je odprtina slepiča dovolj velika, da se morejo preriti skozi njo. Vnetje slepiča opažamo nadalje tekom ali po raznih črevesnih vnetjih in driskah. V vnetem slepiču najdemo pogosto tvorbe v velikosti graha ali lešnika. To so tkzv. blatni kamni, ki imajo pri vnetju slepiča isto vlogo kot tuja telesa. Ne samo, da ranijo sluznico slepiča, kar vodi do vnetja, temveč zapirajo izhod razkrajajočim se masam iz slepiča, kar zopet pospešuje vnetje. Pogosto je vzrok vnetja slepiča angina ali pa influenza. Kužne klice pridejo v tem primeru v slepič po krvnem obtoku.

V kateri starosti se pojavlja vnetje slepiča? Običajno je najbolj pogosto med 10. do 40. letom, vendar lahko obole povsem majhni otroci, pa tudi starejši ljudje. Omenil bi pri tem interesantno činjenico, da v nekaterih rodbinah oboli v kratkem času več članov na vnetju slepiča. Kaj bi bil tu vzrok, ali dispozicija ali posebna gradnja slepiča, je še odprto vprašanje.

Spoznali smo dosedaj vzroke vnetja slepiča. V nadaljnem je treba, da se upoznamo s spremembami, ki se dogajajo v slepiču odnosno v njegovi okolici. Kot povsod, tako imamo tudi pri vnetju slepiča razne stopnje vnetja.

V lažjih primerih je slepič malo zadebeljen in rdeč. Kot vsebino najdemo deloma sluz, sokrvico ali pa navadno črevesno vsebino. Okolica slepiča je popolnoma mirna in ne kaže nobenih znakov vnetja.

To stanje se lahko vsakčas popravi ali pa preide v naslednjo, težjo obliko vnetja. Slepč je zadebeljen, trd. Njegova sluznica je preprežena s čiri in napolnjena z gnojem. V zelo težkih primerih predstavlja slepič samo meh, ki je napolnjen s smrdečim gnojem. Pa ne samo slepič, tudi vsa njegova okolica, zlasti pa začetek debelega črevesa, kaže znake vnetja.

Na vnetje slepiča reagira zopet trebušna mrena. Okoli slepiča vidimo rumenkast izcedek, ki je v prvem primeru brez duha, v drugem pa je gnojen in smrdi. Narava sama skuša omejiti, da se ne bi vnetje razširilo na celo trebušno votlino. Kot ograja napram ostali trebušni votlini služijo vijuge črevesa v okolici slepiča, zlasti pa pečica. Vse to se med seboj zlepi in predstavlja v večini primerov trdo in uspešno zapreko nadaljnjemu širjenju vnetja. To je mogoče opaziti tudi že na zunaj. Bolniki vedo povedati, da jih je najprej bolel trebuh, potem pa, da se jim je napravila desno spodaj v trebuhu bula, ki jih boli. Sredi tega sklopka črevesnih vijug in pečice se nahaja povečini izlit slepič, ki se takorekoč koplje v gnoju. Vse skupaj pa predstavlja za otroško glavo veliko tvorbo, ki je na pritisk občutljiva in ki se da otipati od zunaj.

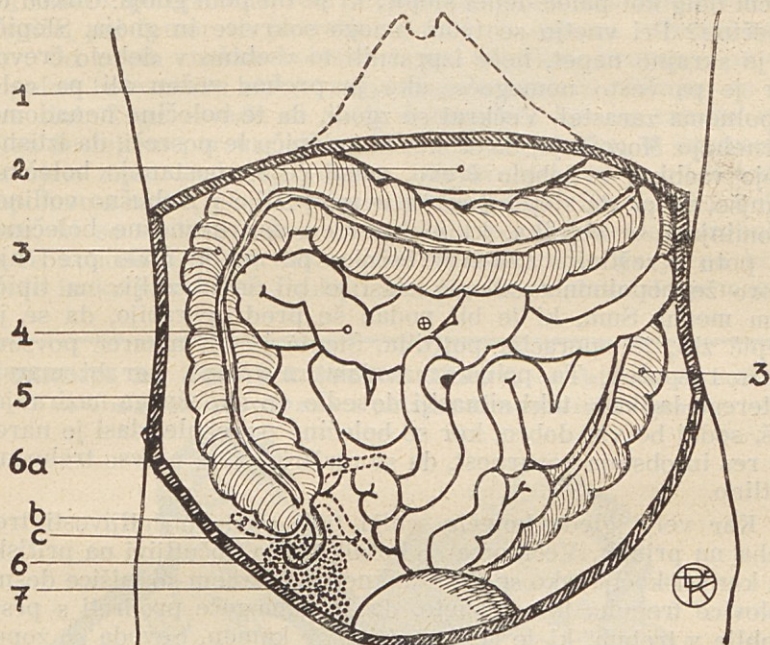
Nadaljnja usoda takega abscesa je zelo različna. V ugodnem primeru tekom par tednov popolnoma izgine. Lahko pa tudi iz raznih vzrokov gnoj predre omenjeno ograjo in posledica je splošno vnetje trebušne mreže, s čimer se seveda upanje na ozdravljenje zelo poslabša. Ta absces tudi potuje in se v ugodnih primerih izlije na ven, kar predstavlja naravno ozdravljenje. Tako se absces izlije v danko, nožnico, sečni mehur, črevo ali pa skozi prednjo trebušno steno. Preden se absces izlije v danko, čutijo bolniki močne bolečine, venomer jih tišči na stran, pri čemer izločajo sluze, dokler se ne izlije večina gnoja, nakar prenehajo bolečine in pade temperatura. Preden pa pride do tega, se lahko zgodi, da prödno kužne klice v kri in posledica je splošno zastrupljenje krvi, ki je večinoma smrtonosno.

Včasih sploh ne pride do tvorbe abscesa, temveč se razširi vnetje slepiča takoj na vso trebušno votlino. Ščasoma se lahko to še vedno omeji na okolico slepiča, predstavlja pa vkljub temu težko komplikacijo.

Prehajam na opisovanje znakov vnetja slepiča.

Tipičen napad slepiča izgleda nekako takole: Sredi najboljšega zdravja začuti bolnik nenadoma močne bolečine, ki začno najprej v območju želodca ali popka, se razširijo polagoma na ves trebuh in se končno zgoste desno od popka in malo pod njim. Bolečine imajo navadno značaj krčev. Zelo redko se začno bolečine takoj v območju slepiča, to je desno od popka. Skoro istočasno sili bolnike na bruhanje. Lahko ostane samo pri tem, večinoma pa bolniki bruhamo slino ali pa zeleno vodo. Trebuh je na pritisk občutljiv, posebno v že omenjeni točki. Pa ne samo

to. Kjerkoli se namreč dotaknemo trebuha, vedno bolnik čuti bolečine v prvi vrsti v območju slepiča. Te bolečine so posebno močne takrat, ko odmaknemo roko. Temperatura je običajno le malo povečana in znaša 37,5 do 38° C. Pač pa bije žila vedno zelo hitro. Bolniki so zaprti ter ne gredo niti vetrovi niti blato. To je torej tipičen napad slepiča, ki ga ni težko spoznati, če so prisotni vsi naštetji znaki. Vse to se polagoma razvije tekom 48 ur. Prav v tem pogledu pa moramo računati s tem, da lahko ta ali drugi znak manjka, s čimer pa še ni rečeno, da ne bi bil slepič vnet in da ne bi bilo treba bolnika napotiti v bolnico oziroma k zdravniku. Bolniki se običajno izgovarjajo, da ni bila

Legenda:

1. rebrni lok, 2. želodec, 3. debelo črevo, 4. vijuge tankega črevesa, 5. trebušna stena, 6. a, b, c različne lege slepiča, 6. slepič, 7. vnetje potrebušnice po razlitju slepiča.

telesna toplota, ki znaša normalno 37° C, povečana. Že prej sem omenil, da imamo pri vnetju slepiča navadno le malo povečano temperaturo, večinoma samo do 38° C. To ne drži v vsakem primeru, kajti temperatura je lahko pod normalo, n. pr. 36° ali 36,5°, je pa tudi lahko povečana do 39°.

Prav tako se ne moremo zanesti na bitje žile, čigar število udarcev znaša normalno v minuti in pri odraslem človeku 70. To število lahko niha navzdol ali navzgor. V splošnem pa je

naglo bitje žile važen znak, ki ga ne smemo prezreti. Ako je temperatura popolnoma normalna, žila pa bije n. pr. 90krat v minuti, moramo sumiti na vnetje slepiča, zlasti, ako so prisotni še drugi navedeni znaki.

Kar se tiče bolečin, sem preje omenil, da nastopijo včasih zelo burno, in sicer najprej v območju želodca ali popka in se šele kasneje zgoste v območju slepiča. V drugih primerih so bolečine tako majhne, da se jih bolnik niti ne spomni in ne smatra za vredno, da bi jih omenil. Na drugi strani pa se spominjam neke ženske, ki je imela tako hude bolečine, da se je dobesedno valjala po postelji. Pri operaciji se je našel približno 10 cm dolg kot palec debel slepič, ki je bil poln gnoja. Odkod te bolečine? Pri vnetju se tvori mnogo sokrvice in gnoja. Slepič, ki je skrajno napet, hoče izprazniti to vsebino v debelo črevo, kar je pa često nemogoče, ako je prehod zožen ali pa celo popolnoma zarastel. Večkrat se zgodi, da te bolečine nenadoma prenehajo. Mogoče je, da se končno slepiču le posreči, da iztisne svojo vsebino v debelo črevo, vsled česar postanejo bolečine manjše, ali pa da slepič počni in se gnoj izlije v trebušno votlino. Spominjam se bolnika, ki je trpel en dan neznosne bolečine. Na potu z rešilnim avtom v bolnico pa mu je malo pred njo skoro že popolnoma odleglo, dasi je bil še občutljiv na tipičnem mestu. Sum, ki je bil podan še pred operacijo, da se je slepič zlil, je operacija potrdila. Slepič je bil namreč povsem sveže razpočen. Ta primer navajam radi tega, ker bi marsikaterega lajika v taki situaciji dovedlo do napačnega naziranja, češ, sedaj bo vse dobro, ker so bolečine ponehale, dasi je narobe res in obstoja nevarnost, da se razširi vnetje na vso trebušno votlino.

Kar velja glede bolečin, velja tudi glede občutljivosti trebuha na pritisk. Večinoma so bolniki tako občutljivi na pritisk, da kar odskočijo, ako se jih dotaknemo. Obenem so mišice desne polovice trebuha tako napete, da je nemogoče prodreti s prsti globlje v trebuh, ki je često trd kakor kamen. Seveda so zopet ljudje, ki so zelo malo občutljivi.

Kar se tiče odvajanja, sem že preje omenil, da so bolniki večinoma zaprti in da ne gredo od njih niti vetrovi niti blato. Odvajanje pa je lahko popolnoma normalno, bolnik ima lahko celo drisko. Spominjam se naslednjega primera: V bolnico je bil poslan 12letni fantek, ki je zbolel pod znaki griže. Ne glede nato, da je znašalo število stolic 15 do 20 krat, je bil sum še bolj upravičen, ker je bilo blato krvavo. Malo natančnejša preiskava pa je vendar podala sum, da bi utegnil biti izvor driske vneti slepič. Takoj nato izvršena operacija je potrdila to mnenje in tako je bilo možno otroka še rešiti.

Na vodo gredo bolniki normalno, v redkih primerih pa se jim voda popolnoma zapre, ali pa morajo zelo pogosto na vodo.

Ako se sedaj ozremo na vse te opisane znake, potem je treba z ozirom na njihovo važnost za presojo bolnikovega stanja reči naslednje:

Najvažnejši znak vnetega slepiča je občutljivost na pritisk desno in pod popkom, ki se še poveča, ako odmaknemo roko. Trebuh je večinoma napet, trd. V tem primeru bomo tudi našli, da žila zelo hitro bije. Ako se temu pridruži še bruhanje, zaprtje in ostali znaki, je sum na vnetje slepiča vedno bolj upravičen. Popolnoma napačno pa bi bilo, ako vkljub vsem tem znakom bolnik ne bi klical zdravnika, češ, saj nimam vročine. Bolj redko moremo namreč ugotoviti vse naštete znake. Čim več teh znakov pa opazimo, tem verjetnejše je, da ima bolnik vnetje slepiča, pri čemer se je treba ravnati po opisani važnosti znakov. Od prvih znakov bolezni, n. pr. bolečine, bruhanje pa do popolne bolezenske slike vnetja slepiča preteče običajno en do dva dni. Tega seveda ni vzeti dobesedno, ker se razvije vsa slika že tekom par ur, ali pa šele tekom par dni. V ilustracijo navajam zopet naslednji primer. 16letni dijak, ki je bil dotodaj popolnoma zdrav, je po običajnem kosilu začutil v želodcu bolečine, ki so se tekom par ur razširile po večjem delu trebuha in se končno ustavile desno pod popkom. Sililo ga je na bruhanje in ko je parkrat bruhal, mu je odleglo, tako da je mogel

SKRBITE ZA ZDRAVJE SVOJIH OTROK, navajajte jih, da bodo že v mladosti negovali zobe s priznano **Cimean** zobno kremo!

CIMEAN zobna krema je tako priljubljena, da je dnevno **v rabi pri vseh,** ki so **varčni, razumni** in ki streme za napredkom. Zahtevajte jo v Nabavljalni zadrugi!

popoldne še po svojih dnevnih opravih. Po večerji se mu je stanje ponovno poslabšalo, tako da je moral radi bolečin, ki so postajale vedno hujše, v posteljo. Pri pregledu ob 10. zvečer se je moglo ugotoviti naslednje: temperatura 37,2, žila 100, močna občutljivost trebuha v območju slepiča. Odrejen je bil takojšen prevoz v bolnišnico, čemur so se domači sprva protivili, češ saj nima posebne vročine, da mu bo boljše, kot je bilo že popoldne; kolikokrat, da je že marsikoga bolel trebuh, pa da ni bilo treba operacije i. t. d. Končno so se le vdali. Pri operaciji, ki je bila takoj za tem izvršena, se je našel popolnoma ognojen slepič in v trebuhu že malo smrdečega izcedka. Dijak je po 8 dnevih ozdravljen zapustil bolnišnico.

Omeniti moram še takozvano kronično, to je dalj časa trajajoče vnetje slepiča, ki pa seveda ne povzroča in ne kaže tako težkih bolezenskih znakov, kot akutno vnetje. Običajno tožijo bolniki, da imajo od časa do časa bolečine v predelu slepiča, da jih zbada, da nimajo redne stolice in slično. Da obstoja kronična oblika vnetja slepiča, je brezdvomno, posebno ako navede bolnik znake, po katerih sklepamo, da je že enkrat prebolel akutni napad slepiča ali pa celo absces. So pa bolezniki, ki kažejo iste znake kakor slepič, kar nas pa ne sme motiti. Večina teh bolezniki je itak tako težkih, da je treba tudi v teh primerih klicati zdravnika.

Škrlatinka pri otrocih se začne pogosto z bruhanjem in bolečinami v trebuhu. Močna angina kakor tudi tipičen izpuščaj po telesu nam kmalu pokazeta pravo pot. Prav tako je včasih težko ločiti pljučnico desne strani pljuč od vnetja slepiča. Zbadanje v pljučih, težko dihanje, vročičen, zaripel obraz in pregled pljuč nam tudi tu kmalu pomagajo do prave diagnoze.

Napad žolčnih kamnov v mnogočem sliči napadu slepiča, posebno ako so jetra povešena in leži žolčni mehur nizko pod desnim rebrnim lokom. Običajno pa se ne širijo bolečine po vsem trebuhu, temveč se začno pod desnim rebrnim lokom in izžarevajo odtod v desno lopatico. Ako se temu pridruži še zlatenica, ako postane blato sive barve in voda črna, potem je diagnoza na žolčne kamne več ali manj sigurna.

Če prejé čir steno želodca ali dvanajstnika, če torej želodec počí, kot pravijo navadno ljudje, nastane lahko slična bolezenska slika kot pri vnetju slepiča; posebno, ako čutijo bolniki najhujše bolečine v območju slepiča in ne v območju želodca.

Nadalje se z vnetjem slepiča zamenjava napad kamnov desne ledvice. Ti napadi nastopajo navadno, ako se človek pretrese, n. pr.: po jahanju, vožnji z vozom po slabi cesti in slično. Bolečine izžarevajo v sečni mehur. Bolnik mora takoj po takem napadu na vodo. Voda ga peče, je kalna in pomešana s krvjo.

Zelo težko je včasih ločiti vnetje slepiča od vnetja maternice ali pa desnega jajčnika.

Za časa nosečnosti se pojavijo pri nekaterih ženah slični znaki kot pri vnetju slepiča. Trese jih mrzlica in imajo bolečine desno pod popkom. Običajno gre tu za vnetje desne ledvice, dasi lahko pride tudi do pravega vnetja slepiča.

Pri otrocih, ki imajo gliste, se javljajo slični znaki kot pri slepiču. Tudi tu je treba paznje, ker so včasih gliste vzrok zelo težkim motnjam, katerih ni mogoče zdraviti doma. Tako se spominjam več primerov, ko so gliste popolnoma zaprle črevo, ki ni bilo prehodno niti za vetrove niti za blato. Pri operaciji smo našli nekoč klopčič 50 glist, ki so popolnoma zaprle črevo.

Večina žen, oziroma vsaj 50% trpi vsled boleče menstruacije. Te znake, zlasti histerične ženske pogosto še pretiravajo in jih spravljajo v zvezo z vnetjem slepiča, kar more tudi najizkušenejšega zavesti na napačno diagnozo ali pa celo do operacije, ki je v tem primeru seveda odveč. Opravičljiva bi bila, ako se duševno nastrojenje bolnice po operaciji trajno zboljša. Večinoma pa ta vpliv že po par mesecih neha, nakar se ponove iste težave.

Iz vsega dosedanjega je razvidno, da ni mogoče preprečiti vnetja slepiča, mogoče pa je, ako pride bolnik pravočasno do zdravnika, preprečiti razne komplikacije.

Ako nastopijo pri bolniku opisani pojavi, ki kažejo na vnetje slepiča, moramo klicati zdravnika. Vsako čakanje je lahko pogubno za bolnika.

Zdravljenje obstoji seveda v tem, da operativnim potom odstranimo slepič. Operacija je najbolj uspešna, ako se izvrši tekom prvih 48 ur. Čim kasneje se operira, tem slabši so izgledi na ozdravljenje.

V primeru, da se je stvoril že absces, je potrebna operacija samo, ako je podan sum, da gre vnetje naprej. Operacija obstoji samo v tem, da se napravi gnoju prosta pot na ven, pri čemer se slepič ne odstrani. Vsi ti bolniki morajo priti v teku dveh do šestih mesecev ponovno na operacijo, pri kateri se definitivno odstrani tudi slepič.

Bolniki pa morajo takoj v bolnišnico, ako se jim stanje poslabša, ne glede na čas, za katerega so bili naročeni na operacijo. Doma ne moremo za bolnika dosti napraviti, oziroma mu večkrat še škodimo. Univerzalno zdravilo proti ščipanju v črevih ali proti drugim sličnim zadevam je pri nas posebno v navadi žganje. Kakšno korist naj ima od tega bolnik? Kvečjemu, da še bolj bruha. Drugo tako sredstvo je terpentinovo olje, čigar zdravilna vrednost je v tem pogledu enaka ničli. Razni praški proti bolečinam so sicer boljši, ker lahko do neke meje ublažijo bolečine, imajo pa to napako, da lahko zavedejo zdravnika na popolnoma napačno pot, ako manjka eden glavnih znakov, to je bolečina na pritisk. Povsem napačno je tudi dajati odvajalna sredstva, ki črevo samo dražijo in samo pospešijo

vnetje. Blažje in boljše sredstvo je klistir. Bolečine do neke meje ublažijo obkladki, ki pa morajo biti mrzli.

Le pri abscesu ali lažjem vnetju in v posebnih okolnostih (ugoden socialni položaj, primerno stanovanje, postrežba, bližina zdravnika) je mogoče pustiti bolnika v domači oskrbi. V vseh drugih primerih pa spada vnetje slepiča v bolnišnico, in sicer čim prej, tem bolje.

Ali znamo čitati?

P. L.:

Kaj nam pove gospodarska rubrika v časopisju?

V dnevnem časopisju imamo razen poročil političnega in kulturnega značaja ter poleg zapisovanja važnejših dnevnih dogodkov tudi obširno gospodarsko rubriko, ki ima namen, da čitatelje informira o vseh važnejših vprašanjih glede gospodarstva doma in v tujini. Gospodarske rubrike dnevnega časopisa zato ni omalovaževati, kakor je to na žalost opaziti pri našem preprostem ljudstvu, ki hlasta predvsem za poročili o dnevnih dogodkih, o pobjoh, tatvinah, samomorih i. t. d., temveč jo je treba uvaževati in skrbno čitati. Res je sicer vzrok nečitanja te rubrike tudi ta, da so poročila težje razumljiva preprostem neizobraženemu čitatelju, vendar ta ovira pri ponovnem skrbnem pregledovanju gospodarskih poročil odpade sama po sebi. Res je tudi, da so v gospodarski rubriki poročila precej kratka, sumarna, da rubrika ni vedno dovolj skrbno, pregledno in zadostno izpopolnjena, vendar to ne zmanjšuje njene pomembnosti zlasti za sedanjo dobo, ko se na denarnem polju in tudi sicer v vseh panogah gospodarstva vršijo večje spremembe. Namen teh vrstic naj bo zato opozorilo na važnost te rubrike, kakor tudi v kratko pojasnilo za njeno boljše razumevanje.

Narodna banka kraljevine Jugoslavije izdaja tedensko poročilo o svojem poslovanju, o obsegu izvrševanja bančnih poslov, o obtoku bankovcev ter o kritju denarja v zlatu in devizah v posebnem poročilu, iz katerega prinaša tudi gospodarska rubrika časopisja kratek izvleček. To poročilo je važno in zanimivo, ker je iz njega razvidno celotno denarno poslovanje naše Narodne banke in iz katerega je možno spoznati po denarnem obtoku približno stanje celotnega gospodarstva. Narodna banka

regulira obtok denarja in vzdržuje gospodarstvo s krediti, ki jih izdaja na podlagi bančnih poslov. V tem poročilu vidimo, koliko posojil je izdala banka na menice in koliko na zastavo vrednostnih papirjev (lombard) in ali so se posojila od izkaza do izkaza ali od leta do leta zvišala ali znižala. Razširitev kreditnih poslov pomenja praktično poživiljenje celotnega narodnega gospodarstva. Narodna banka je emisijska banka, ki izdaja bankovce in je pri tem vezana na zak. predpise o našem denarju. Z zakonom o denarju iz leta 1931. je določeno za bankovce, ki so v obtoku, 35% kritje in sicer v zlatu in devizah, ki so zamenljive za zlato, najmanj 25% pa v zlatu samem, ki mora biti v bančnih tresorih. Iz izkaza je zato tudi razvidno, koliko bankovcev je v prometu in koliko je zlato-devizno kritje ter koliko je kritje v samem zlatu. Ta izkaz je bil še večje važnosti v času veljave zlate valute, ko je bila Narodna banka obvezana, da plača prinosilecu bankovca odgovarjajočo vrednost v zlatu in se je iz izkaza točno razvidel odtok odnosno povratek zlata. Enako nahajamo v časopisih tudi izvleček iz izkazov Drž. hipotekarne banke in Privilegirane agrarne banke. Ker sta ta dva denarna zavoda razen Narodne banke naša najmočnejša denarna zavoda, je tudi iz njunih kreditnih oz. denarnih poslov možno razbrati potrebe narodnega gospodarstva, zlasti na podlagi hipotekarnih posojil. Iz poročila Drž. hipotekarne banke je tudi razvidno, za koliko se povečajo od časa do časa pupilarni fondi in kapitali javnih ustanov, ki jih ta banka kot posebno privilegirani drž. denarni zavod opravlja, ter prinaša tudi izkaz o stanju hranilnih vlog.

Zelo važna so dnevna poročila deviznih in blagovnih borz, ki imajo namen olajšati in urejevati trgovinski promet vsake vrste z blagom, vrednostnimi papirji in menicami. Borze morajo namreč vsak dan ugotoviti uradno cene predmetov, s katerimi je borza poslovala, in sicer na osnovi poslov, ki so jih sklenili borzni posredniki v času, dokler je borza poslovala. Uradno ceno (tečajnico) mora borza takoj objaviti v časopisih. Ker se vrši tako ugotavljanje cen na podlagi ponudbe in povpraševanja, ustrezajo te cene dejansko vrednosti posameznih predmetov, s katerimi borza posluje. Borze ločimo v devizne, ki poslujejo z valutami in menicami, ki se glase na inozemsko valuto (devize), in z vrednostnimi papirji (efekti) ter v blagovne, ki določajo vrednost poljedelskim pridelkom. Pripomniti pa je treba takoj, da devizne borze danes nimajo več tistega bistvenega pomena, kot so ga imele za časa proste prodaje deviz, ko se je tečaj deviz določil res na podlagi ponudbe in povpraševanj. Danes obstoja za devize oficijelni in privatni tečaj; oficijelnega imenuje odnosno postavlja emisijska banka in je vedno nižji kot privatni tečaj, ki bolj ustreza dejanski vrednosti inozemskih valut odnosno sorazmerno manjši kupni moči našega denarja v inozemstvu. Pomembnost deviznih borz je padla tudi

spričo dejstva, da je danes mednarodna trgovina vezana na clearing, tako da tuje devize niti ne prihajajo na naš trg niti ne naše na tujega, temveč se medsebojne terjatve in obveznosti inozemskih držav proti naši državi in naših terjatev v inozemstvu poračunavajo neposredno med našo in inozemsko emisijsko banko. Trgovanje z devizami je razen tega tudi še točno urejeno po uredbah. Da je prišlo sedaj v mednarodnem trgovskem prometu do clearingških obračunavanj in da se promet z devizami v vsaki državi ureja s posebnimi predpisi, je vzrok ta, ker so države večina opustile zlato valuto in s tem prosto trgovino z zlatom.

Za časa zlate valute se je gibalo razmerje med domačim in inozemskim denarjem, ki je dobivalo izraza v deviznih tečajih, le v manjših razlikah, in to vsled tega, ker je bila kupna moč denarja razmeroma stalna, kakor je bila tudi vrednost zlata stalna. Ob opustitvi zlatih valut pa je naloga emisijskih bank, obdržati stalno kupno moč denarja tudi na umeten način.

Borzna poročila o tečaju deviz kažejo razmerje med vrednostjo denarja posameznih držav. Ljubljanska devizna borza prinaša na pr. tečaje z razmerjem, koliko našega denarja se dobi za eno ali 100 denarnih enot različnega tujega denarja in ima na pr. za Curih postavko 996.45 — 1003.52, kar pomeni, da se je dobilo tistega dne na borzi za 100 švic. frankov najmanj 996.45 in največ 1003.52 Din. Borza v Curihu na pr. pa prinaša devizne tečaje v razmerju, koliko tujega denarja se je ponudilo tistega dne na tamkajšnji borzi za enoto ali 100 enot domačega denarja.

Borzna poročila o efektih prikazujejo vrednost domačih, državnih in privatnih vrednostnih papirjev, ki se izraža s trgovanjem teh vrednostnih papirjev določenega dne na borzi. Ti vrednostni papirji so predvsem obveznice za najeta posojila doma ali v inozemstvu, kot na pr. vojna škoda, Blerovo posojilo in drugi. V borznem poročilu navedene postavke so v razmerju z nominalo kot 100% vrednostjo posameznega vrednostnega papirja.

Izmed blagovnih borz moramo pri nas omeniti v prvi vrsti novosadsko blagovno borzo, ki prikazuje ceno vseh poljskih pridelkov, kot pšenice, koruze, rži, ovs, moke in drugih ter v svojem poročilu tudi navaja količino tega blaga v kilogramih, ki ustreza določeni ceni na borzi.

Mimo dosedaj navedenega objavlja gospodarska rubrika vsak mesec tudi izkaz ministrstva za trgovino in industrijo o trgovinski bilanci in zlasti ugotavlja, ali je trgovinska bilanca aktivna ali pasivna. Trgovinska bilanca nam pokaže v denarju izražen pregled vsega uvoza in izvoza v določeni dobi. Ako presega vrednost izvoza blaga vrednost uvoženega blaga, imenujemo trgovinsko bilanco aktivno, v obratnem primeru pa pasivno. Kakšna je naša trgovinska bilanca, je zlasti važno zato, ker

moramo z njeno aktivnostjo kriti velike obveze v inozemstvu (vsled tam najetih posojil) in stremi zato naša trgovinska politika za tem, da obdrži trgovinsko bilanco čim višje aktivno, da z njeno pomočjo uravnovesi našo plačilno bilanco, ki predstavlja v denarju izražen pregled vseh terjatev in obvez, ki jih ima naša država napram inozemstvu. Da je plačilna bilanca uravnovešena, je zlasti važno za stabilnost denarja in stalnost deviznih tečajev.

Gospodarska rubrika prinaša tudi registriranje in kritiko vseh važnejših gospodarskih sprememb, sprememb o vrednosti denarja, vsebino mednarodnih trgovinskih pogodb, stanje clearingov s posameznimi državami in sploh vse važne dogodke na gospodarskem polju. Specielno za domače prilike pa najdemo v njej tudi poročila o konkurzih, prisilnih poravnava, raznih dobavah in licitacijah, tako da je prebiranje teh vesti res poučno in zanimivo.

Naš otrok

M.

Zakaj otrok joče?

Dokler otrok ne zna govoriti, je jok edino sredstvo, s katerim nas lahko opozarja na svoje potrebe. Nekoliko joka otroku ne škoduje, celo koristi mu, ker mu napenjanje mišic napolni pljučka s svežim zrakom. Preveč joka pa otroku lahko zelo škoduje in to tudi takrat, kadar joče od same trme. Zato je treba gledati, da otroka ne pustimo jokati posebno, če si mislimo, da je vzrok njegovega joka lahko resen.

Otrok joče iz naslednjih razlogov: kadar je lačen ali žejen, če ima neudobno posteljico, mokre plenice, ki povzročajo pekočo rdečo kožico, kadar ga tišče povoji ali oblekca. Morda je dobil premalo ali preveč hrane, ali je bila prevročna ali premrzla. Najbolj joče otrok takrat, kadar je bolan, pa tudi, če je razvajen.

Če je otrok lačen, joče v začetku s precej nizkim glasom, in če ga takoj ne nasitimo, stopnjuje svoj jok do kričavosti.

Če otrok ne leži udobno, joče v presledkih in tožče; ko mu menjamo plenčke, mu popravimo posteljico, pomazemo vneto kožico z oljem, bo kmalu utihnil.

Bolan otrok joče nizko in stokajoče in premika glavičo z ene strani na drugo.

Otrok, ki ima bolečine v trebuščku, joče glasno in krčevito ter krči nožice ob trebuščku. Kako težko mora biti

otroku, stisnjenemu v povoje, kako bi rad skrčil nožice, pa jih ne more!

Razvajan otrok joče nepretrgoma in glasno. Jokati preneha, čim ga dvignemo iz posteljice.

Če se otrok zbudi sredi noči, naj ga mati nikar ne vzdiguje in jemlje k sebi v posteljo. Otroku je treba samo menjati plenčke, mu dati malo prekuhane vode (ne mleka!) in ga pustiti v njegovi posteljici. Pogovarjati se z otrokom ponoči, ni dobro. Otrok se predrami in ne bo zaspal do jutra. Če pa otrok dolgo in nepretrgoma ponoči joče, potem je to vzrok kake nastajajoče bolezni. M.

Pat k Jugoslaviji

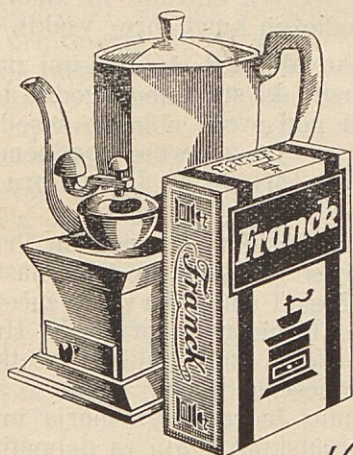
Sotošek Janko:

Borba južnih Slovanov za zedinjenje

Jugoslavija je mlada državna tvorba, saj je bila ustanovljena komaj pred 18-timi leti 1. dec. l. 1918., a svoje sedanje ime je dobila šele 3. oktobra l. 1929. Ni pa mlada jugoslovanska ideologija, ki je dovedla do njene ustanovitve in združila Srbe, Hrvate in Slovence. Dolgo časa so jil ločile državne meje, vendar je kljub temu med njimi prišlo do stikov in skupnih pokretov, ki kažejo, da se zavest o skupnosti ni nikdar povsem izgubila in je končno triumfirala v osvobodjeni Jugoslaviji.

Pradedi sedanjih južnih Slovanov so se naselili pred dobrimi 1300 leti iz svoje prvotne domovine v današnji Poljski in zapadni Rusiji, po večjem delu Balkanskega polotoka, v zapadnem delu Panonskega nižavja in v Vzhodnih Alpah. Ko so prišli v novo domovino, med njimi še ni bilo takih razlik kakor jih poznamo dandanes. Govorili so en jezik in imeli povsod enake šege, običaje in navade in se imenovali s skupnim imenom Sloveni.

Usodno pa je bilo zanje, da niso poznali med naselitvijo nobene močnejše organizacije niti niso imeli velike in dobro urejene vojske. Naseljevanje se je izvršilo po plemenih, ki so ustanovila majhne državnice, katerih obseg se je večal s tem, da so močnejša plemena zbirala okoli sebe druga, manjša. Vzrok tej razcepljenosti je tudi v prirodi ozemlja, ki so ga poseli. Balkanski polotok je gorat, kar je zlasti v tistih primitivnih časih silno oviralo zveze med posameznimi narodnimi

Vsak zdravnik

*Vam potrdi, da **Pravi Franck**
prav ugodno deluje na zdravje.*

deli, in nima izrazite osrednje pokrajine, ki bi predstavljala ugodno politično središče. Vrh tega je nekaj potekala nekako od Beograda do Kotora meja med zapadnorimsko državo, v kateri je prevladoval latinski jezik in vpliv papeža, in vzhodnorimsko ali bizantinsko državo, kjer je bila razširjena grščina in so v cerkvenem oziru poslušali carigrajskega patrijarha. Slovani, ki so se naselili v vzhodnem delu polotoka, so dobili svojo omiko iz Carigrada, postali so po cerkvenem razkolu v 9. stol. pravoslavni in pišejo v cirilici. V zahodnem delu živeli Slovani pa so prišli pod vpliv zapadnoevropske omike, so katoličani in pišejo z latinico.

Slovenci, ki so se naselili kot obrski podložniki najbolj proti zapadu in severu, so se v 7. stol. za časa kralja Sama otresli obrske nadoblasti in živeli pod lastnimi knezi v samostojni Karantaciji dobrih 100 let, nato pa prišli pod nemško oblast. Po ponesrečenem uporu Ljudevita Posavskega so izgubili domače kneze, zadnja sled slovenske samostojnosti v državi Pribine in Moreja v Spodnji Panoniji pa izgine že ob koncu 9. stol. Slovenska zemlja je postala plen nemškega plemstva, ki si je na naših tleh zgradilo mogočne gradove in

izžemalo slovensko ljudstvo. V mesta in trge pa tudi na deželo so se naseljevali nemški trgovci, obrtniki in kmetje. Slovenec je bil skoraj izključno podložen kmet, brez vsakih pravic.

Že zgodaj sta se odlikovali med slovanskimi naseljenci na Balkanu dve močni plemeni, ki sta vsled ugodne lege svojega ozemlja začeli združevati pod svojo oblastjo sosedna sorodna plemena. To so bili Hrvati je v severozapadnem delu polotoka in Srbi, naseljeni ob Tari, Drini, Limu, Ibru in na zgornjem toku Zapadne Morave.

Hrvati je so živeli sprva ločeni v Panonski in Primorski Hrvatski, ki sta že zgodaj prišli pod nemško nadoblast. Kmalu pa sta se je otrešli in se za časa Tomislava v začetku 10. stol. združili v enotno državo. Tomislav je priključil Hrvatski tudi ta mesta v primorju in otoke, ki so bili v začetku hrvatske samostojnosti v bizantski posesti. Zgodaj že pa so začeli segati Benečani na vzhodno obalo Jadranskega morja in se s spremenljivo srečo borili s hrvatskimi kralji za dalmatinska mesta. Borbe med plemstvom, romansko prebivalstvo v primorskih mestih in razdor v cerkvi, ki je nastal predvsem zaradi prepovedi slovanskega bogoslužja, so slabili moč Hrvatske, katera se je v začetku 12. stol. združila pod skupnim vladarjem z Ogrsko. Ogrski kralji so nadaljevali z Benečani borbo za Dalmacijo, katere so se v 15. stol. polastile Benetke in jo držale do propada svoje republike, ki jo je uničil Napoleon.

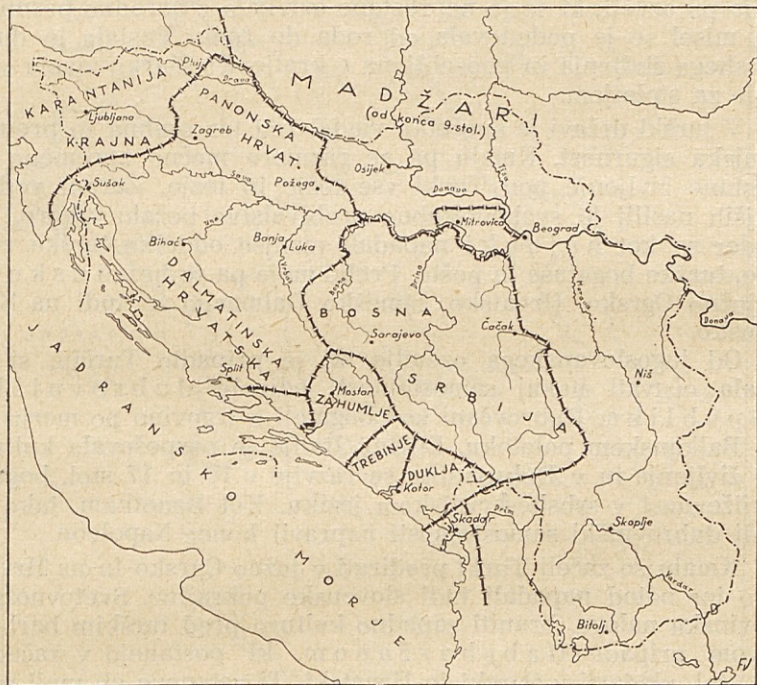
Vzhodno od Hrvatske so nastale manjše državice, Bosna ob reki Bosni, Zahumlje ob spodnji Neretvi, Trebinje med Dubrovnikom in Boko Kotorsko in Zeta ali Duklja v porečju Zete in Morače. Najmočnejša srbska država pa se je osnovala v začetku 9. stol. v Raški. Sprva se je morala boriti za obstanek z Bolgari, v 10. stol. pa je začasa združila vse južno-slovansko ozemlje do Hrvatske na zapad. Srbe so spočetka podpirali Bizantinci, dokler so jih potrebovali za zaveznike proti močnim Bolgarom. Po zmagi nad Bolgari pa vsilijo svojo nadoblast dotedanjim zaveznikom. Večjo samostojnost obdrži le od Bizanca bolj oddaljena Zeta, ki sčasoma razširi svojo oblast na Trebinje, Zahumlje, Bosno in Raško. Ko pa ta država v začetku 12. stol. razpade, se prenese težišče srbskega političnega življenja v Raško, Bosno pa si polagoma osvajajo Madžari.

Raška se je pod vodstvom sposobnih vladarjev iz rodu Nemanjićev uvrstila v krog najbolj kulturnih evropskih držav. V dobi carja Štefana Dušana Silnega v 14. stol. je dosegla največji razmah in vrhunec svoje moči. Dušanov končni namen je bil, osvojiti vse bizantinsko cesarstvo. V bojih z Bizantinci je že priključil svoji državi Makedonijo in Albanijo ter obsežne pokrajine v severni in srednji Grčiji. Takrat pa so se pojavili v Evropi Turki, ki so prišli iz Male Azije kot vojaški najemniki v bizantinskih notranjih vojnah. Ugnezdili so se

kljub bizantinskemu protestu ob Dardanelah in začeli napadati vzhodnobalkanske države.

Dušan je uvidel, kakšna nevarnost preti Evropi od Turkov, toda med pripravami na vojno je umrl. Po njegovi smrti je začela Srbija razpadati, ker ni bilo več močne roke, ki bi vezala v čvrsto državno telo narodnostno različne pokrajine in krotila sebične težnje velikašev. V takih razmerah so Turki kmalu osvojili južnosrbske pokrajine.

V tem času je imela Bosna močnega vladarja v osebi kralja Tvrtka, ki se je popolnoma osamosvojil od Ogrske in ze-

Prve države južnih Slovanov

dinil v svoji državi obsežne srbske in hrvatske pokrajine. Ko pa je umrl, je postala Bosna prav tako kot malo prej Srbija plen vsemogočnega plemstva.

Neprestano turško napredovanje je združilo k poslednjemu obupnemu odporu vse srbske kneze, ki so gospodovali v še neodvisnem severnem delu Srbije. Med njimi je bil najimenitnejši knez Lazar, ki se je postavil na čelo vojske, katera naj bi zadržala turško prodiranje. Pomoč mu je poslal Tvrtko in prihiteli so tudi Hrvati. Dasi se je krščanska vojska nad vse junaško borila, ni mogla vzdržati pritiska turške premoči in je

na Vidovdan l. 1389. doživela težak poraz na Kosovem polju. Nesrečni izid te pomembne bitke je bil usoden za velik del Evrope in povzročil gospodarsko in kulturno zaostalost južnovzhodne Evrope, ki se ni mogla svobodno razvijati.

Kosovo je pospešilo propast samostojnih balkanskih držav. Čim je bila tam zlomljena moč glavne in po osrednjem zemljepisnem položaju najvažnejše teh držav, ni bilo več mogoče zadržati turškega navala.

Kosovska katastrofa je napravila silen vtis na narodno duševnost. Spomin nanjo pri Srbih ni vzbujal malodušja, temveč željo po osveti, ki se je neprestano oživljala z narodno pesmijo. Ta misel se je podedovala od roda do roda. Postala je duša srbskega življenja in posebljena v kraljeviču Marku živela stoletje za stoletjem.

V turški državi je spočetka vladal red ter osebna in premoženjska sigurnost. Kmalu pa se razmere močno spremenile in postane življenje pod Turki vse težje in težje. Zaradi vedno hujših nasilij je svobodoljubno prebivalstvo bežalo v gore, od koder so kot hajduki napadali manjše oddelke turške vojske, turške bogataše in pošto. Preko meje pa so bežali uskok i v južno Ogrsko, Hrvatsko, beneško Dalmacijo in tudi na Slovensko.

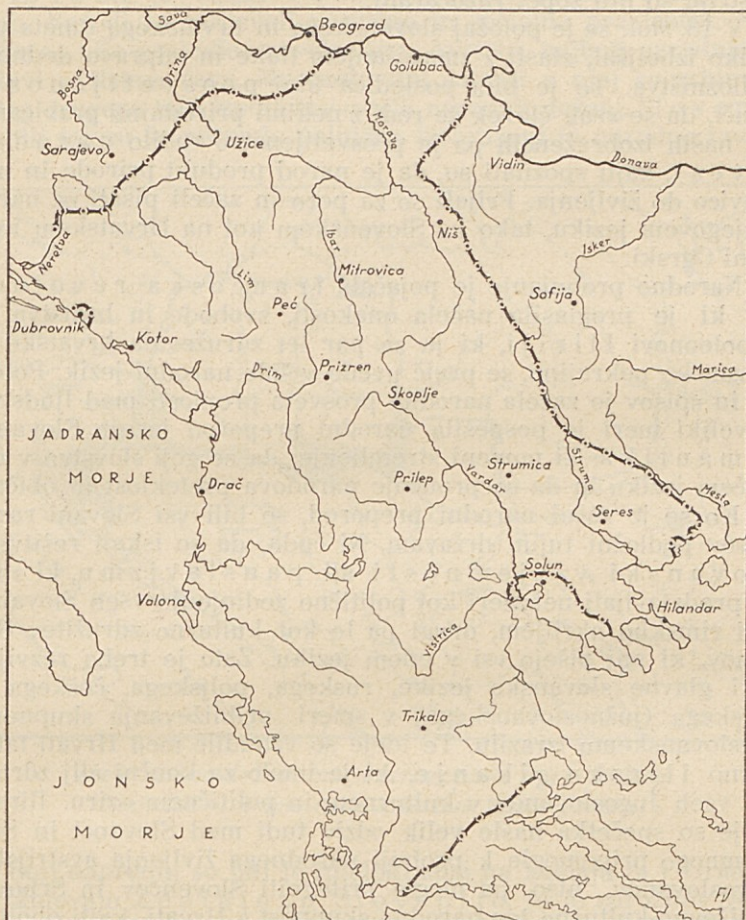
Od jugoslovanskega ozemlja, ki je pripadlo Turčiji, si je znala očuvati nekaj samostojnosti edinole dubrovniška republika. Dubrovčani so obogateli s trgovino po morju in po Balkanskem polotoku. Bližina Italije je pospeševala kulturno življenje in v Dubrovniku se razvije v 16. in 17. stol. bogata književnost v srbsko-hrvatskem jeziku. Kot Benetkam, tako je tudi dubrovniški samostojnosti napravil konec Napoleon.

Kmalu so začeli Turki prodirati v južno Ogrsko in na Hrvatsko ter odtod napadali tudi slovenske pokrajine. Svetovnozgodovinska naloga, braniti zapadno kulturo pred turškim barbarstvom pripade Habsburžanom, ki postanejo v začetku 16. stol. vladarji v Ogrski in Hrvatski. Ti ustanove ob meji proti Turkom takozvano Vojno Krajino (granico), ki se je v 18. stol. razprostirala od Senja do Drave, v hrvatski in slavonski Posavini ter v južni Ogrski do Karpatov. Na tem ozemlju je vlada naseljevala uskoke, ki so v mirnem času obdelovali zemljo, sicer pa se kot graničarji borili s Turki.

Slovenske in hrvatske pokrajine, ki so živele pod težkim nemškim pritiskom, so se začele dramiti v dobi reformacije, ki da Slovencem prve knjige v njihovem jeziku in ustvari podlago slovenski književnosti. Za časa kmetskih uporov so se dvignili tudi tlačeni slovenski in hrvatski kmetje in skušali izboljšati svoj položaj, kar pa jim zaradi slabega orožja in pomanjkljive organizacije ni uspelo. Hrvatsko plemstvo pa se je zaman borilo z absolutističnimi Habsburžani za ohranitev svojih

pravice. V 17. stol. so se zvezali celo s Turki, toda ta Zrinjsko-Frankopanska zarota je bila nasilno udušena.

Srbi so pričakovali, da jih bo Avstrija rešila turškega jarma, zlasti ker je začela turška sila v 17. stol. pešati. V tej dobi je nastala v težko dostopni Črni gori napol samostojna državna tvorba, ki se je začela kmalu naslanjati na Rusijo, katera je

Država carja Dušana Silnega

iskala med kristjani na Balkanu zaveznikov proti Turkom. Avstrijske armade so takrat vrgle Turke iz Ogrske in Hrvaške, nato pa s srbsko pomočjo prodrle daleč v sredino Balkanskega polotoka. Toda Turki so jih pognali nazaj in srbsko prebivalstvo, ki se je udeleževalo borbe s Turki na avstrijski strani, se je izselilo, boječ se turške osvete, v južno Ogrsko, kjer so kljub

madžarskemu pritisku kmalu dosegli visoko stopnjo omike in gospodarskega blagostanja. Od njih zapuščeno zemljo v stari Srbiji pa so zasedli Albanci. Ob koncu 17. stol. je začela pod pretvezo zaščite turških kristjanov Rusija energično posegati na Balkan. Skupna akcija Avstrije in Rusije pa se je izjalovila in Srbi, ki so se v upanju, da bodo dosegli svobodo, priključili Avstriji, so bili zopet razočarani.

V 18. stol. se je položaj slovenskega in hrvatskega kmeta nekoliko izboljšal, zlasti z zmanjšanjem tlake in odpravo dednega podložništva. To je bila posledica idej prosvetljenosti, ki uči, da se vsak človek že rodi z nekimi prirodnimi pravicami. Pri naših izobražencih pa je prosvetljenstvo rodilo narodno zavest, kajti spoznali so, da je narod produkt prirode in ima pravico do življenja. Prijeli so za pero in začeli pisati za narod v njegovem jeziku, tako na Slovenskem kot na Hrvatskem in v južni Ogrski.

Narodno probujanje je pojačala francoska revolucija, ki je proglasila načela enakosti, svobode in bratstva. V Napoleonovi Iliriji, ki je za par let združevala hrvatske in slovenske pokrajine, se prvič uvede v šole narodni jezik. Potom šol in spisov je začela narodna prosveta pronicati med ljudstvo. V veliki meri je pospešila narodni preporod južnih Slovanov romantika, ki pomeni stremljenje, da se goji slovstvo v domačem jeziku in da se proučuje narodova preteklost in običaji.

Ko se je začel narodni preporod, so bili vsi Slovani razen Rusov podložni tujim državam. Ni čuda, da so iskali rešitve v slovanski vzajemnosti ali panslavizmu, ki so si ga predstavljali nekateri kot politično zedinjenje vseh Slovanov pod rimskim okriljem, drugi pa le kot kulturno združitev Slovanov, ki naj pišejo vsi v enem jeziku. Zato je treba razvijati štiri glavne slovanske jezike, ruskega, poljskega, češkega in ilirskega (južnoslovanskega) v smeri približevanja skupnemu vseslovanskemu izrazilu. Te ideje so vzbudile med Hrvati takozvano ilirsko gibanje, ki je imelo za končni cilj združitev vseh Jugoslovanov v kulturnem in političnem oziru. Ilirske ideje so spočetka našle velik odziv tudi med Slovenci in Srbi in mnogo pripomogle k probuji narodnega življenja avstrijskih Jugoslovanov, niso pa mogle pritegniti Slovencev in Srbov v književno-kulturno ter narodno skupnost s Hrvati, kajti oboji so že imeli razvit svoj književni jezik.

Takrat se je začelo tudi med Srbi v turški državi novo življenje. Stremljenje Srbov po narodni svobodi ni nikoli ugasnilo in neprestano ga je krepil spomin na usodni Vidovdan. Sledeč Vidovdanske ideji je šumadinski kmet Jurij Petrović Karadjordje dvignil Srbe k uporu in rešil domovino iz temnih okovov turškega robstva (l. 1804.). Pri tem osvobodilnem boju pa Avstrija ni več podpirala Srbov, kajti bala se je zaradi panslavističnega gibanja slovanske premoči na Balkanu.

Kot zaščitniki balkanskih kristjanov so nastopili Rusi, hoteč si z njihovo pomočjo odpreti pot skozi morske ožine iz Črnega v Sredozemsko morje. Karadjordjevo Srbijo so Turki kmalu uničili. Nov upor je dvignil Miloš Obrenović, ki je z rusko pomočjo izvojeval Srbiji avtonomijo in razširil meje srbske kneževine proti jugu in vzhodu (l. 1833.).

L. 1848. je veliki revolucijski pokret zajel Evropo. Narodi so zahtevali politično in socialno pravičnost. Največje so bile posledice revolucije v Avstriji, najbolj nazadnjaški državi v tistem času. Mnogoštevilni narodi v njej so zahtevali poleg drugega tudi izpolnitev svojih narodnih teženj. Slovenci so bili takrat še premalo politično izobraženi in narodno zaved-

*Meje turške države na severozapadu v 17. stoletju
(šrafirano — Vojna Krajina za časa Marije Terezije)*

ni. Bolj napredni so bili le intelektualci na Dunaju in v Gradcu, ki zahtevajo Zedinjeno Slovenijo, to je združitev vseh slovenskih dežel v eno upravno enoto. Toda ta zahteva je bila težko izvedljiva, kajti Slovenci niso nikoli tvorili zgodovinske državne celote in se niso mogli sklicevati na zgodovinsko pravo, temveč le na narodne pravice, proti katerim pa so govorile zgodovinske meje naših dežel. Toda slovenska inteligenca se še ni zavedala svojega slovanstva, zato je razumljivo, da ni zadošči energično vztrajala pri zahtevi za Zedinjeno Slovenijo in da se je ideja po ožjem združenju s Hrvati in Srbi pojavljala le sporadično. Kmetjsko prebivalstvo pa je imelo razumevanje le

za ukinjenje tlake in desetine, kar se je tudi v resnici kmalu izvedlo v vsej Avstriji.

Izvedbo velikih revolucijskih principov so Madžari zahtevali samo za sebe, istočasno pa jih odrekli vsem drugim narodom, ki so živeli v skupnosti z njimi. To je izzvalo odpor Hrvatov in Srbov in silno ojačilo njihovo narodno zavest. Prav tako pa je zaradi skupne nevarnosti zelo porasel čut solidarnosti med Hrvati in Srbi. Habsburžani so revolucionarno gibanje z izigravanjem narodnih nasprotstev in z rusko pomočjo kmalu zatrli in uvedli absolutistično vlado, ki je začela z nasilno germanizacijo vse države.

Vsled neuspehov avstrijske politike v Italiji in Nemčiji so Madžari dosegli, da se je monarhija razdelila v Avstrijo, kateri so pripadali tudi Slovenci in kjer so gospodarili Nemci, in v Ogrsko, ki je obsegala tudi Hrvate in prečanske Srbe. Po uvedbi dualizma so Slovenci nadaljevali v revolucionarnem letu započeto borbo za uvedbo slovenščine v urade in šole. Uspevali so le polagoma, zlasti še, ker niso bili med seboj edini. Daljnovidnejši slovenski politiki pa so že zgodaj uvideli, da se morajo Slovenci nasloniti na Hrvate in Srbe in so zato težili po kulturnem in političnem zблиžanju z njimi, iz česar naj bi se rodilo zedinjenje.

Hrvatje so dobili od Madžarov le nekaj samouprave, zato se je med njimi vedno bolj utrjevala zavest, da je njihova bodočnost le v medsebojni zvezi, v edinstvu vseh Jugoslovanov. Vodilni duh jugoslovanske ideje je bil djakovski škof Josip Jurij Strossmayer. Bil je v zvezah s srbskim knezom Mihajlom, ki je deloval na zedinjenju Hrvatov in Srbov in na ustanovitvi močne slovanske države na Balkanu, ki naj bi izrinila Turke iz Evrope. Toda prehitela ga je smrt.

Turki so vedno huje stiskali podložno prebivalstvo. Množili so se upori, najsilnejši je izbruhnil v Hercegovini in Bosni. Upornike sta podpirali Srbija in Črna gora, vendar so bili Turki premagani šele s pomočjo Rusije, ki doseže od Turčije priznanje samostojnosti za Srbijo in Črno goro. Črna gora dobi izhod na morje, Srbija pa se poveča na jugu (l. 1878.). Bosna in Hercegovina sta pripadli v upravo Avstriji, ki ju okupira, to je zasede, a pod turško oblastjo ostaneta še naprej. Vprašanje Bosne in Hercegovine in pa spori glede narodne pripadnosti so ob koncu 19. stol. povzročili nesoglasja med Srbi in Hrvati, ki pa zaradi uvidevnosti z obeh strani kmalu nehajo.

Takratni srbski knez in kasnejši kralj Milan Obrenović je zaradi svoje nesposobnosti in naslanjanja na Avstrijo vedno bolj izgubljal simpatije srbskega naroda, popolnoma pa jih je zapravil njegov sin in nezmožni naslednik Aleksander. Zato so Srbi izbrali za kralja Petra Karadjordjevića, ki je uredil razmere v državi in zopet dvignil ugled Srbije. Tlačeni Jugoslovani v Avstro-Ogrski so videli v močni Srbiji silo, ki jih

bo osvobodila tujega pritiska. Avstro-ogrška vlada je to uvidela in je zato hotela Srbijo uničiti. Najprej je v takozvani carinski vojni s prepovedjo vsega uvoza srbskih proizvodov, skušala Srbiji gospodarsko škodovati. To ji ni uspelo, ter so Srbi našli zlasti v Italiji in Grčiji dobre odjemalce. Težak udarec pa je prizadejala Srbiji z aneksijsko, to je s pripojitvijo Bosne in Hercegovine ostalim svojim deželam.

Borbe z Avstrijo Srbije ni izčrpala, nasprotno, ojačila jo je in srbsko stremljenje po osvoboditvi vseh rojakov, ki se še

Širjenje Srbije in ozemlja Jugoslavije

Legenda:

1. Srbija do l. 1833. — 2. Srbija do l. 1878. — 3. Ozemlje, dobljeno l. 1878.
4. Srbija l. 1913. — 5. Sedanje meje Jugoslavije.

nahajajo pod turško oblastjo, se je mogočno razvilo vprav v tej dobi. Zaradi vedno hujšega divjanja nad kristani v Turčiji so se združile balkanske države in skupno premagale Turke. Po spopadu z Bolgarijo zaradi Makedonije si jo razdele Srbi in Grki (l. 1913.), Črna gora pa se razširi proti vzhodu. Izhod na morje je Srbiji zaprla novonastala samostojna Albanija.

Carinska vojna, aneksijska kriza in srbski uspehi v balkanskih vojnah so kljub neznosnemu terorju silno oživelili jugoslo-

vansko narodno gibanje med južnimi Slovani v Avstroogrski. V Srbiji pa se je zelo dvignilo zaupanje v zmagovito bodočnost. Spoznanje, da se mora usoda Jugoslovanov odločiti z orožjem, je prodrlo v najširše kroge. Avstrija se je zavedala, da je Srbija velika privlačna sila za njene Jugoslovane, zato se je pripravljala na vojno.

Sarajevski atentat je sprožil plaz svetovne vojne. Kljub nepopisno junaškemu odporu so se morali Srbi umakniti ogromni premoči trojnega sovražnika. Po nečloveških naporih so se v najhujši zimi privlekli preko albanskih gora do morja. Srbija je ječala v avstrijskem in bolgarskem robstvu. Prav tako pa se je vršilo strašno preganjanje in uničevanje jugoslovanskega življa v avstrijskih jugoslovanskih pokrajinah. Kdor je mogel je utekel čez mejo. Ti in pa oni, ki so na frontah uskočili iz avstrijskih vrst ali bili zajeti od antantinih čet, so se začeli kot jugoslovanski dobrovoljci na antantini strani boriti za narodno osvobojenje. Jugoslovanski politiki, ki se jim je posrečilo, da so se umaknili iz Avstro-Ogrske pa so v zvezi z ameriškimi izseljenci osnovali v tujini Jugoslovanski odbor, ki si je nadel nalogo, voditi diplomatsko akcijo za osvobojenje kot zastopnik avstro-ogrskih Jugoslovanov.

Medtem je srbska vojska, ki se je okrepila na Krfu, zavzela na solunskem bojišču Bitolj in s tem osvobodila prvi kos domovine. V Avstro-Ogrski pa se je začel notranji razkroj in v avstrijskem parlamentu so jugoslovanski narodni zastopniki v majski deklaraciji l. 1917. zahtevali, da hočejo združitev avstro-ogrskih Srbov, Hrvatov in Slovencev v eni državi. Pristavek, da se naj to zgodi v habsburškem okviru, je bil potreben radi nevarnosti, v kateri so živeli. Sledila je krfska deklaracija, ki jo je sklenil Jugoslovanski odbor s srbsko vlado na otoku Krfu. Ta proglašja enotnost vseh Srbov, Hrvatov in Slovencev in poudarja njihovo voljo združiti se v ustavni parlamentarni monarhiji pod žezlom Karadjordjevičev.

Na bojiščih je zmagala antanta, Avstrija je razpadla in po vsem jugoslovanskem ozemlju so vodstvo akcije vzeli v svoje roke narodni sveti. V Zagrebu pa se je osnovalo Narodno veće in prevzelo vodstvo narodne politike. Po kapitulaciji in razpadu Avstrije je vzelo vso oblast v svoje roke in proglašilo 29. oktobra 1918 nezavisno državo Srbov, Hrvatov in Slovencev in sklenilo njeno združitev s Srbijo in Črno goro. Isto je sklenilo Narodno veće v Vojvodini in črnogorska narodna skupščina v Podgorici.

Svoj sklep je zagrebško Narodno veće predložilo regentu Aleksandru, ki je 1. dec. 1918 proglasil zedinjenje in ustanovitev enotne kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Mark Twain :

Ljudožrci na vlaku

Nedavno sem obiskal St. Louis, in ko sem na poti proti zapadu v indijanski Terre Haute prestopil na drugi vlak, je na vmesni postaji vstopil blag, dobrodušen, okoli štirideset ali nemara petdeset let star človek in sedel poleg mene. Prijetno sva se nemara celo uro pomenkovala o tem in onem in spoznal sem, da je izredno razumen in zabaven. Ko je zvedel, da sem iz Washingtona, me je začel takoj izpraševati o raznih javnih osebnostih in parlamentarnih zadevah; prav kmalu sem spredel, da govorim s človekom, ki je povsem doma v prestolniškem sedanjem in nekdanjem političnem življenju in celo v vladajočih šegah in navadah, po katerih se ravnaajo senatorji in poslanci v obeh zbornicah narodne zakonodajne hiše. Slučajno pa sta se za hip v najini bližini ustavila dva moška in prvi je dejal drugemu:

»Če hočeš to zame storiti, Harris, ti ne bom nikoli tega pozabil.«

Mojemu tovarišu so oči prijazno zažarele. Po mojih mislih so te besede zbudile v njem nekak srečen spomin. Nato se mu je obraz pogreznil v zamišljenost — malone v otožnost. Obrnil se je proti meni in rekel: »Dovolite, da vam povem neko zgodbo, dovolite, da vam razodenem neko skrito poglavje iz svojega življenja — poglavje, o katerem še nisem nikoli govoril, odkar se je ta prigoda razvedela. Potrpežljivo poslušajte in obljubite mi, da mi ne boste segali v besedo.«

Obljubil sem, da ga ne bom motil, na kar mi je povedal naslednjo nenavadno dogodivščino. Govoril je deloma živahno, deloma otožno, toda skoz in skoz občuteno in resno.

Tujčeva povest.

»Dne 19. decembra leta 1853. sem se z večernim vlakom odpeljal iz St. Louisa proti Čikagu. Bilo nas je vseh skupaj samo štiri in dvajset potnikov. Niti žensk niti otrok ni bilo med nami. Bili smo židane volje in kmalu so bila sklenjena med nami prijetna poznanstva. Vse je kazalo, da bo potovanje srečno in mislim, da nihče v naši družbi ni niti od daleč slutil strahot, ki smo jih kmalu nato doživeli.

Ob enajstih ponoči je začelo na vso moč snežiti. Nedolgo potem, ko smo krenili iz vasice Weldena, smo prišli v tisto strahotno, brezkončno samoto brez hiš, ki se raztega milje in

milje daleč proti Jubilee Settlements. Veter, ki ga ni zadrževalo ne drevje, ne gorovje in tudi ne raztreseno skalovje, je divje žvižgal preko pustinske planote in razprševal pred seboj nalletavajoči sneg kakor na vihnem morju pene grebenastih valov. Sneg se je hitro kopičil in po pojemajoči brzini vlaka smo sprevideli, da se kolomotiva z vse večjo težavo preriva skozenj. Pomenkovanje je jelo zamirati. Dobra volja se je umaknila resni zaskrbljenosti. Slehernemu izmed nas je dušo vznemirjala misel, da bi ga v pusti preriji, petdeset milj od kakršnekoli hiše utegnil zamesti sneg, in ta strah je porazno vplival na sleherno srce.

Ob dveh zjutraj me je popoln zastoj premikanja prebudil iz težkega spanja. Pri prči se mi je grozna resnica zabliskala v glavi — bili smo zasuti od snežnega meteža! ‚Vsi na pomoč!‘ Pokorno smo planili pokonci. V slehernem izmed nas je srce trepetalo ob zavesti, da bi v tej divji noči, v tej peklenski temi, v tem nagomiljenem snegu, v tem besnečem viharju vsak zamujeni trenutek utegnil nas vse pogubiti. Nemudoma smo pograbili lopate in deske — vsako stvar, vse s čimer se je dal sneg odmetavati. Bil je nenavaden prizor, ko se je maloštevilna družba brezumnih ljudi spustila v boj z nakopičenim snegom, pogreznjena deloma v prečno temo, deloma v zloveščo luč žarometna na lokomotivi.

Kratka urica je zadostno dokazala skrajno nesmiselnost našega navora. Komaj smo en kup odmetali, že je vihar z desetimi novimi nasipi zasul železniško progo. In kar je bilo še hujše: sprevideli smo, da se je pri zadnjem silovitem zagonu lokomotive na sovražnika zlomila prednja in zadnja ojnica gonilnega kolesa! Tudi če bi bila proga pred nami prosta, ne bi bilo zdaj za nas nobenega upanja več. Utrujeni od dela in na vso moč žalostni smo odšli nazaj na vlak. Zbrali smo se okoli peči in v skrbeh pretresali svoj položaj. Nobene zaloge živil nismo imeli; to je bila naša največja stiska. Zmrzniti pa ne bi bili mogli, kajti v shrambi je bila zadostna zaloga drv. To nam je bila edina tolažba. Naše posvetovanje se je končalo s tem, da smo sprejeli sprednikovo porazno ugotovitev, da bi za vsakogar pomenilo smrt, če bi skušal v takem snegu pregaziti petdeset milj dolgo pot. Po pomoč nismo mogli poslati in tudi ne bi bila mogla priti. Morali smo se vdati in kolikor mogoče potrpežljivo čakati, da pride bodisi pomoč ali pa smrt od gladu! Mislim, da je tudi najbolj trdo sree občutilo hipno mrzlico, ko so bile izrečene te besede.

Med tem časom se je pomenkovanje umaknilo posameznim na polglasnim opazkam o vlaku, kadar smo tega med naraščanjem in pojemanjem viharja sunkoma ujeli s pogledom; svetilke so motno brlele in izgubljeni so se večji del porazmestili med migotajočimi sencami, da bi mislili — da bi pozabili sedanost, če bi bilo mogoče, da bi zaspali, če bi mogli.

Ta večna noč — nam se je za trdno zdela večna — s svojimi dolgotrajnimi urami je nazadnje le minila in na vzhodu se je začelo svitati sivo jutro. Ko je postalo svetlejšo, so se potniki začeli premikati in dajati znake življenja; drug za drugim in vsak ob svojem času si je potisnil s čela potlačeni klobuk, si pretegnil odrevenele ude in se ozrl skozi okno na neveselo okolico, bila je zares nevesela! Nikjer ni bilo videti živega bitja, nikakršnega človeškega bivališča; nič drugega kakor ogromna bela pustinja; dvignjene snežne odeje, ki tu pa tam plahutajo pred vetrom — gmota zvrtničenih snežink, zastirajoča nebo nad nami.

Ves dan smo tarnali nad vlakom, malo govorili, mnogo mislili. Druga dolgotrajna, strahotna noč — in glad.

Drugo svitanje — drug dan molka, žalosti, uničujoče stradanje, brezupno pričakovanje pomoči, ki ni mogla priti. Noč nemirnega spanja, združenega s sanjami o gostiji — bedenje, — ki ga je nadlegovalo glodanje lakote.

Četrty dan je prišel in prešel — in peti! Pet dni strašnega zameta! Divji glad je bulil iz vseh oči. Znamenje pomenljive groze je bilo v njem — slutnja nečesa, kar se je negotovo oblikovalo v slehernem srcu — nečesa, česar si še noben jezik ni upal z besedami izraziti.

Prešel je šesti dan — sedmi se je zaszvital izstradani, mršavi, brezupni družbi ljudi, kakršna še ni bila stala v senci smrti. Zdaj mora na dan! Zamisel, ki je v slednjem srcu rasla, je dozorela, da odpade od ust vsakomur izmed nas! Natura je bila obremenjena do skrajnosti — zdaj se mora vdati. Richard H. Gaston iz Minesote, visok, mrliču podoben, bled človek je vstal. Vsi smo vedeli, kaj bo. Vse je bilo pripravljeno — vsako iznenadenje, vsak videz vznemirjenja je bil zabrisan — nič drugega kakor hladna, premišljena resnost se je pojavila v očeh, ki so bile dotlej tako divje.

„Gospoda, ne moremo dalje odlašati! Ura bje dvanajst! Skleniti moramo, kateri izmed nas bo moral umreti, da bo dal hrano drugim!“

John J. Williams iz Illinoisa je vstal in izpregovoril: „Imenujem Daniela Slota iz New Yorka.“

Charles J. Langdon: „Imenujem Samuela A. Bowena iz St. Louisa.“

Wm. R. Adams iz Indiane je rekel: „Gospoda, imenujem častitega gospoda Jamesa Sawyerja iz Tennesseeja.“

Slote: „Gospoda, rad bi se odrekel v korist gospoda Johna A. Van Nostranda mlajšega iz Novega Jerseyja.“

Gaston: „Če nima nihče nič zoper to, bo guverniki želji ustrezno.“

Ker je Van Nostrand ugovarjal, je bila Slotova odpoved odklonjena. Tudi Sawyer in Bowen sta se želela odpovedati in sta bila iz istih razlogov odklonjena.

A. L. Bascom iz Ohia: ‚Predlagam, naj se imenovanje zaključi in zborovalci preidejo k volitvam s kroglico.‘

Sawyer: ‚Gospoda, odločno ugovarjam proti takemu postopanju. To je v vsakem oziru nepravilno in nedostojno. Usojam si predlagati, naj se takoj s tem preneha; izvolimo našemu zborovanju predsednika in pripadajoče odbornike, da mu bodo pomagali, in potem bomo lahko sporazumno nadaljevali z zadevo, ki jo imamo pred seboj.‘

Bell iz Iove: ‚Gospoda, ugovarjam. Zdaj ne utegnemo upoštevati predpisanih oblik in ceremonij, kajti sedem dni smo že brez hrane. Vsak trenutek, ki ga z brezplodnim razpravljanjem izgubimo, povečava našo stisko. Zadovoljen sem z imenovanji, ki so se izvršila — mislim, da so zadovoljni vsi tukaj prisotni — in za svojo osebo ne vem, zakaj ne bi takoj prešli na izbiranje tega ali onega izmed njih. Rad bi predložil tole resolucijo — ‘

Gaston: ‚To bi bilo podvrženo ugovorom in več kakor en dan bi se moralo o tem sklepati, kar bi povzročilo prav tisto zavlačevanje, ki se ga hočemo izogniti. Gospod iz Novega Jerseya — ‘

Van Nostrand: ‚Gospoda, tujec sem med vami; nisem bil prosil za počastitev, ki ste mi jo izkazali, in čutim prijetno — ‘

Morgan iz Alabame (mu seže v besedo): ‚Glasujem za prvotni predlog.‘

Njegov predlog je bil sprejet in nadaljnje razpravljanje kajpada odklonjeno. Predlog, naj se izbere odborniki, je bil torej izveden in Gaston je bil po njem izvoljen za predsednika, Blake za tajnika, Holcomb, Dyer in Baldwin za odbornike in R. M. Howland za preglednika; ta naj bi pomagal odboru in vodil volitve.

Nato so si privoščili pol ure odmora, na kar je bila nekakšna predvolitev. Na glas zvonca so se zborovalci spet zbrali in odbor je priporočal kandidate Georgea Fergusona iz Kentuckyja, Luciena Herrmana iz Louisiane in W. Messicka iz Kolorada. Poročilo je bilo sprejeto.

Rogers iz Missourija: ‚Gospod predsednik, zdaj ko je bilo pred zborovalci na predpisani način podano poročilo, predlagam, naj se le-to popravi tako, da namesto Herrmana pride Lucij Harris iz St. Louisa, ki nam je dobro in častno znan vsem navzočim. Nikakor ne želim, da bi me razumeli, kakor da bi hotel izraziti kake še tako neznatne pomisleke glede visokega značaja in stanu gospoda iz Louisiane — niti od daleč ne. Cenim in čislam ga, kolikor je le mogoče kakemu gospodu, ki je tukaj med nami; toda nihče izmed nas ne more biti slep glede dejstva, da je čez teden, ko smo tukaj ležali, izgubil več mesa, kakor katerikoli izmed nas — nihče izmed nas ne more biti slep glede dejstva, da je odbor zanemaril svojo dolžnost, bodisi po svoji malomarnosti ali pa po kakih težjih napaki, pa prepustil naši

izbiri človeka, ki ima, bodisi da so njegovi lastni nagibi še tako čisti, prav za prav najmanj hraniva v sebi —

Predsednik: „Gospod iz Missourija naj izvoli sestí. Predsednik ne more dovoliti, da bi se pravilnost odbora napadala, razen pravilnim predpisanim potem. Kakšno stališče bodo zavzeli zborovalci glede tega govornikovega predloga?“

Halliday iz Virginije: „Predlagam nadaljnje izboljšanje poročila tako, da naj gospoda Messicka zamenja gospod Harvey Davis iz Oregona. Gospodje bodo nemara ugovarjali, da je gospod Davis zaradi vojnih naporov in stradanja otrdel; toda, gospoda moja, ali je zdaj čas za to, da se prerekamo glede trdoče mesa? Je zdaj čas za to, da smo izbirčni v takih malenkostih? Je čas razpravljati o rečeh, ki so tako malo pomembne? Ne, gospoda moja: telesnost je tisto, česar si želimo — snov, teža, gmota — to so zdaj največje zahteve — ne pa talent, genialnost ali vzgoja. Vztrajam pri svojem predlogu.“

Morgan (razburjeno): „Gospod predsednik, temu popravku moram najodločneje ugovarjati. Tisti gospod iz Oregona je prileten in k temu močan samo v kosteh — ni pa mesnat. Vprašam gospode iz Virginije, si mar želimo juhe namesto krepke hrane? Ali nas hoče slepiti s sencami? Ali hoče s tem oregonskim strašilom zasmehovati naše trpljenje? Vprašam ga, ali se more še ozreti v zaskrbljene obraze okoli sebe, ali more še pogledati v naše žalostne oči, ali more še prisluškovati utripanju naših pričakujočih src, ko nas hoče izstradance udariti s tem praznim prigrizkom? Vprašam ga, ali misli kaj na naše brezupno stanje, na naše pretekle bridkosti, na našo temno prihodnost, ko nam hoče tako brezsrčno podtakniti to skazo, to pokveko, to motno veščo, tega izgledanega in izčrpanega in izsušenega klateža z negostoljubnega oregonskega obrežja? Nikoli!“ (Pritrjevanje.)

To izboljšanje je bilo po burnem razpravljanju dano na glasovanje in je propadlo. Harris je bil določen za namestnika po prvem popravku. Nato se je začelo žrebanje s kroglico. Pet kroglic je bilo vrženih brez odločitve. Ob šestem žrebanju pa je bil izvoljen Harris, za katerega so razen njega samega vsi glasovali. Nato so predlagali, naj bi bila izvolitev soglasno odobrena, kar pa je propadlo, ker Harris spet ni hotel glasovati zoper samega sebe.

Radway je predlagal, naj zborovalci poskrbe še za preostale kandidate in začno voliti za zajtrk. To se je izvršilo.

Pri prvem žrebanju ni bilo odločitve, ker je polovica zborovalcev priporočala nekega kandidata zaradi njegove mladosti, druga polovica pa drugega zaradi njegove telesne obsežnosti. Predsednik je oddal svoj odločilni glas za zadnjega, Messicka. Ta odločitev je povzročila precejšnje nezadovoljstvo med prijatelji poraženega kandidata Fergusona in govorili so nekaj, da bodo zahtevali ponovno žrebanje; toda med tem je bil vložen

predlog za preložitev žrebanja, na kar se je zborovanje na mah prekinilo.

Priprave za kosilo so za dolgo časa odvrnile pozornost Fergusonovih pristašev od razpravljanja o njihovi pritožbi, in ko so se ga hoteli iznova lotiti, je na srečo novica, da je Harris že pripravljen, razpršila vse misli na to.

Pripravili smo mize, dvignili hrbtišča sedežev in sedli, iz dna srca hvaležni preimenitni juhi, ki je sedem mučnih dni tešila naše notranje gledanje. Kako vse drugačni smo bili zdaj, kakor še pred nekoliko kratkimi uricami! Prej brezupna, otožnogleda beda, lakota, mrzliččen strah, obup; zdaj hvaležnost, jasnost in veselje, tako globoko, da ni mogoče tega z besedo povedati. Prepričan sem da je bil to najveselejši trenutek v mojem prigod polnem življenju. Vetrovi so tulili in divje sipali sneg okoli našega zameta, toda bili so preslabi, da bi nas še nadalje s skrbjo navdajali. Rad sem imel Harrisa. Mogel bi biti nemara še bolj pripravljen, toda drznem se reči, da mi še noben človek ni prijal bolj kakor Harris ali mi privoščil tolikšno zadovoljstvo. Tudi Messick je bil prav okusen, čeprav nekam preveč dišeč, zato pa mi je Harris dal pristnega hraniva in okusnega mehkega mesa. Res tudi Messick je imel svoje dobre koščke — tega ne bom skušal in tudi nočem zanikati — toda za zajtrk ni bil nič primernejši, kakor bi bila kaka mumija, — niti za spoznanje. Mršav? No, Bog pomagaj! — in trd? Oh, zelo trd je bil! Ne bi si mogli tega predstavljati — nikakor si ne bi mogli predstavljati kaj takega.«

„Ali hočete reči, da — —“

»Nikar mi segati v besedo, prosim. Po zajtrku smo si izbrali za kosilo nekega človeka iz Detroita, ki mu je bilo ime Walker. Bil je izboren. Vse hvale vreden. Vedno se bom spominjal tega Walkerja. Bil je nekam plehek, sicer pa prav okusen. In drugo jutro smo imeli za zajtrk Morgana iz Alabame. Bil je eden izmed najkрасnejših ljudi, zraven katerih sem kdaj sedel — čeden, izobražen, olikan, govoril je gladko več jezikov — bil je popoln gentleman in izredno sočen. Za kosilo smo imeli tistega očaka iz Oregona, ta vam je bil prava skaza, o tem ni govora — star, kosmat, trd — nihče vam ga ne bi mogel pristno naslikati. Nazadnje sem rekel: ‚Gospoda moja, storite, kakor hočete, jaz bom rajši počakal drugo žrebanje.‘ In Grimes iz Illinoisa je dejal: ‚Gospoda, tudi jaz bom počakal. Če boste izvolili človeka, ki bo imel količkaj priporočljivega na sebi, se vam bom drage volje spet pridružil.‘ Kmalu je bilo očito, da so z Davisom iz Oregona vobče vsi nezadovoljni, zato so odredili žrebanje, da bi ohranili tisto dobro voljo, ki je tako prijetno vladala tedaj, ko smo imeli na mizi Harrisa. Posledica žrebanja je bila, da je bil izbran tisti Baker iz Georgije. Bil vam je izboren! No, no — potem smo imeli Doolittlea in Hawkinsa in Mc Elroya (glede tega smo

imeli neke pritožbe, ker je bil nenavadno kratek in droban), pa Penroda in dva Smitha in Baileya. (Bailey je imel leseno nogo, kar je pomenilo očitno izgubo, sicer pa je bil dober), nekega indijanskega fanta, nekega orglarja in nekega gospoda Buckminstera, bornega potepuha, ki ni bil dober niti za družbo niti za zajtrk. Veseli smo bili, da smo ga bili izvolili, preden je prišla pomoč.«

„In tako je navsezadnje le prišla blagodejna pomoč?“

»Da, neko jasno, sončno jutro, takoj po naši volitvi. John Murphy je bil tedaj na vrsti in rad vam pritrdim, da ga ne bi bilo boljšega; toda John Murphy se je z nami vred odpeljal domov z vlakom, ki nam je prišel na pomoč, ostal živ in vzel za ženo vdovo po Harrisu — —«

„Vdovo po — —“

»Vdovo po našem prvem izvoljencu. Vzel jo je za ženo in srečen, ugleden in premožen je še danes. Oh, to je bilo kakor v kakem romanu, gospod — kakor v kaki romantični povesti. Tu je moja postaja, gospod, posloviti se moram. Če bi vam bilo kdajkoli po godu en dan ali dva preživeti v moji družbi, bom vselej vesel vašega obiska. Rad vas imam, gospod; nekakšno simpatijo čutim do vas. Prav tako bi vas mogel ljubiti, kakor sem ljubil Harrisa. Zbogom, gospod, pa prijetno pot.«

Odšel je. Svoj živ dan se še nisem čutil tako zmedenega, tako pobitega, tako raztresenega. V duši pa sem bil vesel, da je odšel. Navzlic vsemu njegovemu uglajenemu vedenju in mehke-mu glasu sem zadržtel, kadarkoli je svoje gladno oko obrnil proti meni; in ko sem slišal, da sem si pridobil njegovo nevarno simpatijo in da sem malone kakor rajni Harris v čisljih pri njem, mi je skoraj zastalo srce v prsih!

Bil sem ves iz sebe, da vam ne morem opisati tega. Nisem bil v dvomu glede njegovih besed; niti enega stavka ne bi bil mogel osporavati v trditvi, ki bi bila podkrepljena s tako resnično resnostjo, kakor je bila njegova; toda njene strašne podrobnosti so me premagale in zapletle moje misli v brezupno zmedo. Videl sem, da sprevodnik upira pogled vame. Rekel sem: »Kdo pa je ta človek?«

»Svoj čas je bil član poslanske zbornice in sicer dober član. Toda nekoč ga je na vlaku zajel snežni metež in videti je, da je bil na smrt izstradan. Tako prezebel in vobče premrl in izčrpan je bil od pomanjkanja jedi, da je obolel in je bil dva ali tri mesece čisto brezumen. Zdaj je povsem zdrav, le da ima svojo fiksno idejo in kadarkoli se loti tiste davne zadeve, ne neha prej, dokler ne požre poln voz tistih ljudi, o katerih govori. Pohrustal bi bil doslej že vso tisto družbo, če ne bi bil moral tukaj izstopiti. Kakor abecedo ima v mezincu vsa tista imena. Kadar jih požre vse, razen samega sebe, pa dostavi vselej: „Ko je potem kakor navadno napočila ura za izvolitev zajtrka in ni bilo nobenega ugovora, sem bil tudi jaz pravilno izvoljen, ki

pa sem, ker ni bil nihče zoper to, izvolitev odklonil. Zatorej sem tukaj.«

Občutil sem nedopovedno olajšanje, ko sem zvedel, da sem poslušal zgolj neškodljive čenče blaznega človeka, ne pa resnično doživetje kakega krvi žejnega ljudožreca. Prevedel G. K.

I. S.:

Ena izmed tisočerih

Marija je progovnega delavca devetnajstletna hči.

Marija že dve leti išče službo. Vsak dan piše oferte. Nič posebnega. Tisoči brezposelnih deklet jih piše kot ona. Marija je samo ena izmed tisočev, drobec velike enote, lahko bi tudi rekli: bolečnica velike bolečine.

Marija vstaja zjutraj ob šestih in hiti v mesto, tja, kjer so na deskah nalepljeni časniki. Skrbno prečita rubriko pod: »Službo dobe«, potem pa zopet hiti domov in piše oferte.

— Marija piše ofelte, psst! — šepetajo otroci, kajti Marija ima še sedem bratcev in sestric, ki so še zelo majhni.

Taki so Marijini dnevi, že dve leti, odkar išče službo, vsi so enaki, pusti in mračni, niti nedelje se mnogo ne razlikujejo od njih. In vendar so to dnevi njenega »sončnega deklitstva«.

Pred njo leže spričevala. Sami odlični in prav dobri redi. Bila je pridna učenka in profesorji so ji obetali sijajno bodočnost, da je še sama zavelovala v njo, četudi je bila preprostega delavca hči in ni nikoli sanjala zlatih sanj.

— V bankah, hranilnicah in trgovskih podjetjih, povsod me bodo radi sprejeli s takimi spričevali, — je ponavljala njihove besede doma, da se je očetu zjasnilo čelo in so materi pordela bleda lica v prividu boljše bodočnosti. Tedaj se bodo lahko iz kleti preselili v pritličje in najeli poleg sobe še kuhinjo, kajti sedaj jim je morala biti soba obenem tudi kuhinja.

Vsak mesec ji je oče odštél denar za zvezke in šolo in Marija mu je vselej zagotavljala, da mu vse dvojno povrne, ko bo zaslužila.

— Ah, ne obljubljal prezgodaj, je oče vselej vzmahnil z roko, pri srcu pa mu je bilo toplo. Veroval je v svojo Marijo, vedel je, da je dobra in nepokvarjena.

Tako je Marija dovršila trgovsko šolo. Globoko je moral oče poseči v žep za kolke. Naj bo, saj je zadnje, si je mislil.

Potem je napisala prvo oferto. Vse popoldne je sedela pri mizi in jo sestavljala. Več konceptov je strgala, ker so se ji zdele besede premalo izbrane, stavki premalo zaokroženi. Končno jo je oddala in priložila prepise spričeval.

Sledili so dnevi nestrpnega pričakovanja. Z materjo sta se pogovarjali, kako bo, ko bo v službi. Sprva bo seveda imela majhno plačo, toda potem, da, potem ji bodo plačo zvišali ... Po-

tem bo kupila materi krilo, očetu čevlje, Matevžku čitanko za v šolo, Verenici, Marjetki in Jelki toplo perilo, Jožku in Tončku pleteni jopici, Ivanu pa, ki tako rad čita, knjigo lepih povesti. In sebi bo tudi morala kaj nabaviti. Plašč, da, pa čevlje, saj ima že take, da jo je kar sram, in klotasto haljo bo rabila za v pisarno. Če ji bo kdaj kaj ostalo, si bo omislila še mal črn klobuček s svetlo sponko spredaj, da . . .

Tako sta na glas sanjali z materjo in ob vsakem šumu za vrati posluhnili. Morda je pismonoša z odgovorom, lahko pa tudi pride kar sluga od tvrdke. Marija si je zlikala najlepšo obleko, da se bo šla v njej predstaviti in se v mislih pripravila, kako bo samozavestno odgovarjala šefu. Vedela je, da je prvi vtisk odločilen. Toda pripravila se je zaman, ne sluge ne pismonoše ni bilo.

To je bilo njeno prvo veliko razočaranje. Temu jih je sledila cela kopa. Marija je pisala oferte in zaman čakala odgovorov. Vsak dan je kar v veži čakala pismonošo. Že od daleč ji je vselej nikalno majal z glavo. Pač, za očeta je prihajalo mnogo pisem v modrih ovitkih z indetiranimi imeni tvrdk. Marija je vedela, da so to neplačani računi, in srce jo je bolelo. Ubogi oče, in ona mu ne more, ne more pomagati.

Zopet je pisala oferte. Poleg svojih odličnih redov je vselej navedla tudi težko življenje svojih domačih in prosila, ponižno prosila. Prakticirala bi nekaj časa tudi brezplačno, samo da bi jo sprejeli.

Neko jutro je prispela dopisnica. Prvi odgovor. Naj se pride predstaviti zaradi službe. Mariji je bilo, da bi se smejala in jokala od sreče. Ni strpela. Opoldne je morala očetu nasproti.

— Oče, službo imam, službo! mu je klicala že od daleč.

— Res? se je trudno nasmehnil. — No, saj je bil že zadnji čas.

Popoldne se je šla predstaviti. Debelušast šef niti pogledal ni njenih spričeval.

— Dobro, že dobro, je momljal, — spričevala so samo iz teorije, teorija in praksa je pa dvojno. Kar pridite, bomo že videli, koliko znate. Pogoj je seveda, da boste practicirali nekaj mesecev brezplačno.

Sprejela je.

Tri mesece je practicirala brezplačno. Practicirala v vsem in temeljito, ter se prepričala, da se res teorija zelo razlikuje od prakse. Morala je pometati in pospravljati pisarno, hoditi po malico ostalim uradnicam, vsakih pet minut teči v trafiko po cigarete za šefa, nositi težke zavoje na pošto.

Ostra zima, ki jo je zalotila v pomladnem plašču, ji je nakopala pljučnico. Morala je v posteljo. Tretji dan se je zglasila na domu neznana gospodična in ji izročila pismo od šefa. Da naj

ostane kar doma, ker so dobili že novo praktikantinja, — ji je pisal in Marija ni bila preveč presenečena.

Ozdravela je in sedaj zopet piše oferte. Vsako jutro vstaja ob šestih in gre pred tiskarne, kjer so na deskah nalepljeni časniki.

Pred dnevi je čitala oglas: Uradnico iščemo... Predstaviti se je osebno med 2. in 3. uro popoldne v Vrazovi ulici 8.

Uro pred določenim časom je že bila v Vrazovi ulici. Na hodniku pred ravnateljevimi vrati sta dve že čakali. Za njo so začele prihajati druge. Hodnik je bil kmalu poln čebljajočih deklet. Duh po pudru in parfumu je ležal v zraku. Nekatere so bile elegantno napravljene s strašno namazanimi obrazi. Marija pa je tiščala roki globoko v žepe. Sram jo je bilo pred temi lepo oblečenimi dekleti in hotela je skriti oguljene rokave svojega plašča.

Točno ob dveh je sluga odprl vrata in prva je vstopila.

— Aaaah! so vzdihnili dekleta in iztegnila vratove. Minute med tem so se jim zdele brezkončne.

— Sprejeta bo, — so šepetale nekatere.

— Ne bo, stavim, da ne bo, so pritajeno klicale druge.

Končno so se odprla vrata, blede in s povešeno glavo, se je vračalo dekle.

— Sprejeta? so vprašale vse enoglasno in stopile na prste.

Žalostno je odkimala. Medtem je vstopila druga. Dekleta pa so spraševala odhajajočo:

— Kakšen je šef?

— Mlad?

— Star?

— Kaj zahteva?

— Je zelo siten?

— Boste že videle, — je žalostno dejalo dekle in izginilo na cesti.

Prav kot prva se je vrnila druga in prišla je na vrsto Marija. Srce ji je burno tolklo, ko je vstopila.

Ravnatelj je sedel v nizkem, usnjatem naslonjaču in kadil cigareto. Bil je suh in še mlad. Vljudno je ponudil Mariji stol. Potem pa je natančno pregledal njena spričevala in priznal: — Res krasna spričevala imate. Marija se je srečna nasmehnila.

— Znete nemško stenografijo?

Pritrdila je.

Diktiral ji je stavek in stenografirala ga je brezhibno.

— Prav dobro, — jo je pohvalil.

— In strojepis? Hitro pišete na stroj?

Sedla je k stroju in po diktatu napisala trgovsko pismo, hitro in brez pogršk.

Spet je bila pohvaljena. Vsa njena notranjost je vriskala od zadovoljstva.

— Drugega vas ne bom spraševal, saj mi vaša spričevala povejo dovolj, je menil šef in pripomnil: — pri nas je začetna plača šesto dinarjev, čez tri mesece bi jo zvišali na tisoč, in potem, če bi bili posebno pridni... bi že videli.

Marija je zardela, gledala v tla in molče prikimavala. Nobene besedice ni vedela reči, tako je bila srečna, tako zadovoljna.

— Torej gospodična, mi vas sprejememo, toda še en pogoj je, ki ga morate izpolniti, — premolknil je in z dolgim pogledom premeril njen obnošeni plašč in izhojene čevlje.

— Imate kavcijo?

— Kavcijo? Preplašena ga je pogledala.

— Da, desettisoč dinarjev v gotovini.

— Deset — tisoč — dinarjev? Kar opotekla se je.

— Ravnatelj se je drobno smehljajal.

— Gospodična, saj je ne zahtevamo od vas. Morda jo imajo vaši starši, — zopet je bežno pogledal njen plašč in brž pristavil: — Ali pa imate kakega sorodnika, ki bi jo založil za vas?

Marija je žalostna odkimala in proseče strmela v ravnatelja, ki je zmajal z rameni in dejal hladno:

— Potem pa obžalujem, globoko obžalujem. Krasna spričevala imate in radi bi vas sprejeli, toda brez kavcije je nemogoče, je popolnoma izključeno.

Sama ni vedela, kdaj se je znašla pred vrati. Množica dekliških oči se je živo zabodla v njo.

— So vas sprejeli? Tako dolgo vas ni bilo, gotovo so vas sprejeli?

Odkimala je in se nasmehnila. Dekleta ji pa niso verjela. Kajti čemu se je potem nasmehnila. Oni dve pred njo se nista smejala. Že iz obrazov se jima je brala odklonitev. Ta pa se smeje...

Marija sama ni vedela čemu se je nasmejala. Morda od bolečine? Kajti tudi bolečina, če je presilna, ne more več najti izraza v joku. Morda pa tudi iz drobne zavisti, ki se ji je prikradla v srce ob pogledu na čakajoča dekleta, na tista, ki so imela elegantne, z dragim krznom obrobljene plašče in polno šminke in pudra na obrazih, a spričeval, boljših od Marijinih, niso mogle imeti. Marija je vedela, da so taka dekleta boljših slojev, v šoli raztresena. Da so si med poukom manikirale nohte in se pudrale, ali pa so pod klopni čitale zaljubljena pisma. Tudi v službi se ne bodo mogle otresti vseh teh razvad. In vendar bo ena od njih dobila službo, zato, ker bodo njeni starši ali sorodniki lahko za njo založili kavcijo — deset tisoč dinarjev.

— Čemu se smejete? Sprejeti ste, pa hočete norce briti iz nas, — so se jezila dekleta.

Marija je odkimala:

— Nisem sprejeta, če rečem, no!

Na ulici ji je takoj splahnel smeh. Sneg je padal v velikih kosmih. Zima je rezala do kosti. Zmrazilo jo je, da je zatrepetala in se zgreznila vase. Hitela je po ulicah, gledala v padajoče kosmiče in si želela, da bi bila tudi ona ena izmed njih. Da bi kot snežinka izginila in se izpremenila v nič. Da bi ničesar več ne vedela in nikomur več ne bila v breme. Da bi bilo konec teh večnih romanj, konec vsega ...

Daleč je bilo v predmestje. Doma so že večerjali, ko je vstopila. Drobne roke so željno segale po krompirju. Mati se je vprašujoče okrenila k njej?

— Nič?

— Nič.

— Saj sem vedela, — je grenkobno vzdihnila mati in pristavila:

— Sedi in jej, mrzlo bo!

Marija je pogledala k mizi. Sedem jih je sedelo tam in tako lačni so bili. Pa je odkimala.

— Ne bom jedla.

— Nočeš jesti? Ti je morda krompir preslab? Misliš, da ti bomo piške cvrli za tisto, kar nam plačaš?

Vsa gorjupa bolečina, ki jo je mati nosila tako dolgo molče, je izbruhnila na dan. Tok njenih besed je bil kot pekoča, vse uničujoča lava za ubogo Marijino srce. Molčala je, ničesar ni vedela, ničesar ni mogla odgovoriti.

Prišel je oče in zopet isto, moreče, za njo tako grozno vprašanje:

— Nič?

Nič!!! je kriknila in se kot omotična prijela za glavo. Oče pa je pljunil in jezno zaklel:

— Prokleta!

Omahnila je na posteljo in ihte kriknila:

— O ko bi vedeli ko bi vi vsi vedeli, kako rada bi jaz sama bila — nič ...

Taka je Marijina »sončna« mladost ...

MEDIĆ - ZANKL

tovarne olja, lakov in barv, družba z o. z. v Ljubljani
lastnik Franjo Medić

Tovarne v Ljubljani, Medvodah in Domžalah, podružnica v
Mariboru, ekspoziture in skladišča v Beogradu in Novem Sadu

Lastni domači proizvodi: laneno olje, firnež, vse vrste lakov,
emajlnolakastih-oljnatih in suhih barv, cinkovo
belilo, škrob, dekstrin, steklarski klej i. t. d.

Kozamurnikove dogodivščine

Posledice naukov gospoda Doberzgleada.

V vseh domačih in tujih dnevnikih je že teden dni blestel z velikimi črkami in primernimi slikami opremljen oglas nastopne vsebine:

NAVODILA ZA SAMOZAVESTEN NASTOP. Korenita odstranitev plašljivosti, zmedenosti, odljudnosti, malobesednosti, trepetanja, jecljanja, govornih hib, nehotenega trzanja, zardevanja, gubitve misli. O krivogledu, levičarju, pleši, izpadanju las, o izpuščajih, o debelosti in mršavosti. Navod za dosego vitke rasti, dobrega vedenja, uvod v umetnost poveljevanja. Kako se prikrijejo lastne napake, siguren nastop v javnosti. Nobeno tajno sredstvo in brez vsakega zdravila. Brošura z zahvalami iz najvišjih krogov.

Do tega časa je bil gospod Kozamurnik prav za prav res srečen človek. Izvrševal je obrt, ki mu je nesla precej pitanih goldinarčkov, povrhu tega mu je stala ob strani brhka ženica, ki ga kljub desetletnemu sožitju ni oblagodarila z otroki in tozadevnimi skrbmi, in čislali so ga povsod radi njegove skromnosti in ljudomilosti, radi njegove spravnosti in ljubeznivosti. Skratka: vznašal se je kot angel v svetu, polnem bojev in svaj.

Vse to pa se je namah izpremenilo, ko je neko jutro čital omenjeni inserat. Že pri prvih vrsticah mu je kri šinila v lice: vse njegove hibe so bile tu naštete. Skoraj vse se je strinjalo. Da, on je bil vse svoje življenje plašljiv, zmeden, trepetajoč pri najmanjši zdravici, ki bi jo moral izreči, ter je iz plašnosti izgubljal nit svojih misli. Umetnost poveljevanja in sigurnosti v javnem nastopu mu je bila tuja. Res, da ni bil krivogled, da ni bil levičar in da še ni imel pleše ter nobenih izpuščajev. Toda ono s tolščo pa se je spet ujemalo in posebno tisto o zardelosti. — Koliko neprilik je že imel radi te svoje hibe, posebno na šolskih klopeh. In potem pozneje proti svoji ženi, ki je pri kakem vprašanju njegovo zardelost štela za dokaz, da si je v svesti krivice, dočim je to bilo zgolj sumničenje brez vsake podlage in je zardel le, ker je v vprašanju zrl nezaupnico.

No, sedaj je imel priliko, vse te napake preboleti. Naročil si je skrivoma dotično brošuro.

Prvo čitanje te brošure, ki je imela naslov: »Neukanljiva metoda za samovzgojo trdne volje in močate sigurnosti v nastopu« ga je malce razočaralo. Uvodna poglavja so nekako v slogu kuharske knjige vsebovala navodila, kakor: Bodi zmeren, bodi delaven, kopaj se doma, snaži si zobe, ne jej preveč itd. Šele proti koncu je naletel na zanimivo poglavje: Ne bodi plašljiv, posebno z ozirom na vedenje v gostilni: »V glasu in izrazu kaži vsekdar

samozavest, ne prosi, kadar moreš isto z razločno in določno zahtevo doseči. Nastopaj drzno, naročaj s poveljujočim glasom, zahtevaj vsakovrstnih malenkostnih uslužnosti kot nekaj ob sebi umevnega in videl boš, da te bodo, čeprav si ostal isti človek, vsi častili kot grofa... Pokaži samo parkrat zobe in ljudje se bodo bali, povzročiti tvoje negodovanje... Tudi ne ostani v ofenzivi, marveč nastopaj kot izzivač. Najboljše sredstvo je še vedno udarec in čim si jih par potolkel, bo vse občudovalo tvojo rezkost. Da se pri tem zapleteš v marsikak boj in da se boš moral z najrazličnejšimi ljudmi pretepati, to naj te ne skrbi. Miroljubnost imajo povsod za slabost... Tudi na duševnost naj se razteza samostojnost. S smelostjo izrečena sodba ugaja zlasti slabšem in nerazsodnim ljudem.«

To so pač pozitivni nasveti, ki jih je Kozamurnik kar požiral.

Ob koncu poglavja je avtor še orisal človeka, ki naj bi se ujemal z njegovim idealom. Nadel mu je ime gospod Doberzgleđ.

Ta je moj mož, si je mislil Kozamurnik, še ves topel od navdušenja, ko je bukve zaklopil ter jih vtaknil v žep.

»Draga moja«, je del po kosilu svoji ženi, ostro poudarjajoč svoje besede. »Popoldne pojdeš k svoji mami, nečem, da bi prihajala vsak dan pome v kavarno. To je videti tako, kot ne bi bil jaz nič moža. Si me razumela?«

Gospa Kozamurnica ga je s skrbnim očesom premerila:

»Ali ti kaj manjka, dragi?«

»Kaj naj mi manjka, zakaj vprašuješ?«

»Ker tako čudaško govoriš... tako nevljudno, kakor še nikoli.«

Gospod Kozamurnik je zardel kot kuhan rak.

»Nevljudno? Mar ne smem več izreči želje, kjer bi lahko zapovedoval?«

»Kako si zardel! Ali tiči spet za tem to, da se me hočeš iznebiti?«

»Prav nič, kvečjemu to, da hočem vedeti, če sem še svoboden človek ali suženj.«

»Če bi samo to bilo! Zakaj si pa tako zardel? Saj se sam izdajaš.«

»Kdo pravi, da sem zardel? To je od jela in ker sem dva kozarca vina izpil. Saj veš, da sem polnokrven... Jaz hočem imeti svoj mir v kavarni, pa basta.«

»Dobro veš, da pridem pote samo radi izprehoda. To je za zdravje.«

»Ali je pa manj za zdravje, če grem enkrat sam?«

»Mogoče, toda do tega mi je, kam greš...«

»Nisem ti dolžan opravičbe. Preveč sem te že razvadil. Gospod Doberzgleđ je proti svoji ženi gotovo energičnejši.«

Kozamurnica je postala pozorna.

»Gospod Doberzgleđ? Pa kdo je ta spet?«

»Spet?« je odgovoril soprog, »spet? Ker imam že toliko prijateljev. Gospod Doberzgleđ je moj prijatelj, on je ... gimnastik volje, pa saj tega ti ne razumeš.«

»Kje si pa tega lumpa spoznal?«

»Kako se ga drzneš imenovati lumpa?« se je vznevoljil gošpod Kozamurnik. »Saj ga ne poznaš.«

»Tudi ne želim poznanstva ž njim. Gimnastik ne sodi v našo hišo. Ti greš iz kavarne gotovo v kako žensko družbo, med plesalke in akrobate, kakršnen je ta Doberzgleđ. Saj se sam sramuješ. Le poglej, kako si rdeč. Ti revež, ti. Pojdi sem ter se spovej, vse ti odpustim.«

To prigovarjanje pa je Kozamurnika tako razbesnilo, da je vrgeł usodno brošuro na mizo in v velikem razburjenju zaloputnil vrata.

Prišedši na cesto, je še vedno čutil rdečico v obrazu ter je bil skrajno slabe volje, ker se je kesal, da je tajnost idealnega gospoda Doberzgleđa izročil ženi.

V tem razmišljanju se je nekdo s cekarjem zaletel vanj. Sicer bi temu pripetljaju ne prisodil nobene pomembnosti, sedaj pa, pod vplivom sentence o udarcu in da se naj vsak nasprotnik v pravem času naskoči, je pohitel za možem ter ga nahrulil:

»Vi, mož, kaj se ne znate opravičiti? To je neotesano!«

Ta izraz je porabil, spominjajoč se stavka o smelosti, ki vzbuja spoštovanje pri slabičih in nerazsodnih ljudeh.

»Kaj hočete?« se je dotičnik nemilostno zadržal nanj. »Meni se zdi, da ste pijani, ker ste tako rdeči. Pojdite rajši domov ter se respite. Mene pa pustite pri miru!«

»Tedaj se nečete opravičiti, vi neotesanec?« ga je Kozamurnik jezno vprašal.

»Oh, to mi pa že preseda,« je sedaj oni drugi vpil. »No počakaj, ti bom že izbil sitnosti iz glave!«

In kakor bi trenil, mu je z enim samim udarcem s pestjo potisnil novi cilindar do brade v obraz, nakar se je zadovoljno oddaljil.

Ubogi Kozamurnik je stal tu, kot bi ga bila udarila strela božja. S pomočjo mimoidečih se je slednjič vendarle rešil neprijetnega objema cilindra.

»To je bilo pa sirovo,« je nekdo pripomnil, s silo zadržujoč smeh.

»Jaz pa smatram še za bolj sirovo, če se kdo v takem primeru smeje, namesto da bi letel za atentatorjem ter ga dal aretirati,« je Kozamurnik nejevoljno odgovoril.

»Jaz se nisem smejal,« je menil pomagáč. In sploh bi vam priporočal, da si obenem s cilindrom daste zlikati tudi svoj nehvaležni karakter.«

Ko je Kozamurnik dospel v kavarno, je imel občutek, da še nikdar ni tako malo imponiral ljudem, odkar si je prilal-

godil Doberzglede nauk o samozavestnem nastopu. Nasprotno: telesna sigurnost njegovega nastopa je gotovo trpela pri tej novi metodi. Vendar pa je v kavarni hotel napraviti še en poskus.

Začel je s tem, da je kavo, ki so mu z njo postregli, ime- noval pogreto nožno kopel. Zatem se je pravil na majhno por- cijo sladkorja. Potem se je hudoval radi prepaha, ni mu ugajal dim ter je naposled kavarno označil kot čisto navadno beznico, v kateri pošten človek ne more sedeti, kar je kavarnarja napo- tilo, da ga je ogovoril:

»Danes ste pa gotovo vstali z levo nogo, gospod Kozamurnik.«

»Nikakor ne, toda pri vas je danes vse tako prostaško, ka- kor v zadnji beznici.«

»Gospod Kozamurnik, šalite se, saj ste bili vedno tako za- dovoljni,« se je ojunal plačilni.

»Vi pa kar molčite, vi slepar sleparski!«

»Tega pa vendar ne mislite resno«, ga je skušal udobrovo- ljiti kavarnar.

»Popolnoma resno to mislim«, je glasno odgovoril Koz- amurnik.

»Potem vas moram pa že prositi, da si poiščite drugo ka- varno. Pri nas tako ne gre.«

»Pomeni li to, da me stavite na cesto?« je vpil Kozamurnik.

Kavarnar je molčal. Izza igralnega kota pa se je zdajci oglasil tolst glas:

»Kdo pa je ta zoprni človek? Vrzite ga ven, če še črhne besedo!«

Gospod Kozamurnik je zavijal oči in premišljeval, kako bi Doberzglede sprejel to žalitev, ter se je spomnil stavka . . . »da se pri tem zapleteš v marsikak boj in da se moraš z najrazlič- nejšimi ljudmi pretepati . . .«, in se je odločil, da vrže imetniku tolstega glasu kozarec vode v obraz, ko je vstopila gospa Ko- zamurnica ter veselo rekla:

»Ti, gospoda Doberzglede ni več pri nas. Svojeročno sem ga pognala.«

»Klanjam se milostiva, dobro, da ste prišli. Vaš soprog je danes čudne volje,« jo je pozdravil kavarnar.

»Ne jemljite si tega k srcu, gospod, to je zakrivil gospod Doberzglede, ki je mojega moža s svojim neumnim ščuvanjem popolnoma zmešal.«

»Saj se mi je takoj zdelo, tako ljubezniv mož, kot je vaš soprog . . .«

»In sedaj me spremi.« Ko se ni branil, mu je šepnila: »Veš, ti mi bolj imponiraš s svojo vljudno plašljivostjo kot pa Do- berzglede s svojo drzkostjo. Toda ne zardevaj mi spet! Menim, da bo najbolje, če si pustiš rasti brado . . .«

Gospod Krevs gre na oddih

Ne mislite, gospodje tovariši, da je gospod Krevs uradnik kar tako, recimo, kakšnega socialnega zavoda, ki je po službeni potrebi skočil iz nedoučivšega se ključavničarskega vajenca kar čez noč v uradnika pete skupine in da so mu šteta v službo leta preklanih hlačk? O ne! Gospod Krevs je napravil gimnazijsko maturo z odliko in se je po trudapolnem delu petnajstih let dokopal do tega uglednega položaja, da je postal takorekoč desna roka gospoda ravnatelja. Od ranega jutra do poznega večera je predsedel za pisalno mizo in delal. Res, da je bil gospod Krevs abstinent ter se je pred večnim kričanjem in jezikanjem otrok, žene in tašče zatekal namesto v gostilne v pisarno, vendar ni o tem nihče ničesar slutil.

Neke sobote dopoldne ga pokliče ravnatelj k sebi.

»Sedite, gospod Krevs!« mu prijazno ponudi stol, »Ali kadite?«

»Hvala, gospod ravnatelj, ne kadim cigaret, le v prostem času pokadim semtertja pipo tobaka.«

»E, ena Morava vam tudi ne bo škodovala!«

Potegneta parkrat, pa začne ravnatelj:

»Veste, zakaj sem vas poklical?«

»Ne vem, gospod ravnatelj, ne morem vedeti.«

»Vidite: proračun za drugo polletje je pod streho, in da je tako, je v največji meri vaša zasluga. Ne ugovarjajte, prosim! Pridni ste bili ko nihče in — potrebni ste počitka: Dam vam teden dni dopusta!«

Gospod Krevs se spoštljivo nasmehlja, nato pa ves prebledi:

»Ali, gospod ravnatelj, pomislite, kakšen počitek naj bo pri treh otrokih, ženi in tašči?!«

»Toda, gospod Krevs, saj ne mislim, da bi doma sedeli. Vi morate v hribe, recimo, v Triglavsko pogorje; tam je zdravje doma, tam vlada mir in pokoj. — In čez teden dni se vrnete k nam ves prerojen, ves čil in svež kakor nikoli. Ali ste me razumeli? Zdaj pa srečno pot, obilo miru in na svidenje!« —

Gospod Krevs pospravi z mize, obleče površnik in odtava kakor ogorel na ulico. Kaj naj reče ženi? — Doma ne strpi niti pol dneva. Nič ne pomaga — v hribe mora!

K sreči najde stanovanje zaklenjeno. Hitro se preobleče, obuje podkovane čevlje, zbaše v nahrbtnik nekaj najpotrebnejših reči, napiše v kuhinji listič, da je odpotoval službeno za teden dni, poišče palico in odide na kolodvor. Do odhoda vlaka je še pet minut. Vzame vozni listek do Bohinjske Bistrice in skoči v najbližji voz.

V vlaku premišljuje, v katero stran naj krene iz Bistrice, ali naj gre skozi Srednjo vas na Velo polje in v Vodnikovo kočo, ali v Orožnovo na Čri prsti, ali kam drugam. Najbolje bo, si misli, da grem kam na skriven kraj, recimo: v kočo pri Triglavskih jezerih; tam bo tak mir in samota kakor pri trapistih v Rajhenburgu.

Na Jesenicah ostane kar v vlaku, le skozi okno si naroči vrček piva, ki mu izborno tekne. Čez pičle četrt ure se premaknejo. Vstopi sprevodnik in pregleduje listke. Pride do Krevsa, pogleda njegov listek in vpraša:

»Oprostite, gospod, kam ste namenjeni?«

»V Bohinj!« mu odgovori gospod Krevs nejevoljen. »Zakaj me sprašujete, ko lahko vidite na listku.«

»Saj ravno zato vas pa vprašam, ker se vozite proti Kranjski gori, ne pa v Bohinj.«

Gospod Krevs sklene obupan roke.

»V kočo pri Triglavskih jezerih sem se namenil, zdaj pa takale smola. Gospod sprevodnik, svetujte mi, kaj naj storim?«

»I, najbolje bo, da se peljete do Mojstrane, greste skozi Kot v Triglavski dom na Kredarici, odtam pa preko Aleksandrovega doma k Triglavskim jezerom. Res je malo dolga pot, zato pa zelo zanimiva in romantična...«

V Mojstrani izstopi precej ljudi, pa Krevs se ne zmeni zanje, temveč hiti v vas in si nakupi nekaj živeža. Ne pije nič, ker ve, da človeka po pijači lahko noge bole, zadene nahrbtnik, poišče zunaj vasi pravo pot in začne stopati vkreber. Kar ga pokliče znan glas:

»Gospod Krevs! Ali ne slišite? Kam se vam pa tako mudi? Počakajte, gremo skupaj!«

Krevs se začuden ozre. S trave ob vodi vstanejo tri ženske in kobacajo proti njemu; med njimi spozna znanko in ženino prijateljico Uršo, ki jo nima nič kaj v dobrem spominu. Zbežal bi, toda se ne spodobi. Zato počaka in da vsem trem roko, misli si pa: Med lepo družčino si padel: namestu dveh domačih evo ti tri babe! Zbogom mir in samota!

Naj ne navedem natanko vseh dramatičnih dogodkov med potjo na Kredarico, povem le, da je bilo dosti bahanja, dosti vika krika za prazen nič in ko je družba pozno zvečer prisopihala k Triglavskemu domu, ni vedel gospod Krevs nič več, kje se ga glava drži.

Ker je bil drugi dan praznik, so bile vse postelje oddane in zaseden vsak kotiček. Slednjič je oskrbnica damam odstopila svojo spalnico, gospod Krevs se je pa moral zadovoljiti s sedežem na stopnicah, kjer je truden in nesrečen dočakal jutranjo zarjo. Pozabil je na kavalirstvo in hotel na tistem zapustiti streho, kar se odpro kuhinjska vrata in na pragu se prikaže prijateljica Urša:

»Dobro jutro, gospod Krevs! Kaj, nas že dolgo čakate? Takoj sta tukaj tudi oni dve, pa gremo skupaj na vrh. Veste, pred soncem je s Triglava najlepši razgled.«

»Preklete babe«, si misli Krevs, ne reče pa nič.

Gor že gre za silo in krasen razgled poplača Krevsu ves včerajšnji trud, toda pot z malega Triglava do Aleksandrovega doma v družbi treh nervoznih dam ga pa že tako izmuči, da sklene iznebiti se spremljevalk, pa naj stane karkoli. Pred vrati se poslovi.

»Kaj, ali ne greste notri?« ga vpraša Urška začudeno.

»Ne, grem takoj naprej v Trento.«

Ja, ali imate italijanski vizum?«

»Seveda ga imam.«

»Ah, škoda, da ne moremo z vami ... No, pa srečno pot!«

Ko pride za hrib, se malo ustavi, si obriše pot in hiti naprej. Zdaj je zopet sam, srečen. In veselo zauka, da dajo stene sedemkratni odmev. Tako prijetno mu je pri srcu, nobene utrujenosti ne čuti in zdi se mu, da bi po tem krasnem božjem svetu lahko hodil še noč in dan, pa bi se ne naveličal.

Okoli treh popoldne je v koči pri Triglavskih jezerih. Naroči kosilo, ajdove žgance in mleko in se gre v jezero kopat. Zvečer se sprehaja ob jezeru, vleče iz svoje ljube čedre in od zgolj zadovoljstva njuha kar cele oblake dima predse. Mračni se in na nebu je zableščala prva zvezda. Mir vlada nad temnim jezerom, nad modrikasto dolino in nad vrhovi gorâ, ki jih je večerna zarja rožno nadahnila.

Krevs se čuti blaženega. Toda nekaj ga pa le vznemirja. Ni sam. Še nekdo drugi se naslaja nad večerno tišino in kadarkoli se ustavi Krevs, se ustavi tudi oni, in kamorkoli nameri korake, gre tudi neznanec za njim. Kaj neki pomeni to? Zakaj ga zasledujejo tako trdovratno? — Pa vendar ni kak detektiv? Toda kaj bi delal v tej samoti in da bi pazil ravno nanj, ko je vendar čistega srea!

Krevs zavije okrog jezera in sede na oni strani na klop. Neznanec stopi za njim, se nasloni kakih deset korakov od njega na drevo in čaka. — Aha, mogoče je pa kak finančni paznik, ki preži, kdaj bo on zopet prižgal pipo, da mu zapleni nežigosani vžigalnik, zapiše njegovo ime in bo kaznovan s petsto dinarji. O, tudi to se lahko zgodi. Toda, prijatelj, tukaj ne boš kaše pihal, saj imam tudi vžigalico.

Tedaj se pa neznanec premakne in gre naravnost h klopi, se odkrije in pravi:

»Oprostite, gospod, da se vam predstavim. Sem ta in ta, doma od tam in tam, pa vas prosim, če smem prisesti.«

»O, prosim, drago mi bo. S čim vam morem postreči?«

»Ves večer vas že zasledujem, zdaj sem se pa odločil, da vas vprašam kar naravnost: Kaj pa dajete med vaš tobak, da tako lepó diši? Veste, kar vso noč bi vdihaval ta dim.«

»Ej, to vam pa lahko povem: dišečo perlo, višnjevo listje, pa medeno deteljo, vsakega nekaj malega. — Ali ga vam smem ponuditi za pipico ali dve?«

Kadita in kramljata, dokler jih ne prevzame spanec in ne gresta vsak v svojo sobo. »Se bom vsaj to noč lahko v miru naspal!« pravi Krevs sam sebi, ko stopa po stopnicah kvišku.

Stopi v sobo, pa ga skoraj podere neznosen duh, sam bog vedi po čem diši. Hoče odpreti okno, da se malo razkadi, pa se oglasi iz kota tarnajoč glas:

»Ne odpirajte, prosim vas. Tako me po zobeh trga, kakor še nikoli. Najedel sem se česna in napil brinjevca, kakor so mi svetovali, pa vse skupaj nič ne pomaga. Oh, da bi že bil dan!«

»Lepa reč,« misli Krevs, »tako sem zaspan, da se komaj držim na nogah, ta pa komaj čaka dne, da bo lahko zopet kolo-vratil. Slaba družčina!«

Sede na posteljo in premišlja, kaj naj počne. Ležati v tem smradu, je nemogoče. Ali naj stopi v kuhinjo povprašat, če je kje še kaj praznega?

Gre nazaj v pritličje. Iz obednice prihaja ženski krik in smeh.

»Urška, poglej no!« zavpije nekdo radostno, »Gospod Krevs je tudi tukaj! Vidiš, tu v knjigi se je podpisal.«

»Glej ga no, saj res!« vzklikne Urška, »torej ni šel v Italijo. Je že prav, nas pa mora jutri zopet spremljati. Le pazite, da nam ne uide!«

Krevsu stopijo lasje pokonci. Kaj naj počne? Spomni se znanca od sinoči. Mogoče ima on kaj prostora. Že hoče tiho po stopnicah gori, pa mu prištorklja nasproti sam gospod Blažon.

»Kaj takega pa še ne!« godrnja. »Ves teden sem preživel v samoti in v miru in spal kot baron, nocoj se jih je pa na podstrešju od vseh koncev nabralo toliko, da ne veš, kam bi položil glavo, in vsi sopejo, smrče in hropejo, kakor da bi morali še to noč nažagati deset metrov drv. Raje grem na prosto, kakor pa, da bi poslušal to žaganje.«

»Ali se vam smem pridružiti?« vpraša Krevs ves nesrečen.

»O, prosim, prosim. Bova malo pokadila, pa še kakšno uganila!«

Sedeta na klop kraj jezera in kadita. Pooblačilo se je in rahel dež rosi. Kmalu se vlije prava ploha, ki jih prežene na verando. Toda tudi tam ne vzdržita dolgo radi hude, mrzle sape in morata si poiskati zavetja v drvarnici. Blažon se stisne v kot na drva in kljub trdi postelji kmalu zasmrči, Krevs pa nikakor ne more zaspati.

Proti jutru dež preneha in preden se nad Tičarico zdani, je Krevs že na nogah. Tiho vzame svoje stvari iz okužene sobe, se po prstih splazi v kuhinjo, plača, nato jo pa urnih nog ubere proti Komarči. Na strmem ovinku se mu na desnem čevlju od-

trga peta in zakotali v prepad, toda Krevs se za to ne zmeni, temveč drvi naprej v dolino.

Pri »Zlatorogu« sedé v avtobus, v Bohinjski Bistrici pa na vlak. Po prihodu v Ljubljano hiti kot neumen domov, se zapre v svojo sobo in spi nepretrgoma tri dni in tri noči. In ni mu mari ne kričanja otrok, ne zabavljanja žene in ne zbadanja tašče.

Tako blagodejno sta vplivala nanj — tišina in mir — ki jih je užival ob času oddiha v prekrasnem planinskem svetu.

Z vseh vetrov

Kako poklanjajo darove Amerikanci

Amerikance lahko prištevamo med najdružabnejše narode. Prav radi tega je tudi obdarovanje tam tako razvito. Ljudje obdarujejo drug drugega. Za Miklavža, oziroma za Božič — kajti v Ameriki prihaja Miklavž na božični večer — je obdarovan tam sleherni človek. Starši obdarujejo otroke in služinčad. Otroci obdarujejo starše in služinčad. Služinčad obdarujejo tudi sorodniki, ki zahajajo v hišo. Marsikatera gospodinjska pomočnica dobi ob tej priliki razen drugih stvari od svoje gospe še ček od 20 do 50 dolarjev.

Izredno lepa poteza v značaju ameriškega naroda je, da ljudje obdarujejo, ne da bi izdali svojega imena. Mestni socialni uradi zbirajo naslove ubogih rodbin s točnimi podatki. Nekaj dni pred božičem delajo ti uradi kasno v noč. Na vseh concih in krajih kliče telefon: »Halo! Halo, želim naslov dvo- (tri-, štiri-) članske družine, če mogoče v tem in tem okraju.« V dobri minuti je vse opravljeno. Naslov ubožne družine s tolikimi otroki, kolikor jih želi obdarovati, je v njegovih rokah. In sedaj se začne njegova najlepša pot: Kupovat! Nakupi toliko, kolikor mu dopuščajo sredstva; obleke, jedila in igrač!

Prav na sveti večer je v velikih ameriških mestih v poznih urah bolj živahno kakor druge dneve. Torej prav narobe kot pri nas. Pri nas so vsi doma, v Ameriki vsi na cesti. Sleherni, ki si je mogel kaj prihraniti, je dobil naslov in na sveti večer hiti, bodisi s tramvajem ali avtomobilom k družini, za katero je kupil darove. Koliko veselja za vse, ko stopi v stanovanje popolnoma nepričakovano Miklavž. Koliko bede in trpljenja se tisti večer odkrije pred očmi odraslih otrok milijonarjev, samostojnih gospodov in dam brez lastnih rodbin, ki so prinesli darove!

Preskrbeti si naslov ubožne družine je za Amerikanca eno najpotrebnejših dolžnosti, ki ji zadosti v svojem življenju.

Anekdote

Pruski kralj in kočijaž.

Ko je nekoč kočijaž prevrnil pruskega kralja, se je ta strašno razjezil.

»Eh, kaj zato, je dejal kočijaž, nesreča je res, vendar, ali niste vi nikdar izgubili bitke?«

Operna pevka in carica Katarina II.

Neka slavna operna pevka je zahtevala 5000 zlatnikov za dvomesečno gostovanje na petrograjskem dvoru. Carica Katarina II ji je odvrnila: »Tako drago ne plačujem nobenega od svojih generalov!«

»Če je tako, se je odrezala pevka, je najbolje, da Vam vaši generali zapojejo!«

Carici je bil odgovor všeč in pevka je dobila 5000 zlatnikov.

Učenjakova raztresenost.

Učenjak Ampère je stopal, zatopljen v problem, iz francoske Akademije. Na mah se ustavi in oči se mu zažaré. V rokah je še držal kos krede, ki jo je bil malo prej rabil; in sedaj je opazil tik pred seboj črno ploskev, podobno šolski tabli. Takoj hiti pisati po njej matematične obrazce, toda ploskev se začne gibati in pomikati. Učenjak ji sledi. Ploskev se premika vedno hitreje in Ampère ji v teku sledi, misleč, da je to pač šolska tabla. Ampère teče za njo, dokler ne obnemore.

Črna ploskev je bil zadnji del fijakerskega voza.

Aleksander Dumas in nesramnež.

Nekoč je Aleksandra Dumasa, slavnega francoskega pisatelja, katerega oče je bil general, po rodu mulat z otoka S. Domingo, kar na lepem vprašal nesramnež:

»Ali niste vi mulat?«

»Da, gospod!«

»Torej je bil brezdvomno vaš oče črnc?«

»Da, gospod!«

»In vaš stari oče?«

»Ta je bil pa opica, gospod. Moja rodbina se začinja tam, kjer se vaša končuje!«

Newtonova ura.

Nekega dne, ko je bil slavni astronom Newton* zatopljen v globoka premišljevanja, stopi v njegovo sobo služkinja in prinese ponev in eno jajce, da bi ga skuhala gospodarju za zajtrk. Newton pa je hotel biti nemoten in ji reče, da bo že sam skuhal jajce in da je več ne potrebuje.

* Angleški učenjak, ki je odkril v letu 1686. zakone splošne težnosti.

Služkinja položi jajce na mizo poleg učenjakove ure, ga opozori, da naj ne pusti jajca delj kot tri minute v kipeči vodi in odide.

Zelo se začudi, ko se vrne čez pol ure, da bi pospravila. Zgleda gospodarja, stoječega pri ognjišču in gledajočega pozorno jajce, ki ga drži v roki, medtem ko se je v vreli vodi »kuhala« njegova — ura!

Aleksander Dumas na pojedini.

Nekoč je bil povabljen A. Dumas na pojedino, ki je pa bila tako pičla, da bi komaj zadostovala bolniku, ki mu je predpisana dijeta. Po desertu se je A. Dumas poslovil od gostitelja, ki mu ob slovesu reče:

»Zelo me je veselilo, g. Dumas, da ste nas počastili s svojo navzočnostjo na večerji. Kdaj, mislite, da bi lahko ponovili večerjo?«

Tedaj mu je slavni pisatelj besno odgovoril:

»Tako, če hočete!«

Za smeh

Dijeta.

Mark Twain je bil bolan in že dva dni ni pokusil ničesar. Tretjega dne je pa hotel malo jesti, toda bolniška postrežnica mu je dala le nekaj žlic juhe.

»Slabo bi bilo, če bi preveč jedli,« je rekla.

»Zelo dobro,« odgovori M. Twain, »sedaj bi pa rad kaj čital. Ali bi bili tako dobri, da bi mi prinesli eno poštno znamko?«

Pri zobozdravniku.

»Za izruvanje zoba mi morate plačati 60 dinarjev.«

»Kako to? Preden ste mi ga izdrli, ste mi rekli, da boste računali samo dvajset dinarjev!«

»Res je. Ampak pri ruvanju zoba ste se tako drli, da so mi trije pacijenti ušli iz čakalnice.«

Išče spremljevalca.

V nekem ameriškem listu je bil takle oglas:

»Mlad letalec, ki razpolaga s šestimi sendviči, ki ima letalska očala in termos steklenico, napolnjeno s kakaom, išče spremljevalca, ki ima dober avion, za polet čez ocean.«

V šoli.

Učitelj: »Povej mi, Tine, kolika je polovica od ene tretjine?«

Tine: »Hm... točno vam ne bi mogel povedati, mislim pa, da ne more biti prav zelo velika.«

Ni še bilo pritožbe.

- »Od vseh mojih klientov se ni nihče še nikoli pritožil!«
»Tako? Potem ste gotovo živinozdravnik?«

Moč navade.

Žena lastnika majhne menažerije je vsa preplašena priletela iz šatora in vpila:

»Na pomoč, na pomoč! Lev je ušel iz kletke in mi hoče raztrgati moža! Semkaj, gospoda, na pomoč! Vstopite, le notri, vstop prost!«

Med židi.

Izak Kohn je utonil in Ruben je imel nalogo, v mili obliki obvestiti Izakovo ženo Saro o moževi smrti.

Prišel je Ruben do Izakovega stanovanja in pozvonil. Sara mu je odprla.

»Ali ne stanuje tukaj ga. Sara, vdova po Izaku Kohnu?«

»Ne. Tu stanuje Sara Kohn, ki pa še ni vdova!«

Tedaj pa je prožil Ruben roko proti Sari in dejal:

»Koliko staviva, gospa, da ste vi vdova Sara Kohn!«

Zelo preprosto.

»Ne vem, kako ti uspe, da vedno dobiš denar od svojega moža?«

»Zelo preprosto. Kadarkoli mu povem, da ga bom zapustila in odšla k svoji materi, mi takoj plača potne stroške.«

Ne bi verjeli, pa je res

da ima Sovjetska Rusija 159 narodov po nedavnem štetju sovjetske znanstvene akademije;

da je bila razstavljena na razstavi tehničnega napredka v Milanu postelja, ki se lahko spravi v hlačnem žepu. Postelja je napravljena iz zelo lahke kovine in se da zložiti v škatlico, ki se spravi v žep. Težka je en kilogram in pol, vzdržati pa more 140 kg;

da bi, če bi bilo mogoče, prišel človek po dvajseturni dnevni hoji v 17 letih na Luno;

da je imel Italijan Giuseppe de Mai dvoje src. Svoje telo je prodal za visoko ceno londonskemu Anatomskemu institutu, ki mu je razen velike odkupnine plačevala še doživljenjsko rento. Štirideset let je moral Anatovski institut čakati na smrt Giuseppe de Mai-ja in šele po njegovi smrti je postal dejanski lastnik telesa z dvema srcema;

da je predsednik curiške občine Irminger lahko na pamet povedal tri četrt ure trajajoč govor, če ga je le enkrat prebral;

da so Kitajci že 400 let pred Kristusom uporabljali prstne odtiske za ugotovitev identitete;

da je matematik Valis, ko je ležal v postelji, z zaprtimi očmi izračunal kubični koren števila s 30 timi števkami in drugič kubični koren števila s 53 števkami, ki jih je znal čez 20 dni v istem vrstnem redu ponoviti;

da lastovka, divja raca in divja goska letijo v času selitve vedno v višini 400 metrov in da to višino z neverjetno in čudovito natančnostjo stalno obdržijo;

da bi Triglav, položen vodoravno, segal od svojega vznožja (relativne višine) do svojega vrha komaj od Zvezde do Stadionona. Najvišje gorovje na svetu Himalaja s svojo absolutno višino (nad morską gladino) pa bi v vodoravni legi še daleko ne izpolnilo razdalje med Ljubljano in Zalogom.

Skoro vsaka gospodinja preizkusi razne žitne kave. Nebroj izjav imamo o takih preizkušnjah in vse se glase približno enako:

ŽIKA

*je najokusnejša,
porabi najmanj sladkorja,
je zato najcenejša in
Vam nudi brezplačno svoj
družinski mesečnik.*

Koliko blaga potrebujemo

Predmet Za:	blago za											
	obleke	klot	rokavina	kanafas	platno-jedro- vina	fazonska žima	moleskin (že- povina-hlače	kroazé (žepo- vina-suknjič	vata, fazonska	svila za pod- logo	elastik	vatelin
moško obleko	3·20	1·20	2	1	1	0·40	0·60	0·60	1	—	0·25	—
moški suknjič	1·60	0·90	0·75	0·50	0·80	0·40	—	0·60	1	—	0·35	—
moške hlače, dolge	1·20	0·05	0·30	—	0·25	—	0·60	—	—	—	—	—
moške hlače, pumpar.	1·35	0·05	0·30	—	0·25	—	0·60	—	—	—	—	—
moški telovnik	0·35	0·30	1	0·50	—	—	—	—	—	—	—	—
moški »janker« suknj.	1·80	—	—	0·50	—	—	0·40	1	—	—	—	—
moško suknjo, podlož.	2·60	1·60	0·80	0·80	1·15	0·50	—	0·60	1	—	0·30	1·50
moško suknjo, nepodl.	2·90	0·70	0·80	0·80	1·15	0·50	—	0·60	1	—	0·30	—
moški površnik	2·60	1·50	0·80	0·80	1·10	0·50	—	0·60	1	—	0·30	—
moški trenčkot	2·90	1·60	0·85	0·80	1·15	0·50	—	0·60	1	—	0·30	—
plašč Hubertus	2·90	—	—	0·50	—	—	—	0·30	—	—	0·50	—
pelerino s kapuco	2·90	0·10	—	0·50	—	—	—	—	—	—	0·50	—
kratki suknjič	2·10	1·10	0·80	0·70	1	0·50	—	0·80	1	—	0·30	1·20
službeno obleko (unif.)	2·75	0·80	0·85	0·40	0·60	—	0·60	0·60	—	—	0·30	—
službeni plašč (unif.)	2·90	0·70	0·80	0·40	1	—	—	0·60	1	—	—	—
obleko, ¹ dečka 10 let	2	1	1·50	0·80	0·80	0·30	0·50	0·40	1	—	0·25	—
hlače, krat. deč. 10 let	0·55	0·05	0·25	—	0·20	—	0·50	—	—	—	—	—
suknjič, dečka 10 let	1·20	0·75	0·70	0·40	0·60	0·30	—	0·40	1	—	0·25	—
suknjo, dečka 10 let	2·20	1·20	0·60	0·60	0·80	—	—	0·40	—	—	0·25	1·20
obleko, ² dečka 15 let	2·50	1·10	1·70	0·90	0·90	0·30	0·50	0·50	1	—	0·30	—
hlače, dolge deč. 15 let	1	0·05	0·20	—	0·20	—	0·50	—	—	—	—	—
suknjič, dečka 15 let	1·40	0·85	0·70	0·45	0·70	0·30	—	0·50	1	—	0·30	—
suknjo, dečka 15 let	2·50	1·50	0·70	0·70	1	—	—	0·50	—	—	0·30	1·30
plašč Hubertus	2·60	—	—	0·45	—	—	—	—	—	—	0·30	—
damski plašč	3	—	—	0·30	1·10	—	—	—	—	3	0·30	1·50
damski kostim	3	—	—	0·30	0·80	—	—	—	—	2	0·25	—
damsko krilo ³	0·90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
damski suknjič	1·50	2	—	0·30	0·80	—	—	—	—	—	0·25	—
damski letni plašč	3	—	—	0·30	—	—	—	—	—	3·50	1·10	—

¹ s kratkimi hlačami

² z dolgimi hlačami

³ za močnejše dame do 1.60 m

Obrestno obrestni račun

En dinar, ki se naloži v hranilnico 1. I. naraste

v letih	pri obrestovanju:				
	3 0/0	4 0/0	4.5 0/0	5 0/0	6 0/0
1	1.030	1.040	1.045	1.050	1.060
2	1.061	1.082	1.092	1.102	1.124
3	1.093	1.125	1.141	1.157	1.191
4	1.125	1.170	1.193	1.215	1.262
5	1.159	1.217	1.246	1.276	1.338
6	1.194	1.265	1.302	1.340	1.419
7	1.230	1.316	1.360	1.407	1.504
8	1.267	1.369	2.422	1.477	1.594
9	1.305	1.423	1.486	1.551	1.689
10	1.344	1.480	1.553	1.628	1.790
11	1.384	1.539	1.623	1.710	1.898
12	1.426	1.601	1.696	1.796	2.012
13	1.468	1.665	1.772	1.885	2.133
14	1.513	1.732	1.852	1.980	2.260
15	1.558	1.801	1.935	2.079	2.396
16	1.605	1.873	2.022	2.183	2.540
17	1.653	1.948	2.113	2.292	2.693
18	1.702	2.026	2.208	2.407	2.854
19	1.754	2.107	2.308	2.527	3.025
20	1.806	2.191	2.412	2.653	3.207
21	1.860	2.279	2.520	2.786	3.400
22	1.916	2.370	2.634	2.925	3.604
23	1.974	2.465	2.752	3.071	3.820
24	2.033	2.563	2.876	3.225	4.049
25	2.095	2.666	3.005	3.386	4.292
26	2.157	2.772	3.141	3.556	4.549
27	2.221	2.883	3.282	3.733	4.822
28	2.288	2.999	3.430	3.920	5.122
29	2.357	3.118	3.584	4.116	5.418
30	2.427	3.243	3.745	4.322	5.743

Če vložim vsako leto v hranilnico Din 100.—, znaša prihranek

Leta	1 0/0	2 0/0	2.5 0/0	3 0/0	4 0/0	5 0/0	6 0/0	7 0/0
5	510.—	521.—	524.—	531.—	541.—	552.—	563.—	593.—
10	1045.—	1095.—	1120.—	1147.—	1200.—	1.258.—	1.318.—	1.381.—
15	1610.—	1745.—	1792.—	1890.—	2002.—	2.158.—	2.328.—	2.368.—
20	2200.—	2430.—	2552.—	2687.—	2977.—	3.306.—	3.680.—	4.098.—
25	2830.—	3052.—	3412.—	3647.—	4163.—	4.772.—	5.490.—	6.323.—
30	3480.—	4056.—	4368.—	4760.—	5607.—	6.644.—	7.908.—	9.443.—
35	4160.—	5000.—	5494.—	6050.—	7362.—	9.032.—	11.147.—	13.814.—
40	4890.—	6040.—	6568.—	7876.—	9499.—	12.080.—	15.685.—	19.958.—
Obresti:	890.—	2040.—	2568.—	3876.—	5499.—	8080.—	11.685.—	15.958.—
Kapital:	4000.—	4000.—	4000.—	4000.—	4000.—	4000.—	4.000.—	4.000.—

Pregled letnih, 31. XII. plačljivih anuitet za posojilo 100 Din,
ako se plačuje

let	po obrestni meri za posojilo						
	4 0/0	5 0/0	6 0/0	7 0/0	8 0/0	9 0/0	10 0/0
5	22'463	23'097	23'739	24'389	25'046	25'701	26'380
6	19'076	19'702	20'336	20'979	21'632	22'292	22'961
7	16'661	17'282	17'914	18'555	19'207	19'869	20'541
8	14'853	15'472	16'104	16'747	17'402	18'067	18'744
9	13'449	14'069	14'702	15'349	16'008	16'680	17'364
10	12'329	12'951	13'587	14'238	14'903	15'582	16'275
11	11'415	12'039	12'679	13'336	14'008	14'695	15'396
12	10'655	11'283	11'928	12'590	13'269	13'965	14'676
13	10'014	10'646	11'296	11'965	12'653	13'357	14'078
14	9'467	10'102	10'758	11'434	12'130	12'843	13'575
15	8'994	9'634	10'296	10'979	11'683	12'406	13'148
16	8'582	9'227	9'895	10'586	11'298	12'031	12'782
17	8'219	8'869	9'544	10'243	10'963	11'705	12'466
18	7'899	8'555	9'236	9'941	10'670	11'421	12'193
19	7'614	8'275	8'962	9'675	10'413	11'173	11'955
20	7'358	8'024	8'718	9'439	10'185	10'955	11'746
21	7'128	7'799	8'501	9'220	9'983	10'762	11'562
22	6'919	7'597	8'305	9'041	9'803	10'590	11'401
23	6'731	7'414	8'128	8'871	9'642	10'438	11'257
24	6'559	7'247	7'968	8'719	9'498	10'302	11'130
25	6'401	7'095	7'823	8'581	9'368	10'181	11'017
26	6'257	6'956	7'690	8'456	9'251	10'072	10'916
27	6'124	6'829	7'569	8'343	9'145	9'973	10'826
28	6'001	6'712	7'459	8'239	9'049	9'885	10'745
29	5'888	6'605	7'358	8'145	8'962	9'806	10'673
36	5'783	6'505	7'265	8'059	8'883	9'734	10'608

Letne anuitete (odplačila) za posojilo 100 Din, ako se plačuje dolg koncem vsakega leta.

(Pri odplačevanju četrtletno se vsota za malenkost zmanjša.)

Primeri za računanje:

1. Koliko znašajo letna odplačila za posojilo Din 60.000.— 6% obresti, da ga poplačaš v 15 letih?

V tabeli poišči številko 15 (let), za tem v isti vrsti pod obrestno mero 6% število 10'296; ko si to izvršil, tedaj pomnoži $10'296 \times 60.000 = 617.760 : 100 = 6177'60$. Letno odplačilo tedaj znaša Din 6177'60 ali na mesec Din 514'80. Na kratko: $10'296 \times 600 = 6177'60$.

2. Koliko znašajo letna odplačila pri odplačilu posojila Din 70.000.—, za kar plačaš 8%, če hočeš poravnati dolg v 15 letih?

Postopaj na enak način, kakor v prvem primeru, nakar dobiš: $11'683 \times 700 = 8178'10$. Letno odplačilo znaša torej Din 8178'10.

V obeh primerih smo izračunali višino zneskov letnih odplačil. V naslednjem bomo dognali, koliko časa moraš odplačevati dolg pri določenem odplačilu (amortizacija).

3. Sposodiš si Din 60.000.— po 8% obrestni meri; na mesec zmoreš odplačevati Din 600.—, odnosno na leto Din 7200.—. V kolikem času odplačas dolg Din 60.000.—?

Anuiteto (7200) pomnoži s 100, a zmnožek deli s 60.000. Torej: $7200 \times 100 = 720.000 : 60.000 = 12$, ali na kratko: $7200 : 600 = 12$ —.

V tabeli poišči pod obrestno mero 8% število 12—, ki ga najdeš med letom 14. — 15.; v tem slučaju boš torej odplačeval posojilo nekaj nad 14 let.

4. Amortizacijo lahko izračunaš tudi s polletno anuiteto. V tem primeru smatraj pol leta kot odplačilne periode, torej še enkrat toliko let, upoštevaj pa le polovične obresti, N. pr.:

Kapital Din 70.000— hočeš odplačevati v polletnih obrokih v 15 letih. Obrestna mera znaša 8%.

15 let po 2 semestra je 30 perijod, obresti od pol leta se torej računajo po 4%. Polletno anuiteto najdeš tedaj v tabeli pod letom 30, in obresti 4%, to je $5783 \times 700 = 4048'10$. Polletna anuiteta znaša Din 4048'10 ali na leto Din 8093'20.

MERILNE ENOTE

(navedene samo manj poznane)

Za dolžino:

1 milja geogr.	7420'4 m
1 „ morská	1855'1 „
1 „ angleška	1609'3 „
1 ruska versta	1066'779 „
1 jard	0'914 „
1 seženj (7 čevljev)	1'896 „
1 čevljev (12 palcev)	0'316 „
1 palec (cola)	2'634 cm

Za prostornino:

polovnjak = 5 veder	282'245 l
vedro = 40 bokalov	56'589 „
bokal = 4 maselci	1'415 „
galon, angleški	4'543 „
„ amerik.	3'785 „
bušl, angleški	36'348 „
„ amerik.	35'205 „

Za ploskve:

1 kv. seženj = 1 kv klafta	3'597 m ²
1 oral (joh)	5764'642 „

Za težo:

1 cent = 100 funtov à 32 lotov	56'006 kg
1 oka	1'28 „

Ostale merilne enote:

Za silo:	1 HP (konjska sila) je sila, ki dvigne v 1 sek. 75 kg 1m visoko
„ pritisk:	1 Atm (atmosfera) je pritisk zraka na 1 cm morske površ. = 1'033 kg
„ toploto:	1 kalorija je množina toplote, potrebna, da segreje 1 kg vode za 1° C
„ elektriko:	1 A (amper) je jakost elektr. toka, ki izloči v 1 sek. 1'118 mg srebra
„ „	1 Ω (om) je upor el. toka 106 cm visokega stolpeca živega srebra s prerezom 1 mm ² pri 0° C
„ „	1 W (vat) je učinek 1 A jaknega toka napetosti 1 V v 1 sek.
„ „	1 V (volt) je elektromotorična sila, ki vzbudi v vodi z uporom 1 Ω tok z jakostjo 1 A

Zemlja, Mesec, Sonce

Obseg Zemlje ob ekvatorju	40.070'368 km
Premjer Zemlje (velika os)	12.754'794 km
Površina Zemlje	509,950.714 km ²
	(kopnega 29'20/0, vode 70.8 %)
Srednja oddaljenost Zemlje od Meseca	384.000 km
Srednja oddaljenost Zemlje od Sonca	149,481.000 km
Dolžina zemeljske poti okoli Sonca	939,120.000 km

Marko Schlesinger i drug

Zagreb, Trg Kralja Petra broj 6

stovarište i

veletrgovina

vunениh

tkanina

Kupujte domače izdelke!

Ječmenovo zadržno kavo

Ječmenovo slajeno zadržno kavo

Rženo slajeno zadržno kavo

Nabavljalne zadruge uslužbencev državnih
železnic v Ljubljani, ki jih izdeluje v
odlični kvaliteti

Jugopražarna

d. z o. z., LJUBLJANA

UPORABLJAJTE SAMO

FOX

Čistilo za čevlje odlične kvalitete!

Znamka „Fox“ Vam garantira
fabrikate iz najplemenitejših se-
stavin in na temelju dolgoletnih
pazljivih in preiščenih izkušenj

UGODEN NUKUP

raznih budilk, žepnih in
stenskih ur, zlatnine, sre-
brnine in optičnih pred-
metov po nizkih cenah

priporoča tvrdka

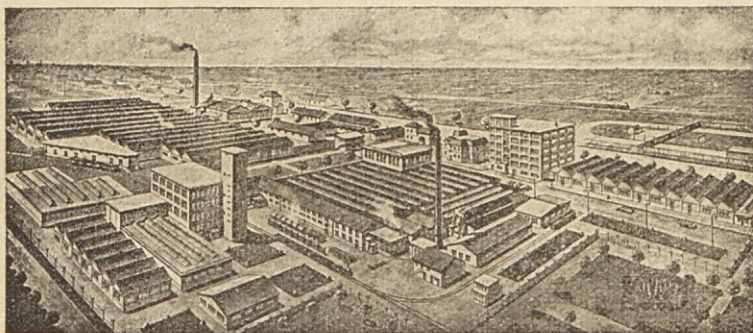
J. VILHAR

URAR

LJUBLJANA

Sv. Petra cesta številka 36

TEKSTILNA INDUSTRIJA D. D. VARAŽDIN

TVORNICA TIVAR OBLEK

Najmodernejša in največja tovarna oblek v Srednji Evropi

Naši odjemalci so skoro vse zadruge v državi.

Zahtevajte v Vaši zadrugi samo naše proizvode,
ker so najboljši in najcenejši!

TIVAR OBLEKE

Kazalo

	Stran
Koledar za navadno leto 1937	5
Dnevnik prejemkov in izdatkov	31
Poštarne pristojbine	48
Honorarni prometni zdravniki	51
Specijalisti centralne ambulante	52
Konzulati	52
Rodovnik kraljevske hiše	54
<i>Zadružništvo:</i>	
Cilji in pota zadružništva	55
Zadružništvo v Bolgariji	62
Gozd - Martuljek	74
Naše mesto v Zvezi nab. zadrug	78
Več zdrave zadružne miselnosti	82
Razvoj in delovanje železn. splošne gospodarske zadruge »Žegoze«	86
Čebelarjev koledar	92
<i>Bodimo gostoljubni:</i>	
Obiski	100
<i>Gojimo cvetlice:</i>	
Rože (kratek opis in razdelitev po razredih)	103
<i>Skrbimo za zdravje:</i>	
Hrana kot strup in zdravilo ali nekaj pripomb o dieti	113
Vnetje slepiča	120
<i>Ali znamo čitati:</i>	
Kaj nam pove gospodarska rubrika v časopisju	128
<i>Naš otrok:</i>	
Zakaj otrok joče	131
<i>Pot k Jugoslaviji:</i>	
Borba južnih Slovanov za zedinjenje	132
<i>Leposlovje:</i>	
Ljudožrci na vlaku	143
Ena izmed tisočerih	150
Kozamurnikova dogodivščina	155
Gospod Krevs gre na oddih	159
<i>Z vseh vetrov:</i>	
Kako poklanjajo darove Amerikanci	163
Anekdote	164
Za smeh	165
Ne bi verjeli, pa je res	166
Koliko blaga potrebujemo	168
Obrestno obrestni račun	169
Izračunavanje letnih anuitet	170
Merilne enote	171

Kazalo

122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...
8. ...
9. ...
10. ...
11. ...
12. ...
13. ...
14. ...
15. ...
16. ...
17. ...
18. ...
19. ...
20. ...
21. ...
22. ...
23. ...
24. ...
25. ...
26. ...
27. ...
28. ...
29. ...
30. ...
31. ...
32. ...
33. ...
34. ...
35. ...
36. ...
37. ...
38. ...
39. ...
40. ...
41. ...
42. ...
43. ...
44. ...
45. ...
46. ...
47. ...
48. ...
49. ...
50. ...
51. ...
52. ...
53. ...
54. ...
55. ...
56. ...
57. ...
58. ...
59. ...
60. ...
61. ...
62. ...
63. ...
64. ...
65. ...
66. ...
67. ...
68. ...
69. ...
70. ...
71. ...
72. ...
73. ...
74. ...
75. ...
76. ...
77. ...
78. ...
79. ...
80. ...
81. ...
82. ...
83. ...
84. ...
85. ...
86. ...
87. ...
88. ...
89. ...
90. ...
91. ...
92. ...
93. ...
94. ...
95. ...
96. ...
97. ...
98. ...
99. ...
100. ...

Industrija platnenih
izdelkov d. d.

JARŠE

pošta Domžale

izdeluje vse vrste
lanenega

L platna

Priporoča se prva
domača tvornica
gradla za žimnice

Božič Anton

K r a n j

za pranje perila!